

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**AFGANİSTAN CEZA HUKUKUNDA CİNAYET EYLEMİ VE
İSLAM HUKUKU İLE MUKAYESESİ**

Sayed Kefayatullah AMİRİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Numan ÜNVER

ARALIK - 2022

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AFGANİSTAN CEZA HUKUKUNDA CİNAYET EYLEMİ VE
İSLAM HUKUKU İLE MUKAYESESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sayed Kefayatullah AMİRİ

Enstitü Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : İslam Hukuku

“Bu tez 7/12/2022 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Numan ÜNVER	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Selman BAKTI	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Yakup KARA	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.

Sayed Kefayatullah AMIRI

7/12/2022

ÖNSÖZ

Bu çalışma Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı İslam Hukuku Alanında Yüksel lisans bitirme çalışmasıdır. Yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış çalışmanın konusu olan “*cinayet kavramı*” Afganistan Ceza Hukuku ile İslam Hukuku’nda mukayeseli şekilde ele alınmıştır. Afganistan Ceza Hukukunun tarihsel seyri, Afgan Ceza Hukukunda suç ve cinayet kavramı, katl cinayeti ve cezaları ve aralarındaki farklar, İslam fıkhiyla karşılaştırılması tezin içeriğini oluşturmaktadır. Suç ve cinayet eylemi, Hz. Adem’in ilk nesli olan Habil ve Kabil’in dünyaya gelişiyle meydana gelen toplumsal bir olgu olup, insanlık bunu tarih boyunca ve bugüne kadar tüm insan topluluklarında yaşamıştır. Çünkü suç ve cinayet, toplumda düzensizliğe neden olan ve insanın huzurunu bozan kötü bir fiildir. Temelde İslam fıkhnın ve ülkelerin Ceza Hukuklarının önemli konularından biri sayılmaktadır. Bu nedenle araştırmamızda bu fiillerin farklı boyutlarını bilmek maksadıyla iki hukuk yani İslam Hukuku ve Afganistan Ceza Hukuku açısından ele aldık.

Öncelikle bana bu araştırmayı gerçekleştirmem için fırsat ve ilim sevgisi veren, ilimle rehberlik eden Rabbime şükranlarımı sunarım. Sonra çalışmalarda bilgi ve tecrübeleriyle beni aydınlatan ve çalışmanın yürütülmesi sırasında desteğini esirgemeyen değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Numan Ünver’e ve Sakarya Üniversitesinde ders aldığım hocalarıma sonsuz saygı ve sevgiyle teşekkürlerimi sunarım. Hem hayatta ve hem de eğitim ve akademik alanında hiçbir durumda desteğini esirgemeyen hep teşvik ve yardım eden aileme ve özellikle anneme, babama ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim. Bu araştırmanın hazırlanmasında, oluşturulmasında ve tamamlanmasında yardımcı olan ve emeği geçen tüm arkadaşlarıma teşekkür etmeyi bir borç bilerek Allah’tan hepsine huzur ve başarılar dilerim. Son olarak beni sabırla dinleyen ve teşvik eden jüri üyelerine Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Numan Ünver danışmanıma, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Selman Baktı hocama ve Dr. Öğr. Üyesi Yakup Kara hocama şükranlarımı arz ederim.

Sayed Kefayatullah AMIRI

7/12/2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: AFGANİSTAN CEZA HUKUKU’NUN TARİHSEL SÜRECİ, KANUNLAŞTIRIMASI, YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİ VE İSLAM HUKUKU İLE AFGANİSTAN CEZA HUKUKU AÇISINDAN CİNAYET KAVRAMININ MUKAYESESİ	5
1.1. Afganistan Ceza Hukuku’nun Tarihsel Süreci, Kanunlaştırılması ve Yapılan Değişiklikleri	5
1.1.1. Afgan Ceza Hukuku’nun Tarihsel Süreci.....	5
1.1.2. Afgan Ceza Hukuku’nun Kanunlaştırılması	8
1.1.3. Afgan Ceza Hukuku’nda Yapılan Değişiklikler.....	11
1.2. İslam Hukuku ve Afganistan Ceza Hukuku Açısından Cinayet Kavramı.....	14
1.2.1. İslam Hukuku’nda Cinayet Kavramı	14
1.2.1.1. Genel Anlamda	15
1.2.1.2. Özel Anlamda	17
1.2.2. Kur’an-ı Kerim Açısından Cinayet Fiili	18
1.2.3. Hadis Açısından Cinayet Fiili	19
1.3. Afganistan Ceza Hukuku’nda Cinayet ve Suç Kavramı	19
1.3.1. Afganistan Ceza Hukuku’nda Cinayet Suçları.....	21
1.3.2. Katl Cinayeti.....	21
1.3.3. Devletin İç ve Dış Güvenliğine Karşı Suç İşlemek.....	22
1.3.3.1. Devletin Dış Güvenliğine Karşı Suç İşlemek	22
1.3.3.2. Devletin İç Güvenliğine Karşı Suç İşlemek.....	23
BÖLÜM 2: AFGANİSTAN CEZA HUKUKU’NDA KATL EYLEMİ, TANIMI, ÇEŞİTLERİ, RÜKNÜ VE İSLAM HUKUKU İLE MUKAYASESİ	27
2.1. İslam Hukukunda Katl Kavramı.....	27
2.2. Kur’an-ı Kerim’de Katl Eylemi.....	29
2.3. Hadislerde Katl Eylemi	29
2.4. Afganistan Ceza Hukukunda “Katl” Eylemi	30

2.5. İslam Hukuku ve Afganistan Ceza Hukuku'nda Katlin Çeşitleri, Rüknu ve Mukayesesi	32
2.5.1. İslam Hukuku'nda Katlin Çeşitleri.....	32
2.5.1.1. Kasten Öldürme	32
2.5.1.2. Kasta Benzeyen Öldürme (Şibh-i amd)	37
2.5.1.3. Hataen Öldürme Eylemi	41
2.6. Afganistan Ceza Hukuku'nda “Katl” Türleri	44
2.6.1. Afgan Ceza Hukuku'nda Kasıtlı Katl.....	44
2.6.2. Afgan Ceza Hukukun'da Dayak ve Yaralamanın Ölüme Yol Açması	47
2.6.3. Afgan Ceza Hukuku'nda Hata Katlin Tanımı	49
2.7. Afgan Ceza Hukukunda Hata Katlin Unsurları	50
2.7.1. Hataen Katl Suçunda Maddi Unsur	50
2.7.2. Hataen Katl Suçunda Manevi Unsur	51
BÖLÜM 3: AFGANİSTAN CEZA HUKUKU'NDA CEZANIN TANIMI, ÇEŞİTLERİ VE KATL CİNAYETİNİN CEZALARI VE İSLAM HUKUKU İLE MUKAYESESİ	52
3.1. İslam Hukuku'nda Ceza Kavramı	52
3.2. Cezanın Çeşitleri	52
3.2.1. Hâd Cezaları	52
3.2.2. Kısas Cezası.....	53
3.2.3. Diyet Cezası.....	53
3.2.4. Kefaret Cezası	54
3.2.5. Ta'zir Cezası.....	54
3.2.6. Tabi Cezalar.....	56
3.3. Afganistan Ceza Hukuku'nda Cezanın Tanımı	57
3.4. Afganistan Ceza Hukuku'nda Cezanın Çeşitleri	57
3.4.1. Asli Ceza	58
3.4.2. Tabi (alt) Cezalar	59
3.4.3. Tekmili (tamamlayıcı) Cezalar	61
3.5. Afganistan Ceza Hukukunda Katl Suçunun Cezaları ve İslam Hukuku ile Mukayesesi	62
3.5.1. İslam Hukukunda Kasten Adam Öldürmenin Cezaları	62

3.5.1.1. Uhrevi Ceza	62
3.5.1.2. Dünyevi Ceza	62
3.5.1.3. Kasten Adam Öldürmenin Tabi (alt) Cezaları	67
3.5.2. Afganistan Ceza Hukukunda Kasten Adam Öldürmenin Cezası	70
3.5.2.1. Saf Ceza	71
3.5.2.2. Kasıtlı Hükmünde Adam Öldürmenin Cezaları	74
3.5.2.3. Tamamlayıcı ve Tabi (Alt) Cezalar	76
3.6. İslam Hukukunda Kasta Benzer Öldürmenin Cezaları	77
3.6.1. Kasta Benzeyen Katlin Asli Cezası	77
3.6.1.1. Kasta Benzeyen Katlin Diyeti	77
3.6.1.2. Kasta Benzeyen Katlin Kefareti	77
3.6.2. Kasta Benzeyen Katlin Tabi (alt) Cezası	78
3.7. Afganistan Ceza Hukukunda Şibh-i Amd Katlin Cezaları	78
3.7.1. Saf Ceza	78
3.7.2. Ağır Ceza	79
3.8. İslam Hukuku'nda Hatayla İşlenen Katlin Cezaları	79
3.8.1. Hataen Katlin Asli Cezalar	79
3.8.1.1. Hataen Katlin Diyeti	80
3.8.1.2. Hataen Katlin Kefareti	80
3.8.2. Hataen Katlin Bedeli Cezaları	81
3.8.3. Hata Katlin Tabi (Alt) Cezaları	81
3.9. Afganistan Ceza Hukukunda Hata ile Öldürmenin Cezaları	81
3.9.1. Hata ile İşlenen Katlin Hafif Cezası	82
3.9.2. Hataen İşlenen Katlin Ağır Cezası	82
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	89
ÖZGEÇMİŞ	95

ÖZET	
Başlık: Afganistan Ceza Hukukunda Cinayet Eylemi ve İslam Hukuku ile Mukayesesi	
Yazar: Sayed Kefayatullah AMIRI	
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Numan ÜNVER	
Kabul Tarihi: 7/12/2022	Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 95 (ana kısım)
İlk bu çalışmada Afganistan Ceza Hukukunun tarihsel süreci, kanunlaştırılması ve yapılan değişiklikleri, klasik dönemi, İslamın yükseliş dönemi ve modern veya gelişme dönemi olmak üzere üç dönem itibarıyla incelenmektedir. Klasik döneme ait çok fazla belge ve delil olmadığı için fazla bahsedilmemiştir. Ancak ikinci ve üçüncü dönemlerde siyasi rejimlerin değişmesi nedeniyle, Ceza Hukuku alanında da farklı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler çalışmamızın ilk kısmında ele alınmaktadır. İslam Hukukunda cinayet eylemi genel ve özel kullanım açısından ele alınmıştır. Genel kullanım itibarıyla Dine, Akla, Namusa, Mal ve Mülkiyete karşı işlenen suç ve cinayetlerden bahsedilir. Özel anlamda kullanımı ise; hayatı sona erdiren ve organlara zarar veren, kısas, diyet, kefarete ve ta'zir cezalarını gerektiren bir fiiliyle ilişkili olarak şu kısımlar ele alınır: cinâyet fi'n-nefs (kasten öldürme, kasta benzeyen öldürme ve hataen öldürme) ve bu üç tür cinayetle ilgili rüknü ve cezaları, cinâyet fimâ düne'n-nefs (organları kırmak, kesmek ve yaralamak), cenine yönelik cinayet (ceninin kasıtlı, hatalı ya da annenin rızasıyla veya rızası olmaksızın düşürülmesi). Afganistan Ceza Hukukunda cinayet eylemi suçun ağırlık ve şiddetli açısından ele alınacaktır, bu kanunda katl cinayeti, devletin İç ve dış güvenliğine karşı suçlar, toplumun huzur ve güvenliğini tehlikeye atan terör, bombalama, insan kaçakçılığı, mala aşırı derecede zarar vermek gibi eylemler bir cinayet fiili olarak ele alınacaktır. Ayrıca Afgan Ceza Hukuku açısından katlin çeşitleri kasten katl, kasta benzeyen katl ve hataen katl eylemi ve bu cinayetlerle ilgili maddi ve manevi unsurları ve cezaları ele alınacaktır. Tüm bu konular İslam Hukuku ve Afgan Ceza Hukuku açısından incelenecektir.	
Anahtar Kelimeler: Afganistan Ceza Hukuku , İslam Hukuku , Cinayet Eylemi, Suç, Ceza	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Murder in Afghanistan Criminal Law and Comparison with Islamic Law	
Author of Thesis: Sayed Kefayatullah AMIRI	
Supervisor: Assist. Prof. Ahmet Numan ÜNVER	
Accepted Date: 7/12/2022	Number of pages: v (ön kısım) + 95 (ana kısım)
In this first study, the historical process of the Afghan Criminal Law, its codification and changes are examined in three periods: the classical period, the rise of Islam, and the modern or development period. T is not mentioned much because there are not many documents and evidence from the ancient period. However, due to the change of political regimes in the second and third periods, different changes were made in the field of Criminal Law. These changes will be discussed one by one. In Islamic Law, the act of murder is discussed in terms of general and private use. In general usage, crimes and murders against religion, reason, honor, property and property are mentioned. Its use in a special sense; The following parts are discussed in relation to an act that ends life and damages organs, requiring the punishments of qisas, diet, penance and ta'zir: homicide fi'n-nefs (deliberate killing, intentional killing and mistaken killing) and its principles and punishments for these three types of murder, homicide fima dūne'n-nefs (breaking, cutting and injuring organs), murder aimed at the fetus (intentionally, erroneously or with or without the consent of the mother). In Afghanistan Criminal Law, the act of murder will be handled in terms of the gravity and severity of the crime, in this law, murder of murder, crimes against the internal and external security of the state, terrorism that endanger the peace and security of the society, bombing, human smuggling, excessive damage to property are considered as an act of murder. It will be discussed. In addition, in terms of Afghan Criminal Law, types of murder, deliberate murder, murder resembling caste and murder by mistake, and the material and moral elements and punishments related to these murders will be discussed. All these issues will be examined in terms of Islamic Law and Afghan Criminal Law.	
Keywords: Afghanistan Criminal Law, Islamic Law, Murder, Crime, Punishment	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Afganistan Ceza Hukukunda Cinayet eylemi ve İslam Hukuku ile mukayesesi araştırmanın konusu olarak seçilmektedir. Bu çalışmada ilk olarak Afganistan Ceza Hukuku'nun tarihsel süreci, yasalaşma süreci ve yapılan değişiklikleri kısaca tanıtılmıştır. Daha sonra Afgan Ceza Hukuku'nda cinayet fiili, türleri, unsurları ve cezaları İslam Hukuku ile mukayeseli şekilde çalışmanın ana ve asli konusu olarak ele alınmıştır.

İslam dini eksiksiz ve kapsamlı bir din olarak insanlığı kurtarmak ve toplumun düzenini ve güvenliğini yönetmek için kanun ve yönetmelikleri dikkate almıştır. İslam hukukunda esas olan, insanların canlarının ve mallarının toplum içinde korunması ve yanılmaz olmasıdır. Bir kişi buna saygı göstermeden, cinayet eylemleriyle tecavüz ve zulüm etmeye kalkıştığı zaman, İslam Hukuku buna karşılık toplum düzenini korumak için faile had ve ta'zir cezalarını belirlemiştir. Bu cezalarla İslam ceza politikası, toplumdaki bireylerin haklarının korunmasına dayanmaktadır.

Afganistan da bir İslam ülkesi olarak hep kanunlarında İslam Hukuku'nun kurallarını dikkate almıştır. Dolayısıyla bu ülkenin Anayasası'nın 3. maddesine göre Afganistan'da hiçbir kanun kutsal İslam dininin inanç ve kurallarına aykırı olamaz. Böylece Afganistan'ın hukuki sistemi de genelde İslam Hukukundan ve özelde Hanefi fihkinden etkilenmiştir. Bundan dolayı Afgan Ceza Hukuku'nun ikinci maddesine had, kısas ve diyet faillerinin Hanefi Fıkhi kurallarına göre cezalandırılması zikredilmiştir. Ancak şartlar sağlanmadığı takdirde Afganistan Ceza Kanunu hükümlerine göre cezalandırılmalıdır. Çünkü Afgan Ceza Hukuku'nda tam ta'zir cezaları düzenlenmiştir ve mahkemeler de en çok Ceza kanunu hükümlerine göre suçluları ta'zir cezalarına çarptırmaktadır.

Bazı Afgan kanun koyuculara göre bu kanunda ikili bir politika ve davranış görülmektedir. Çünkü katl eylemlerine bakıldığına bir yandan kısas ve had cezalarına önem verirken diğer yandan en çok ta'zir cezalarının uygulanması vurgulanmaktadır. Bu kanunda tamamen ta'zir cezaları düzenlenmiş ve tüm suçlar için ta'zir cezaları dikkate alınmıştır. Kısas ve had cezalarına öncelik verse de net ve belirli bir şekilde düzenlememiştir.

Başta cinayet olmak üzere tüm suçlar, İslam Hukuku'nda ve ülkelerin Ceza Hukuku'nda kilit konulardan biridir ve katl cinayet insan hayatını sona erdiren ve geri dönüşü olmayan bir sonuç bırakan en çirkin suçtur. Afgan toplumu da dahil olmak üzere her toplumun, cinayeti teşkil eden eylemlere özel bir tepkisi vardır ve bu tepkiler iki hukuki açıdan incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Afganistan Ceza Hukukunda cinayet davalarının uygulamasında İslam fıkhnın dikkate alınıp alınmadığını ortaya koymak ve İslam hukuku ile Afganistan Ceza Hukuku arasında cinayet kavramında bir farklılık olup olmadığını tespit etmektir.

Araştırmanın Önemi

Bu konuyla ilgili bugüne kadar ne Türkiye'de ne de başka bir yerde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bundan dolayı ben bu konuyu ele aldım. Gelecekte Türkiye'de veya başka bir ülkede Afgan Ceza Hukuku ile ilgili çalışmak isteyenlere veya Afgan Ceza Hukuku hakkında bilgi almak isteyenlere faydalı olacaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu tez çalışmasında, ilk olarak Afganistan Ceza Kanunu'nun tarihsel süreci, değişimlerin aşamaları ve kronolojik sırayla yasallaşması tartışılmaktadır. Daha sonra Afganistan Ceza Hukuku'ndaki cinayet kavramı, kaynak kitaplara başvurma ve analitik yöntemlerle İslam fıkhiyla karşılaştırmalı bir şekilde araştırmanın asli ve ana konusu olarak ele alınmıştır. Araştırmanın mukayeseli olması nedeniyle Afgan Ceza Hukuku'nda konuya ilgili farklı meseleleri başlıklar altında ele alınmıştır. Bu başlıklarla ilgili İslam fıkhnın görüşleri ve fıkıh literatürünü şekillendiren Hanefi, Malik'i, Şafii ve Hanbeli mezheplerinin görüşleri ele alınmıştır. Çünkü bu dört mezhep İslam dünyasında büyük ölçüde yaygınlık kazanarak iyi bir etkiye sahiptir.

Çalışma sırasında, söz konusu dört mezhebin kaynakları ve Afganistan'ın önemli hukuki kaynakları ve özellikle Ceza Hukuku, Ceza Kanunu, Ceza Kodu ve Cezai Umumi kaynaklarını tarayarak konulara ilişkin görüşler kendi kaynaklarından gösterilmeye çalışılmıştır. Sonra genel başlıklar ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çalışmada İslam'ın Afganistan'a 7. yüzyıldan sonra ve Afganistan'ın kurucusu Ahmet Şah Durrani'nin 1747'de saltanatı sırasında başladığı ve bugüne kadar geldiği durumlar ele alınmıştır. Cinayet kavramı İslam hukuku ve Afganistan Ceza Hukuku açısından ele alınmıştır. İslam Hukuku'nda cinayet kavramı genel ve özel kullanım açısından ele alınmıştır. Genel kullanım itibarıyla akla, dine, namusa, mal ve hayvanlara karşı suç işlemektir. Akla karşı suçtan maksat; herhangi zehirli ve zararlı maddeleri kullanarak akli zihinsel hastalığa sokmaktır. Dine karşı suç; dini âdetlere uymamak, haram ve ahlaksızlık yapmaktır. Namusa karşı suç; kötü bir iftirayla masum ve temiz bir insanın şeref ve haysiyetinin karalamak ve iffetli bir kadına zina iftirası atmaktır. Mala karşı cinayet; tecavüz, gasp, hırsızlık ve binaları yıkmaktır. Hayvanlara karşı cinayet; hayvanları gereksiz yere öldürmek gibi hususlar ele alınmıştır. Cinayeti özel kullanımında şu konular ele alınmıştır. Mesela; cinayet fi'n-nefs (kasten adam öldürme, kasta benzeyen adam öldürme ve hataen adam öldürme), cinayet fima dune'n-nefs; organlara karşı kastan veya hataen suç işlemek ve cenine karşı cinayet; hamile bir kadının çocuğunun düşürülmesi.

Afganistan Ceza Hukuku açısından cinayet eylemi suçun ağırlığına göre incelenmiştir. Bu kanunda herhangi bir suç cinayet eylemi sayılmaz. Kasten adam öldürmek ve daha çok da devletin iç ve dış güvenliğine karşı suç işlemek ve terör suçları bir cinayet fiili kabul edilir ve bu konular ele alınmıştır. Ayrıca katlin tanımı, çeşitleri (kastan adam öldürme, kasta benzeyen öldürme ve hataen öldürme) fiileri, katlin temel konuları (mücna aleyhi masum ve hayata olan biri olaması, katil akıllı ve olgun olmas, katl failin eyleminin sonucu olması, failin öldürmeye kast etmiş olması, failin fiili ile maktulün ölümü arasındaki nedensel ilişkileri, katilin maddi ve manevi unsurları ve cezaları, İslam Hukuku ve Afganistan Ceza Hukuku açısından mukayeseli şeklide incelenmiştir.

Konuyla İlgili Diğer Çalışmalar

Afgan Ceza Hukuku ile ilgili bazı çalışmalar Türkiye ve diğer ülkelerde yapılmıştır. Ancak bizim ele aldığımız şekilde veya bu konu ile ilgili herhangi bir çalışma henüz yapılmamıştır. Bu konunun bir tez konusu olarak seçilme nedeni, cinayet kavramı Afgan Ceza Hukuku'nun önemli konularından biri olması ve doğrudan bu konu ile ilgili bir çalışmanın henüz yapılmamış olmasıdır. Dolayısıyla biz bu konuyu İslam Hukuku ile mukayeseli bir şekilde ele aldık. Afgan Ceza Hukuku ile ilgili yapılan araştırmalar aşağıdaki gibi anlatılacaktır.

2015 yılında Mehtarkhan Khwajamir, Necmettin Erbakan Üniversitesinde, “Afganistan’da İslam Ceza Hukuku’nun Kanunlaştırılması” başlığıyla bir doktora tezi hazırlamıştır. Bu çalışmada diğer hususlar yanında Afgan Ceza Hukuku’nun Kanunlaşması, değişikliği ve muhtevasından da bahsedilmiştir. 2011 yılında Abdunnasır Hakiki tarafından, Selçuk Üniversitesinde, “Caferi Fıkhi ile Mukayeseli olarak Afgan Ceza Hukuku’nda Cezai Mesuliyet” başlığı altında bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

2014 yılında Almanya’nın Hamburg Şehrinde, Max Planck Enstitüsü tarafından Afgan Ceza Hukuku alanında yani (Hukuki Ceza-i Umumi Afganistan) isimli bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada Ceza Kanunun tarifi, gelişimi, suçun tasnifi, unsurları, cezaların yasallık ilkeleri ve ceza ile ilgili diğer hususlar ele alınmıştır. 2014 yılında Dr. Cafer Kooşan tarafından Şehit Behiştî Üniversitesinde Afganistan Ceza Hukuku’nda “kasten adam öldürmenin cezaları” ile ilgili bir makale çalışması yapılmıştır. Bu makalede suçların manevi unsurları, psikolojik unsurlarının derecelendirilmesi, taammüden adam öldürmenin cezası, ağırlaştırılmış niteliklerin etkisi ve kasten adam öldürmenin cezalarından bahsedilmiştir.

Bu çalışmanın yukarıda zikredilen çalışmalardan farkı şu şekildedir: Bugüne kadar Afganistan Ceza Hukukunda ki cinayet kavramı ile ilgili herhangi bir çalışma bu ele aldığımız çalışma gibi yapılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada Afgan Ceza Hukukunda cinayet kavramının tanımı, çeşitler, rüknü ve bu eylemle ilgili cezalar İslam hukuku ile mukayeseli şekilde ele alınmıştır. Diğer Çalışmalarda Afgan Ceza Hukuku’nun muhtevası, suç türleri, unsurları, tarihsel önemi, rejimlerin değişikliklerinden etkilenmesi, Afgan Ceza Hukukunda Caferi fikhının yeri ve kasten adam öldürme cinayetin cezalarından bahsedilmektedir. Ancak bu çalışmada Afganistan Ceza Hukukunda ki cinayet kavramının tanımı, cinayet anlayışı, cinayet ve suç arkasındaki farklar, cinayetin çeşitleri, katl cinayeti (kasten adam öldürme, kasta benzeyen öldürme ve hataen öldürme) ve bu üç tür katl cinayeti ile ilgili cezalar ele alınmıştır.

BÖLÜM 1: AFGANİSTAN CEZA HUKUKU’NUN TARİHSEL SÜRECİ, KANUNLAŞTIRILMASI, YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİ VE İSLAM HUKUKU İLE AFGANİSTAN CEZA HUKUKU AÇISINDAN CİNAYET KAVRAMININ MUKAYESESİ

1.1. Afganistan Ceza Hukuku’nun Tarihsel Süreci, Kanunlaştırılması ve Yapılan Değişiklikleri

1.1.1. Afgan Ceza Hukuku’nun Tarihsel Süreci

Afganistan Ceza Hukuku’nun tarihsel gelişimi klasik dönem, İslam’ın yükseliş dönemi ve yeni dönem olmak üzere üç döneme ayrılmaktadır.

Klasik dönem: Bu dönemde MS. 700 yılından önce Afganistan coğrafyasında Ceza Hukukunun nasıl uygulandığı ve suçların çözüm durumları incelenmektedir. Bu dönemde Afgan Ceza Hukuku ile ilgili çok fazla belge ve delil yoktur. Dolayısıyla bu dönemle ilgili çok bahsetmiyoruz. Ancak bu dönemle ilgili bazı tarih ve hukuki kitaplarına şöyle bir ifade izah edilmektedir. (Bu dönemde bu bölgedekilerde “Afganistan bölgesinde” diğer insan toplulukları gibi bireysel intikam ve daha sonra kısas, diyet ve diğer türlü cezaların uygulanması doğal olarak görülmüştür).¹

İslam’ın yükseliş dönemi: Afgan Ceza Hukuku’nun tarihsel gelişim süreci, İslam’ın Afganistan’a yedinci yüzyıldan sonra gelişiyi başlar. (M. 700-1747) yılına kadar gelişimi çok düzenli bir şekilde olmamıştır. Ancak düzenli gelişim süreci Afganistan’ın kurucusu Ahmet Şah Durrani’nin 1747’de saltanatı sırasında başladığı söylenmektedir. İslamiyet’in bölgeye geldiği zamanlarda bugünkü Afganistan henüz kurulmamıştı ve Horasan’ın bir parçası olarak sayılırdı. İslam’ın bu bölgede hakimiyet kurmasından sonra, İslam halifeliği altındaki Horasan’da da diğer İslam coğrafyalarında olduğu gibi klasik İslam kanunlarının uygulandığı ve Kadı sisteminin şeklen mevcut olduğu bilinmektedir. Suç ve davalar bulunduğu fıkıh hükümlerine göre çözülmekteydi.² Ancak o dönemdeki temel sorun, hüküm ve kanunların tedvin edilmemiş olması sebebiyle davaların çözümüne karar vermek için kadılar çeşitli fıkhi kaynakları kullanmaktaydı. Bu

¹ Muhammed Eşref Resuli, Hukuki Cezai Umumi (Kabil: Neşri Vace Enstitüsü, 2019), 2/122.

² Mehtarkhan Khwajamir, Afganistan’da İslam Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Doktora Tezi, 2015), 140.

nedenle had, kısas ve diyetin uygulanması konusunda fıkıhçılar arasında büyük ihtilaflar bulunarak davaların çözülmesi uzun zaman gerektirmekteydi. Bu sıkıntılardan dolayı Kanun koyucuları suç ve davaların uygun bir şekilde çözülmesi için tedvin edilmiş bir kanuna ihtiyaç duyarak Ceza Hukuku'nu düzenlemişlerdir.³

Üçüncü dönemde Afgan Ceza Hukukundaki tarihsel gelişi ve değişiklikler 1800' yılından itibaren başlayarak bugüne kadar devam etmektedir. Bu dönem ülkede bir yasa koyucunun oluşturulmasıdır. Ceza Kanunları, herhangi bir ülkenin adalet ve yargı sisteminde özel bir öneme sahiptir. Çünkü bu kanunlar olmadıkça toplumun düzenini bozan ve kanunsuz işlere bulaşan veya kanun hükümlerini ihlal eden kişilerin eylemleriyle uğraşmak çok zor olacaktır. Ayrıca ceza kanunu olmadığında topluma, hakka, hukuka, özgürlüklere ve insanların temel eylemlerine zarar verilirdi. Bu nedenle hukukçular toplumun düzeninin bozulmaması ve insanların hak ve hukukunun korunması için ve kanuna aykırı iş yapanların cezalandırılması için ceza hukukunu düzenlediler.⁴

Afganistan'da düzenli kanun yapma yüz yılı aşkın bir geçmişe sahiptir. Ülkede kanun yapma aşamasına geçilmesiyle birlikte, kanunun dikkat etmesi gereken en önemli konulardan biri suç ve ceza meselesi olduğunu ilgililer fark etmişlerdir.

Afganistan'daki Ceza Hukuku'nun seyrine kısa bir bakışa göre, Afganistan bir asırdan fazla sürede farklı hukuki talimatlar ve ceza hukuku farklı zamanlarda tecrübe edilmiştir. Ceza mevzuatının seyrine bakacak olursak, ilk cezai kuraların Emir Abdul Rahman Han döneminde 1800-1900 yıllarında bazı hukuki talimatlar şeklinde hazırlandığını görmekteyiz. Mesela: "Mukarrerat-ı Düsturu'l-Amel", (Subay Hükümdarların Talimat Hükümleri), "Esasi'l Kuzât, Şahabi'l İhsan, Marati'l Makul ve Risalati'l Naciye ve Hidayeti'l Şeccâni" gibi hukuki talimatlar hazırlanmıştır. Bu talimatların bazılarında ceza hukuku da dikkate alınmıştır.⁵

1880 yılında devlet Abdul Rahman Han'ın eline geçtikten sonra ilk kez suç işleyenler kanuna göre takip edilmeye başlanmıştır. Abdul Rahman Han, Afgan milletini "benim dönemimde her türlü suç işleyenler kanuna uygun olarak cezalandırılacaktır" diye uyarmıştır. Bu dönemde ceza adalet sisteminin temeli, Esasi'l Kuzât ya da yargıçlar

³ Resuli, Hukuki Cezai Umumi, 2/122.

⁴ Resuli, Hukuki Cezai Umumi, 2/123.

⁵ Resuli, Hukuki Cezai Umumi, 2/123-124.

rehberi (Mahkeme el kitabı) olarak tedvin edilmiştir. Bu rehber (kılavuz) kitabı, Abdul Rahman Han iktidara geldikten beş yıl sonra yayınlanmıştır. Rehber kitabı, İslâm Hukuku'nun hükümet tarafından formüle edilip uygulandığı Afganistan tarihindeki ilk örnektir. Ayrıca bu kitaptaki suçların hükümlerinin çoğu Hanefi fıkına göre hazırlanmış olup Hanefi fıkının yanında örf ve âdetlerin de davaların karara bağlanmasında büyük bir role sahiptir. Hakimlerin el kitabında Emir Abdul Rahman Han'a çok fazla salahiyet verilmiş ve cezalar iki kategoriye ayrılmıştır. Birincisi, özel suçlara verilen özel cezalar, diğeri ise adi suçlara verilen cezalar ve mali cezalardır. Bu cezalar Emir Abdul Rahman'ın yetkisine ve emrine bağlıydı. Bu nedenle Emir Abdul Rahman Han, kanunları yorumlama ve davalarda karar verme yetkisine sahipti.⁶

1900-1919, yılları arasında Emir Habibullah Han döneminde, ceza kuralları açıkça belli bir grupta belirlenmemiş olmasına rağmen, çoğunlukla Hanefi fıkından türetilen çeşitli hukuk kuralları formüle edilmiştir. Bu bağlamda “Fetvayi Siraci'l-Ahkam fi'l-Meâmulati'l-İslam-i, Kaideyi Fıkh-ı Nizamname-i Tezkire” gibi kanunlar hazırlanmıştır.⁷

1919-1929, Şah Emanullah Han döneminde diğersosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi gelişmelerin yanında Ceza Kanunları da dikkate alınmıştır. Bu dönemde 77 farklı Nizamnameler ve Ceza Kanunu tedvin edilmiştir. 1922 yılında “Nizamname-i Ceza-i Umumi”, 1928'de “Tamasıkı'l-Kuzat” Ceza Hukuku ile ilgili bir kanun kitabı olarak yayınlanmıştır. Sonraki dönemlerde ceza metni kuralları altında, “Memurların Suç Yasası, “Emniyet ve Kamu Yararına Karşı Suçlar” isimli ceza kanunları çıkartıldı. Son olarak, (M.1977/ H.1355) yeni “Afgan Ceza Kanunu”, önceki ceza kanun ve düzenlemeleri yürürlükten kaldırdı.⁸

Ülkedeki ceza hukukunun verimini inceleyerek son zamanlarda yani 2016 yılında kanun hükmünde kararnameye göre Afganistan'ın yeni “Ceza Kodu” (kanun) yürürlüğe girdi. Bu kanun 935 madde içeren iki cilt halinde yayınlanmıştır.⁹

⁶Au Una Max Rettig Raj Nar Âyan, Mebadi Hukuki Cezai Afganistan, (Kabil: Projeh-i Âmozuşi Hukuki Afganistan ve Şirketi Hidemati Elit, 2017), 11-12.

⁷ Nar Âyan, Mebadi Hukuki Cezai Afganistan, 12.

⁸ Nar Âyan, Mebadi Hukuki Cezai Afganistan, 11.

⁹ Nar Âyan, Mebadi Hukuki Cezai Afganistan, 12-13.

1.1.2. Afgan Ceza Hukuku'nun Kanunlaştırılması

Afganistan'da suç ve cezai meselelerin kanunlaştırılması İslam'ın 7. yüzyılda Horasan'a girişinden ve farklı siyasî rejimlerin iktidara gelişinden ibarettir. İslam'ın Horasan topraklarına hâkim olmasından sonra, yargı sistemi ve suç eylemlerinin cezalandırılması İslam kurallarına göre düzenlenmiştir. İslam Halifesi tarafından Horasan bölgesinde mahkeme işlerini İslam hukukuna göre yönetmek için kadılar tayin edilmiştir.¹⁰

Horasan bölgelerinde tayin edilen kadıların bir kısmı şöyle zikredilmektedir: Ali b. Mücahit (ö. 718) Rey bölgesinde kadı olarak tayin edilmiştir. Hafs b. Abdurrahman Belhi (ö. 199/814) Nişapur'da, Ebu Muti Hakem b. Abdullah Belhi (ö. 199/814) Samerkant'ta, Ebu Ali Havarizm, Havarizm'de kadılık yapmışlardır.¹¹

Uzun bir aradan sonra Afganistan bugünkü ismi ile isimlendirilerek farklı siyasî grupların farklı görüşleriyle iktidara gelmesine şahit olmuştur. Bu siyasî grupların iktidara gelmesiyle kanunlar farklı tiplere göre ayarlanmış ve bu görüşler İslami ve İslam'a aykırı olarak düzenlenmiştir. Bu dönüşüm, Ahmet Şah Durani'nin (1747-1773) tarihinde iktidara gelmesiyle başlar. Ahmet Şah döneminde onun emri ile fıkıh kitaplarından yararlanılarak "Ahmet Şah" adlı bir fetva hazırlanır. Ayrıca bu hazırlanmış fetva dışında hem İslami ve hem de İslam'a aykırı kanunların hazırlanmasına da talimat verilmiştir. Bu fermanlara göre aşağıdaki maddeler İslam Hukuku'na aykırı olarak Ceza Hukuku'na eklenmiştir.¹²

1. Kadınların babalarından miras almaları yasaktır.
2. Kocasını vefat etmiş bir kadın, kocasının kardeşi veya en yakın birisi ile evlenmek zorundadır. Aynı şekilde onların da bu kadınla evlenmeleri zorunludur.
3. Kocasını ölmüş kadının evlenmesi için kocasının yakın akrabası yoksa kocasının evinde oturmak zorundadır.
4. Kadın kocasının evinde vefat ederse, kadının babası ve kardeşleri, kocasından mehir (başlık parası) hakkını isteyemez.

¹⁰ Imber Colin, Murteza Bedir, Şeriattan Kanuna Ebussuud ve Osmanlı'da İslami Hukuk, (İstanbul: Tarih vakfı yurt, 2004), 11-13.

¹¹ Khwajamir, Afganistan'da İslam Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması, 15.

¹² Mir Gulam Muhammed Gubar, Tarhi Ahmet Şah Baba, (Peşavur: Daniş Kütüphanesi, 1997), 62.

5. Nikahtan sonra kadınları boşamak yasaktır.¹³

Bu kanunlar (1880-1901) yılları arasındaki Emir Abdurrahman Han döneminde Abdurrahman Han'ın fermanıyla şeriata aykırı olmasından dolayı kaldırılmıştır.

1825-1868, Emir Şir Ali Han döneminde Ceza Hukuku ile ilgili suçların cezalarının kanunlaştırılması için önemli bir kitap “Fetva-yı Emir” / “Teşrihul-Ceraim” adlı fetvası hazırlanmıştır. Bu kitapta yer alan ve bahsedilen suçlar günümüzde yürürlükte olan Afganistan Ceza Kanunu'nda olduğu gibi suçlar; kabahat, cünha ve cinayet olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır. Adam öldürme, sahtecilik, padişaha karşı gelmek ve hakaret etmek, rüşvet vermek veya almak, askerlere uyuşturucu veya zehirli maddeler vermek ve savaştan kaçmak gibi eylemler bir suç eylemi olarak yer almıştır. Bu suçların cezaları ile ilgili kanuni düzenlemeler yapılmıştır.¹⁴

1880-1901 tarihi, Emir Abdurrahman Han padişahlık tahtına oturunca Afganistan'ı merkezi bir hükümete dönüştürmüştür. Ardından bazı eylemleri bir suç olarak kabul ederek, cezalarının kanunlaştırılmasına ferman vermiştir. Bu emirler kapsamında bildirilen suçlar devlete karşı bir suç ve ihanet sayılacaktır. Diğer suç ve cinayet eylemleri şariat hükümlerine göre, devlete karşı suçlar ise Afgan Ceza Kanunu'na göre cezalandırılacaktır. Yani bu dönemde mahkemeler iki türlü, “şeri mahkeme” ve “kotvali” “iptidaiye” mahkemeleri olarak bulunuyordu. Şeri davalar şeri mahkemelerde çözülürken, devletin güvenliğine karşı işlenen suçların davaları Kotvali mahkemelerde çözülmekteydi.¹⁵

1919-1929 yılları Emanullah Han Dönemin'de, kanun alanında pek çok etkili ve önemli kanunlar yapılırken, Afganistan'ının ilk anayasası ve ilk Ceza Hukuku'nun çıkartılması da söz konusudur. Bu dönemde kanunların yazım ve düzenlenmesi nedeniyle yazarlar, din alimleri ve çevirmenler konseyi kurulmuştur. Bu konseyde Afgan hukukçuları yanında Türk hukukçuları ve uzmanları da üye olarak yer almıştır.¹⁶

Bu üyelerden biri Bedreddin Bey (ö. 1922) diğeri de Cemal Paşa'dır (ö. 1923). Bunlar kanun alanında tecrübeli olduklarından dolayı Emanullah Han tarafından Afganistan

¹³ Khwajamir, Afganistan'da İslam Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması, 20.

¹⁴ Khwajamir, Afganistan'da İslam Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması, 23.

¹⁵ Nar Ayan, Mebadi Hukuki Cezai Afganistan, 13-15.

¹⁶ Abdulhay Habibi, Cünbiş-i Meşrûtiyet Der Afganistan, (Kum: Neşriyeh-i İhsanı, 1993), 53-54.

hukukçularına yardım etmeleri için Osmanlı Devleti'nden resmi olarak davet edilmişlerdir. Türk hukukçularının kanuncular şurasına katılması bu dönemde yapılan kanunların başında Ceza Hukuku olmak üzere çıkartılan bütün kanunlar Osmanlı Hukuku'ndan etkilenmiştir.¹⁷ Afgan ve Türk Ortak Kanun Konseyi'nin çalışmalarının sonucunda, bazı önemli kanunlar “Nizamname-i Ceza-i Umumi”, Temessükü'l-Kuzati'l-Emaniyye ve Fetvayı Emaniye” gibi kitaplar tedvin edilmiştir. 1976 tarihi Muhammed Davut Han Döneminde, Afgan Ceza Kanunu'nda bazı değişik kanunlaştırmalar yapılmıştır. Bu kanunlaştırmalar şunlardır.¹⁸

1976-2017 yılları arasındaki Muhammed Davud Han'ın hükümetinden günümüze kadar Afganistan Ceza Hukuku alanında ihtiyaca göre çeşitli ceza kanunları tedvin edilmiş ve Ceza Kanunlarında ıslahat, değişiklik ve ilaveler yapılmış olup, Adalet Bakanlığı'nın resmi basımında yayınlanmıştır. Bu 41 yıldan fazla Afgan Ceza Hukuku'nda yapılan değişikliklerin hepsinin zikredilmesini gerekli görmüyoruz, ancak bir kısmını örnek olarak şöyle sıralayabiliriz.¹⁹

1. 1976 Tarihli 147 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Ceza Kanunu.
2. 1981 tarihli 484 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Trafik Kanunu'nda yer alan cezai hükümler.²⁰
3. 1985 tarihli 649 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan iç ve dış güvenliğe karşı suçlar hakkında hazırlanmış kanun. (Kanuni Emniyeti Dahili ve Harici Devlet).
4. Afganistan İslam Cumhuriyeti'nde ölüm cezasının yenilenmesi hakkında hazırlanmış kanun, 763 sayılı resmî gazete'de 1991 yılında yayınlanmıştır.
5. 746 sayılı resmî gazete'de yayınlanan çocuk suçlarının soruşturulmasına dair kanunun 4. maddesinin (1) numaralı kısmında, 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, 6., 35. ve 39. maddesinde belirtilen ceza hükümleri.²¹
6. 2008 tarihli 952 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan terör suçlarıyla mücadele kanununun 8 ila 20. maddelerinin ceza hükümleri.
7. 2016 tarihli 1226 sayılı resmî Gazete'de yayınlanan seçim kanununun 99. maddesine yer alan hükümler.

¹⁷ Hesam Hazret Gül, Abdul vâsi Kandahari, Temessükül-Kuddât, (Kabil: Vizâratü'l-Adl, 2007), 188.

¹⁸ Khwajamir, Afganistan'da İslam Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması, 47.

¹⁹ Khwajamir, Afganistan'da İslam ceza hukukunun kanunlaştırılması, 15.

²⁰ Resuli, Hukuki Cezai Umumi, 2/127.

²¹ Resuli, Hukuki Cezai Umumi, 2/127.

8. 2016 tarihli ve 1244 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan İnsan Kaçakçılığı ile Mücadele Kanunu’nun 22. maddesinin 2 ila 10. Maddeleri, 2. ve 3. fıkralarında yer alan ceza hükümleri.²²

2009 ve 2010 tarihleri Afgan Ceza Kanunu’nun revize ve düzenlenmesi hükümetin önceliklerinden biri olarak görülüyordu. Ayrıca Ceza Hukuku alanında 12’den fazla bağımsız kanun ve 50’ye yakın Ceza Kanunu vardı. Bunlarda tamamen suç eylemlerine yer verilmiştir. Ancak suçun cezaları belirtilmemiştir. Tüm cezalar ve suçlar, suç ve cezaların kanuniliği ilkesi dikkate alınarak tek bir grupta toplanması ve düzenlenmesi için Adalet Bakanlığı, Yargıtay, Başsavcılık, İçişleri Bakanlığı, Milli Güvenlik Genel Müdürlüğü, Ulema Meclisi ve diğer kurumların iştiraki ve Cumhurbaşkanı’nın onayı ile 2016 yılında Afganistan Ceza Kodu iki cilt, 16 bap ve 915 maddeden oluşan bir Ceza Kanunu olarak tedvin edildi. Bu kanunda devletin iç ve dış güvenliğine karşı işlenen suçlar yani terör, bombalı eylem ve bilişim suçları gibi önceki kanunlarda yer almayan dağınık suç ve cezalara yer verildi. Ayrıca daha önceden olmayan bazı yeni cezalar, mesela, yolsuzluk, rehin almak, siber suçlar, baççebazi / çocukları eğlence amaçlı oynatmak, savaş suçları, insan hakları ihlalleri gibi daha önce olmayan birtakım suçlar da yeni Ceza Kanununa eklenerek özel cezalar dikkate alınmıştır.²³

Bu Ceza Kanunun’da ölüm cezası indirilmiş olmasına rağmen hapis cezasının süresi 20 yıldan 30 yıla yükseltildiği ve küçük suçlarda hapis yerine para cezasına hükmedildiği görülmektedir. Yeni Ceza Kanunu bir yandan cezai hükümlerin tamamını içermesi nedeniyle yargı mercilerine kolaylık sağlarken, diğer yandan Ceza Kanunu’nda yapılan değişiklik göz önüne alındığında gelecekte suçların daha iyi önlenmesi sağlanacaktır. Bu kanun Afganistan Ceza Kodu olarak 25/02/1396 tarihinde Afganistan Adliye Bakanlığı tarafından yayınlanıp yürürlüğe girmiştir.²⁴

1.1.3. Afgan Ceza Hukuku’nda Yapılan Değişiklikler

Afganistan Ceza Hukuku’nda 1976 tarihinden günümüze kadar devlet ve rejimlerin değişmesinden dolayı bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler bazen maddelerin tamamında ve bazen de bir kısmında olmuştur. 1973 yılında, Davut Han bir darbe ile

²² Resuli, Hukuki Cezai Umumi, 2/127-128.

²³ Resuli, Hukuki Cezai Umumi, 2/128.

²⁴ Ahmet Fahim, ez-Mevadi Kodu Ceza, (Kabil: Mahkamah-i Cumhuri İslam-i Afganistan, 2019), 16-21.

hükümeti ele geçirdikten sonra bazı kanunların değiştirilmesini emretmiştir. Verdiği emir nedeniyle yedi kanunda değişiklik yapıldı ve bunların yanında Afganistan Ceza

Kanunu'nun 314, 316, 319, 321, 346, 427 ve 494. maddelerinde bazı problemlerin varlığından dolayı değişiklikler yapıldı.²⁵

1979-1986 yılları arasında Babrak Karmam döneminde yapılan değişiklikler: Karmal döneminde “Afgan Ceza Kanunu’nda iki ayrı tarihte cumhurbaşkanının iki ayrı talimatıyla bazı değişiklikler yapılmıştır. İlk değişiklik emri 08.12.1981 tarihinde yapılmış ve 21.12.1981 tarihinde resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu olan değişiklik, Afganistan Ceza Kanunu’nun 93. Maddesinde yapılan değişikliktir. Bu maddede idam cezasına mahkûm edilen şahsın yaşı 20 iken değişiklikten sonra 18’e indirilmiştir.”²⁶

İkinci değişiklik, Ceza Kanununun 98. maddesinde 14.12.1983 tarihli talimat ile gerçekleşmiştir. Bu değişiklik 05.01.1984 tarihinde resmî gazetede yayınlanmıştır. Maddenin konusu idamın infaz şekliyle ilgilidir. Maddenin eski hali idamın yapılmasını şöyle ifade etmektedir. “İdam, mahkûmun ölünceye kadar darağacına asılmasıdır”. Maddenin değiştirilmiş hali şöyledir: “İdam, mahkûmun ölünceye kadar üzerine silah ile ateş edilmesinden ibarettir”.²⁷

Dr. Necibullah döneminde 30.09.1987-16.04.1992 yapılan değişiklik. Bu dönemde iki ayrı fermanla Afganistan Ceza Kanunu’nda iki en kapsamlı ve önemli değişiklik yapılmıştır.²⁸

Birinci değişiklik idam cezasının kısıtlanması ile ilgili olarak 30.12.1991 tarihinde kabine bakanlarının onayı ile ve 14.01.1992’de Cumhurbaşkanının imzasıyla resmi gazetede neşredilerek yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklikten önce Afgan Ceza Kanunu’nda idam cezası ve özellikle devletin iç ve dış güvenliğini bozma veya ihlali halinde açık olarak düzenlenmiş cezalar zikredilmiştir. Ayrıca otuzdan fazla suça da idam cezası uygulanmaktaydı. Değişiklikten sonra idam cezası otuz durumdan beş duruma

²⁵ Khwajamir, Afganistan’da İslam Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması, 140.

²⁶ Şûra’yı İnkılab-i Cumhur-ı Demokratik Afganistan, Islahatı Kanuni Afganistan, (Kabil: Vizâratü’l-Adl, 1979), 1-2.

²⁷ ACKU: SY. 547. Şûra’yı İnkılab-i Cumhur-ı Demokratik Afganistan, Islahatı Hukuki, (Kabil: Vizâratü’l Adl, 1991), 13.

²⁸ RC. SY. 763 Şûra’yı İnkılab-i Cumhur-ı, Demokratik Afganistan, Islahatı Cezai, (Kabil: Vizâratü Adliye, 1987), 13.

indirilmiştir. Bunun dışında idam cezalarının infazı 20 yıl hapis cezasıyla değiştirildi. Bu değişiklikle idam cezasını gerektiren suçlar şöyle zikredilmektedir: Kasten öldürme, toplu öldürme, ölümle sonuçlanan patlayıcı madde kullanımı, yol kesip adam öldürme, Afganistan topraklarının tamamı veya bir kısmını yabancı bir ülkenin hâkimiyetine girecek ve Afganistan'ın toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına zarar verecek mahiyetteki suçlardır.²⁹

Dr. Necibullah döneminde Ceza Kanunu'nda yapılan ikinci değişiklik 17.02. 1992'de Bakanlar Kurulu toplantısında onaylanıp ve 24.02.1992'de Cumhurbaşkanı'nın imzası ile resmi gazetede yayınlanıp yürürlüğe girmiştir. Değişiklik söz konusu ceza Kanunu'nun 203. maddesinin ilga edilmesidir. Bu maddenin siyasi mesajlar ve kısıtlamalar içermesinden dolayı iptal edilmesine karar verilmiştir. Maddenin muhtevası "Afgan Devleti'nin resmi olarak tanımadığı siyasî topluluklar, devletin kendileriyle savaşa girmesi durumunda yabancı bir devlet hükmündedir".³⁰ 1992-1996 yılları arasında Üstad Burhaneddin döneminde yapılan değişiklikler: Mücahit Hükümeti'nin zaferi ve Üstad Burhaneddin Rabbani'nin cumhurbaşkanlığının ardından Afgan Ceza Kanunu'nda bir fermanla değişiklik yapılmıştır.

Burhaneddin Rabbani kendi döneminde suçların artmasını önlemek amacıyla 214 sayılı ve 09.10.1994 tarihli fermanla 22.10.1987'de onaylanmış ve 649 sayılı resmi gazetede yayınlanan ve yürürlüğe giren "Kanun-i Cerâim Aleyh-i Emniyet-i Dâhili ve Harici Demokratiki Afganistan" (Afganistan Demokratik Devleti'nin İç ve Dış Güvenliğine Karşı İşlenmiş Suçlar) ve 07.03.1992 tarihinde idam cezasının sınırlandırılması ile ilgili değişiklikle iptal edilen kanunlar, Rabbani'nin fermanı ile tekrar uygulanma emri verilmiştir. Aynı talimatla mahkemelerin teşkilat ve yetkilerinde de bazı değişiklikler getirmiştir.³¹ Bu yapılan değişiklikler ikiye ayrılarak bir kısmı ek olarak yeni ek 1, ek 2 ve ek 3 şeklinde Ceza Kanunu'nun sonunda yer almış ve diğer kısmı sadece yayınlandığı Resmi Gazete'de yer almıştır.³² Mücahitler Hükümeti'nden sonra 1996'dan 2001'e kadar Taliban Hükümeti ortaya çıkmıştır. Bu sürede Ceza Kanunu'nda herhangi bir değişiklik

²⁹ Cumhur-ı, Demokratik Afganistan, Islahatı Cezai, (Kabil: Vizâratı Adliye, 1987), 13-14.

³⁰ Khwajamir, Afganistan'da İslam Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması, 147-149.

³¹ ACKU: Sayı 214, Ferman Burhandın Rabbani Reis Devleti Cumhur-ı İslami Afganistan, Islahatı Kanuni Cezai Afganistan, (Kabil: Vizâratı Adliye, 1994), 2.

³² Khwajamir, "Afganistan'da İslam Ceza Hukuku'nun kanunlaştırılması", 150.

yapılmazken ve Ceza Kanunu’nda yer almayan eylem yani sakal kesmek, müzik çalmak, kadın sesinden şarkı dinlemek ve benzeri suçlar ile ilgili ta’zir cezaları düzenlenmiştir.³³

2001-2014 Hamid Karzai döneminde, “Kanun-i İcraat-i Ceza-i Afganistan”da bazı değişiklikler yapılmıştır. 2014 yılında dört bap, 48 fasıl ve 382 maddeden oluşan “Kanun-i İcraat-ı Cezaî” adlı bir kanun tedvin edilmiştir. Bu kanun 20.01.2014 tarihinde parlamento meclisinin onaylamasının ardından 22.10.2014 tarihinde Cumhurbaşkanlığının imzasıyla resmî gazetede yayınlanıp yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, daha önce yapılan 26.05.1965 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan “Kanun-i İcraat-i Cezaî”, 04.04.1978 tarihli “Kanun-i Keşf ve Tahkik-i Cerâim” ve “Nazâret-i Saranvâli ber Kanunîyet-i Tatbikân” adlı kanun ve 25.02.2004 tarihte Resmî Gazete’de yayınlanan “Kanun-i İcraat-i Cezaî-yi Muvakkat Berayı Mehâkim” adlı kanunların hepsi bütün değişiklikleri ile mülga edilmiştir.³⁴

1.2. İslam Hukuku ve Afganistan Ceza Hukuku Açısından Cinayet Kavramı

1.2.1. İslam Hukuku’nda Cinayet Kavramı

Cinayet kelimesi “ج-ن-ي/cenâ” kökünden türeyen mastar ve isimdir. Sözcük olarak ağaçtan meyve toplamak, günah, cürm, kötülük manalarına gelmektedir.³⁵ Ayrıca katl, haram, şer “fesat” işlemek ve başkasına kötülük yapmak anlamlarına da gelmektedir.³⁶ Katl kavramı, cinayet kavramının odağında bulunduğu ve hem de cinayetin en özel şeklini oluşturduğu için cinayet kavramının sıkça katl manasında kullanıldığı rastlanmaktadır.³⁷

İslâm fıkında insanların canını ve malını yok etmeye yönelik eylemler genel olarak cinayet kavramı ile ifade edilmiştir. Cinayetin biri hayvan ve cansız varlıklara, diğeri insanlara yönelik iki boyutu vardır. Hayvanlara ve cansız varlıklara dair cinayetler “gasp ve itlâf” diye ifade edilirken insanların hayat bütünlüğüne dair olan cinayetler “cinâyeti

³³ ACKU: Sayı 3309, Ferman-ı Emareti İslami Afganistan, Sakal kesme ve kısaltma, (Kabil: Vizâratü’l Adliye, 1996), 3.

³⁴ ACKU: Sayı 138, ferman-ı Hamid Kerzay Reis Cumhur İslami Afganistan, Kanuni Cezai Afganistan, (Kabil: Vizâratü’l Adliye, 2013), 1-2.

³⁵ Muhammed İbn Abi Bekir İbn Abdul Kâdir Râzî, Muhtârü’s-Sihâh (Beyrut: el-Mektebetü’l Asrî, 1999), 62; Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, Lisânu’l-Arab (Beyrut: Dâru Sâdır, 1414), 14/154.

³⁶ Kemâleddin İbnü’l-Hümmam, Fethu’l-kadîr ale’l-Hidâye (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1970), 10/203.

³⁷ Burhaneddin Merğînânî, el-Hidâye fî-şerhi Bidâyeti’l-mübtedî, (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, ts.), 4/44; İbnü’l-Hümmam, Fethu’l-kadîr ale’l-Hidâye (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1970), 10/203-204.

fi'n-nefs" diye ifade edilmektedir.³⁸ Fıkıhçılar açısından katl, yaralama, vurma, kötülük ve zarar verme fiilleri cinayet başlığı altında değerlendirilerek, genel ve özel kullanım açısından iki kategoriye ayrılmaktadır.³⁹

1.2.1.1. Genel Anlamda

İslam Hukuku'nda cinayet eylemi genel kullanım açısından akla, dine, namusa, mal-mülkiyete ve hayvanlara yönelik işlenen her türlü haram ve yasak fiil demektir.⁴⁰

1. Cinayet Fîma Dune'n-Nefs: Ölümle sonuçlanmayan fakat organlara karşı işlenen bir cinayettir. Bu tür cinayeti ile ilgili Kur'an'ı Kerimde şöyle buyurulmuştur. "Biz Tevrat'ta onlara şunu farz kılmıştık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş karşılıktır; yaralamalar da böyle kısas yapılacaktır." Fakat kim kısas hakkını bağışlarsa bu, onun günahları için bir kefâret olur".⁴¹ Bu suç insanların organlarına yani, el, göz, ayak, diş, kulak ve başka uzuvlarına zarar veren, sakat veya kusurlu bırakan bir suçtur.⁴² Bu eylemler kesme, kırılma, sakatlama, yaralama şeklinde olarak iki türlü yani kasten ve yanlışlıkla işlenir. Eğer suç eylemi kasten mağdura yapılmışsa, buna karşılık faile aynısı yani kısas cezası uygulanmalıdır. Mesela: Bir kimse masum bir insanın organlarından herhangi birine nasıl zarar vermişse, buna karşılık failin de aynı organına kendisinin yaptığı gibi zarar verilmesidir. Eylemi hata sonucu yapılmışsa karşısında diyet, ta'zir veya mali bir ceza uygulanacaktır.⁴³

2. Din cinayetinden kastedilen: onu inkâr etmek, reddetmek, dinden ayrılmak ve ona boyun eğmemek. Onun emirlerine uymadan şirk, haram, günah ve fesat işlemektir.⁴⁴ Bu eylemle ilgili Yüce Allah şöyle buyuruyor. "Kâfir olanlara gelince: İster korkut onları ister korkutma, birdir; inanmazlar". "Allah, onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir; gözlerinin üzerinde perdeler vardır. Ve büyük azap onlarıdır".⁴⁵ "Fasık

³⁸ Alâaddün Ebî Bekir b. Mesud Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986), 7/233.

³⁹ Abdülkerim Lâhim, el-Mutli' alâ Dekâiki Zâdi'l-Müstakni, (Riyad: Dâru'l-Künûzi İşbiliyyâ, 2011), 1/9,30.

⁴⁰ Lâhim, el-Mutli' alâ Dekâiki Zâdi'l-Müstakni, 1/9.

⁴¹ İslam ve İhsan hizmetidir (İİH), "İslam ve İhsan" (E. T. 12 Eylül 2022). el-Mâide 5/45

⁴² Abdullah b. Muhammed Tayyar, el-Fıkhü'l-Müeyesser (Riyad: Medâru'l-Vatan, 2011), 7/78; Ebû İshâk Şîrâzi, el-Mühezzeb fî fikhi'l-İmâm eş-Şâfiî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 3/170.

⁴³ Muhammed Emîn İbn Âbidîn, Reddû'l-Muhtâr 'ale'd-Dürri'l-Muhtâr (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1966), 6/532-535; Ahmed b. Hanbel, Câmi'u'l-Ulûm (Mısır: Dâru'l-Felâh li-Bahsi'l-İlmî ve't-Tahkîk, 2009), 12/64.

⁴⁴ Lâhim, el-Mutli' alâ Dekâiki Zâdi'l-Müstakni, 1/19-22.

⁴⁵ el-Bakara 2/6-7.

ve ahlâksızlık edenlere gelince, onların varacakları yer ateştir. Oradan ne zaman çıkmak istediklerinde, oraya döndürülürler ve onlara, Yalanlamakta olduğunuz ateş azabını tadın, denir”.⁴⁶

- 3. Akla karşı cinayet:** Herhangi bir zehirli maddeleri kullanmakla aklın geçici veya kalıcı bir şekilde sağlığını tehlikeye atmak demektir. Bir kimse şarap, sarhoş edici,⁴⁷ uyuşturucu veya zehirli maddeleri kullanarak kendisinin veya başka birine kullandırarak onun zihinse veya fiziksel olarak hastalanmasına sebep olursa İslam fıkında cinayet işlemekle suçlanarak cezalandırılacaktır. Çünkü İslam Hukuku aklın sağlığına çok önem verilmiştir. Kim buna zarar vermeye veya hastalandırmaya kalkarsa bir suçlu sayılarak cezalandırılacaktır.⁴⁸ Bu fiiller hakkında Kur'an-ı kerimde şöyle buyrulmaktadır. “Ey iman edenler! şarap, kumar, tapınmak ve putperestlik için dikilen taşlar, fal ve şans okları şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz”.⁴⁹ “Şeytan şüphesiz içki ve kumar yüzünden aranızda düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan, namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçersiniz değil mi?”.⁵⁰
- 4. Namusa karşı cinayet:** Namusa karşı cinayetten maksat, günahsız ve masum bir şahsın şeref ve namusunu kötü ve yanlış bir iftirayla kirlletmek ve karalamaktır. Yani bir kişi masum başka birini halk içinde kötü iftirayla rezil etmek ve hakaret etmek, zina ve livat fiilini işlemek veya iffetli bir kadına iftira atmak demektir. Bu fiillerle yüce Allah Kur'an-ı kerimde şöyle buyuruyor. “Zinaya yaklaşmayın. Zira o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur”.⁵¹ “Lût'u da (peygamber gönderdik). Kavmine dedi ki: “Sizden önceki milletlerden hiçbirinin yapmadığı fuhuşçu mu yapıyorsunuz?”.⁵² “İffetli kadınlara zina suçu isnat edip de sonra dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Böylelerinin şahitliğini ebediyen kabul etmeyin. Çünkü onlar fâsıkların tâ kendileridir”.⁵³
- 5. Mal ve mülkiyete karşı cinayet:** Mala tecavüz etmek, gasp, hırsızlık, ihtilas etmek ya da parayı zimmetine geçirmek, aldatmak veya hilekarlık yapmak, faizcilik yapmak,

⁴⁶ el-Secde 32/ 20.

⁴⁷ Kemâleddin İbnü'l-Hümmam, Fethu'l-kadîr ale'l-Hidâye (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1970), 10/110.

⁴⁸ el-Lâhim, el-Mutli' alâ Dekâiki Zâdi'l-Müstakni', 1/22-24.

⁴⁹ Kuran ve Meali (KM) "İslam ve İhsan" (E.T. 9 Eylül, 2022), el-Mâide 5/90

⁵⁰ el-Mâide 5/ 91

⁵¹ el-İsrâ 17/32

⁵² el-A'râf 7/80.

⁵³ el-Nûr 24/4.

rüşvet almak ve binaları, evleri yıkmak ve tahrip etmek demektir.⁵⁴ Bu eylemlerle Kur'an-i kerimde şöyle işare edilmiştir. “Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda hırsızlık, rüşvet, faiz ve kumar gibi meşrû olmayan yollarla yemeyin. Karşılıklı rızâyâ dayanan bir ticaret yapmanız ise elbette meşrûdur. Kendi nefislerinizi de öldürmeyin. Doğrusu Allah size karşı çok merhametlidir”.⁵⁵ “Ey iman edenler! Kat kat faiz yemeyin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz”.⁵⁶

6. Hayvanlara karşı cinayet: Hayvanları gereksiz yere öldürmek veya zarar vermek anlamına gelmektedir.⁵⁷

1.2.1.2. Özel Anlamda

Hayatı sona erdiren, uzuvlara zarar veren, kısas, diyet, kefarete ve ta’zir cezalarını gerektiren bir eylemle ilişkili olarak cinayet fi’n-nefs ve cenine yönelik cinayet olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır.⁵⁸

Cinâyet-i Fi’n-Nefs

Nefse karşı işlenen cinayettir. Katletmek, öldürmek ve hayatı sona erdirmek anlamına gelerek Hanefilere göre (kasten öldürme, kasta benzeyen öldürme, hata ile öldürme, hata sayılan öldürme ve tesebbüben ölürme) olmak üzere beş kısma ayrılır.⁵⁹ Şafii ve Hanbelilere göre üç kısım (kasten öldürme, kasta benzeyen öldürme ve hataen öldürme),⁶⁰ ve Malik’e göre Kasten öldürme ve hataen öldürme) olmak üzere ikiye ayrılmıştır.⁶¹ Allahu Teala Kur'an-ı kerimde haksızca bir nefsi öldürülmesi hakkında şöyle buyuruyor; “Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın muhterem kıldığı cana kıymayın”.⁶²

⁵⁴ Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn Buhûtî, Keşşafü'l-Kına' an Metni'l-İkna, (Suudi Arabistan: Vizâratü'l-Adl, 2000), 13/205.

⁵⁵ el-Nisa 4/29.

⁵⁶ Âl-i İmrân 3/130

⁵⁷ Vehbe ez-Zühayli, el-Fikhü'l-İslâmî ve Edilletuhu, (Şam: Dâru'l-Fikr, 1989), 7/5778-5779.

⁵⁸ Lâhim, el-Mutli' alâ Dekâiki Zâdi'l-Müstakni, 1/9.

⁵⁹ Merğînânî, el-Hidâye fi-şerhi Bidâyeti'l-mübtedi, 4/442.

⁶⁰ Ebû İshâk İbrahim b. Ali Şîrâzî, et-Tenbîh fi fûrû'î'l-fikhi's-Şâfi'î. (Beyrut: Mektebetü'l-Âlem, 1983), 213.

⁶¹ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed el-Hattâb, Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Hâil, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1992), 240.

⁶² el-İsrâ 17/33.

Cenine karşı cinayet

Yüzü ve bedenini görmediği bir nefse karşı cinayet işlemektir.⁶³ Bir annenin karnındaki çocuğun onun rızası olduğu veya olmadığı halde düşürülmesi bir cinayet eylemi sayılmıştır. Bu durumda, fıkıhçılar, ceninin ölümüne ve annesinden ayrılmasına neden olan suçta, suçun dövülerek, korkutularak, bağırlarak veya başka bir şekilde, hatta kasten veya yanlışlıkla ya da annenin rızası olduğu veya olmadığı takdirde düşürülmesinin bir cinayet olduğu konusunda hemfikirlerdir. Cenin, Hanefilere göre nefse karşı işlenen bir cinayet kabul edilmiştir. Çünkü cenin canlı bir insandır, kim onu düşürmeye veya öldürmeye kastederse, canlı bir insanın hayatını sonlandırmaya kastetmiş sayılır. Ancak Maliki, Şafii ve Hanbelilere göre ceninin anneden ayrılmadığı ve bağımsız bir yaşamı olmadığı için düşürülmesini “cinayet fimâ dûne’n-nefs” kabul etmişler. Her halükârda İslam Fıkhında annenin karnındaki çocuğun düşürülmesi bir cinayet eylemi kabul edilmektedir.⁶⁴

1.2.2. Kur’an-ı Kerim Açısından Cinayet Fiili

Kuran’ı Kerim’in farklı ayetlerinde her türlü cinayet işlemek haram ve yasak kılınmıştır. “Haklı bir sebep olmadıkça Allah’ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın. Bir kimse haksızlıkla öldürülürse velisine yetki verdik; ancak o da öldürme hususunda sınırı aşmasın; çünkü o, yeterince yardıma mazhar olmuştur.”⁶⁵ Başka bir ayette şöyle buyurulmuştur. “Yanlışlıkla işlemedikçe hiçbir mü’minin başka bir mü’mini öldürme hakkı yoktur. Yanlışlıkla bir müminin öldüren kimse keffaret olarak bir köle âzat etmeli veya maktulün velisine teslim edecek bir fidye vermesi gereklidir, ancak maktulün ailesi bağışlarsa diyet ödemesi gerekmez.”⁶⁶ “Kim bir mü’mini kasden öldürürse onun cezası orada sürekli kalmak üzere cehennem ateşidir. Allah ona gazap ve lanet etmiş ve ona şiddetli bir azap hazırlar”.⁶⁷ “Onlar ki; Allah ile birlikte başka bir tanrıya tapmazlar;

⁶³ İbn Âbidîn, Reddû’l-Muhtâr ‘ale’ d-Dürri’l-Muhtâr, 6/590.

⁶⁴ Zeynüddin İbn Nüceym, el-Bahrü’r-Râik şerhu Kenzi’d-dekâik, (Beyrut: el-Mektebetü’l-İslâmî, 1138), 8/389; Heyet, el-Mevsûatü’l-fıkhiyye el-Kuveytiyye (Kuveyt: Vizâratü’l-Evkâf ve’ş-Şuûni’l-İslâmî, 2015), 16/60.

⁶⁵ el-İsrâ 17/33

⁶⁶ el-Nisa 4/92.

⁶⁷ Tefsiri Maârifî’l Kur’ân, Çev. Müfti Muhammed Şefi Osmani, Muhammed Yusuf Hüseyin Pur, (Tahran: Şeyhil İslam Ahmet Cam, 2008), el-Nîsâ 4/93.

haksız yere, Allah'ın dokunulmaz kıldığı insan hayatına kıymazlar, zina etmezler. Zira (bilirler ki) bunları işleyen kimse cezasını bulacak.”⁶⁸

1.2.3. Hadis Açısından Cinayet Fiili

Hiz. Peygamber efendimiz cinayet işlemekle ilgili şöyle buyurmaktadır. Allah'tan başka ibadete layık hiçbir ilah bulunmadığına ve benim Allah'ın kulu ya da elçisi olduğuma inanan ve şehadet eden mü'mine kimsenin kanı helal olmaz, ama şu üç delilden her birine göre helal olur. Evli olduğu halde zina yaparsa, kasten adam öldürürse ve dininin terk ederse yani mürted olmaktadır.⁶⁹ Yedi helak edici şeyden çekininiz. Resulullah'tan onlar nelerdir diye sorulduğunda Hiz. peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur. Bu yedi yakıcı şey; Allah'a şirk koştuk, sihir yapmak, Hakk'a karşı olmak, Allah'ın haram kıldığı nefsi katletmek, yetim malını yemek, ribalı (faiz) işlemler yapmak, düşmana saldırırken savaştan kaçmak, müslüman kadınlara zina iftirası atmak.⁷⁰

1.3. Afganistan Ceza Hukuku'nda Cinayet ve Suç Kavramı

Afganistan Ceza Hukuku'nda cinayet kavramını tanımlamadan önce fıkıhçılarla hukukçular arasında cinayet kelimesi ile suç kelimesi arasında bir fark olup olmadığına kısaca değineceğiz. Daha sonra Afganistan Ceza Hukuku açısından cinayet eylemini ele alacağız.

Fıkıhçı ve hukukçular açısından can kaybı olan ya da bir kişinin beden bütünlüğüne tamamen veya kısmen zarar verilen, zedeleyen, sakat bırakan her türlü kasıtlı ya da hatalı olarak yapılan fiiller cinayet veya suç eylemi olarak adlandırılmaktadır. Pek çok fıkıhçılar cinayet ve suç arasında herhangi bir ayırım yapmamışlardır. İkisini de haram ve kötü bir fiil olduğu için eş anlamlı olarak görmüşlerdir. Bu eylem ister hayata ister organlara veya mal ve mülkiyete karşı tecavüz olsun, bir suç veya cinayet eylemi sayılmaktadır.⁷¹ Çoğu ülkenin hukukçuları ve yasa koyucuları da cinayeti suçtan ayrı tanımlamamışlardır. Görünüşe göre cinayeti suçla eş tutmuşlar ve aralarında hiçbir ayırım yapmamışlardır. Bu nedenle hukukçuların her birinin suçla ilgili sunduğu tanım aslında cinayetin tanımıdır.

⁶⁸ el-Furkan 25/68.

⁶⁹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, el-Câmi' u's-Sahîh, thk. Muhammed Zühayr el-Nas (Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422), “Diyet”, 5 (No. 6484).

⁷⁰ Buhârî, “Vesaya”, 24 (No. 2615).

⁷¹ Muhammed Sadır Tevhit Han, Hukuku Cezai Umumi Afganistan, (Kabil: Max Planck Enstitüsü Rehberi, 2015), 1/41, 54.

Hukukçulara göre cinayet ve suç arasında esaslı bir fark yoktur. Sadece terim ve ifadelere göre fark edilir. Yani hukukçular daha çok suç (cürm/ceîme/kabâhat) kelimesini ve fıkıhçılar ise cinayet tabirini kullanırlar.⁷²

Afganistan İslam Cumhuriyeti de dahil olmak üzere bazı ülkelerin kanun koyucuları suçları şiddet ve hafiflik bakımından (cinayet, cünha ve kabahat) olarak üç kategoriye ayırmışlardır. Aslında bu tür bir sınıflandırmaya göre cinayet suçla bir değildir, ama suçun bir alt kümesi ve suç türlerinden biri olarak kabul edilir. Bu konuda denilebilir ki, mantıksal olarak suç ve cinayet arasında bir genel ve özel ilişkisi vardır. Bu anlamdaki her cinayete suç denilebilir, ama her suça bir cinayet denilemez. Aslında suça yapılan tanım cinayeti de kapsamaktadır. Bundan dolayı pek çok ülkenin hukukçuları ve yasa koyucuları cinayetle ilgili has ve belirli bir tanım sunmamışlar, belki suç tanımını yeterli görmüşlerdir.⁷³

Afganistan İslam Cumhuriyeti hukukçuları da bu konuyu Ceza Kodu'nun 28. ve Ceza Kanunu'nun 23. maddesinde ele alarak suçları ağırlık ve hafiflik bakımından (kabahat, cünha ve cinayet) olarak üçe bölmüşlerdir. Bu suçları Ceza Kodu (kanunu) 29, 30 ve 31. maddelerinde her biri açıkça şöyle tanımlanmaktadır.⁷⁴

Kabahat: Bu kanundaki 30.000 Afganiye kadar para cezasına çarptırılan bir suçtur.⁷⁵

Cünha: Bu kanundaki cezası ya hapis ya da bedeli olarak para cezası, kısa veya orta süreli hapis cezası olan bir suçtur.⁷⁶

Cinayet: Bu kanunda cezası, uzun süreli hapis, ikinci dereceli hapis, birinci dereceli hapis veya idam cezası ile belirlenen bir suçtur.⁷⁷

⁷² Celaleddin Kıyası, Adil Sarhani, Tatbiki Hukuku Cezai Umumi, (İran: Kum, Üniversitesi araştırma ve akademik, 2012), 2/9-10.

⁷³ Adil Sarhani, Tatbiki Hukuku Cezai Umumi, 2/10-11.

⁷⁴ Kanun mal Muhammed Rahim Dakik, Kodu Cezai Afganistan, ((Kabil: Şirpur Adliye Vezarat, 2017), 24.

⁷⁵ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 87.

⁷⁶ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 87.

⁷⁷ Uzun süreli hapis ceza (5 yıldan 16 yıla kadar bir cezadır), 2. dereceli hapis Ceza (16 yıldan 20 yıla kadar tayin edilen bir Cezadır), 1. dereceli hapis ceza (20 yıldan 30 yıla kadar belirlenen cezadır ve idam ceza mahkûmun aleyhine ölümüne kadar silahıyla atış edilmelidir. (Afgan Ceza kodu “kanun”, 31 md, s. 87.

1.3.1. Afganistan Ceza Hukuku'nda Cinayet Suçları

Afgan Ceza Kanunları'nda sıradan bir suç, cinayet eylemi olarak kabul edilmez. Bu kanunda cinayet eylemi suçun en ağır şekilde işlenmesi ve cezanın aşırı derecede belirlenmesi durumunda tanımlanmıştır. Bundan dolayı cinayet sayılan suçlar şöyle belirlenmektedir: Kasten ve kasta benzeyen katl suçları, Afgan Devleti'nin iç ve dış güvenliğine karşı suç işlemek, askeri konulara ihanet etmek, toplumsal düzen ve güvenliği tehlikeye atan intihar, terör saldırısı, bombalama eylemi, insan kaçakçılığı yapmak, organlara kalıcı şekilde zarar vermek, aşırı derecede maddi zarar ve bunlara benzeyen eylemler. Kanunu daha iyi anlamak için bu zikrettiğimiz suç eylemlerini tek tek ele alacağız. Ancak Afganistan Ceza Kanunu'nda cinayet sayılan suçların hepsinin zikredilmesi mümkün değildir. Ama bizim hedefimiz bu çalışmamızda Afganistan Ceza Hukuku'nda katl cinayeti ve İslam Hukuku ile mukayesesi şeklindedir. Dolayısıyla bu konuyu iki hukuk açıdan ele alacağız. Katl cinayeti bahsine geçmeden önce, Afganistan Ceza Hukuku'nda cinayet sayılan suçların bazılarını konuya açıklık getirilmesi için değinmeliyiz.⁷⁸

1.3.2. Katl Cinayeti

Afgan Ceza Kanunu'nda kasıtlı katl ve kasta benzeyen katl bir cinayet eylemi sayılmaktadır. Bir kimse masum bir insanı öldürme niyetiyle vurarak öldürürse veya öldürme niyeti yokken dövme ve yaralamaya niyet ederek darp ederse, ancak kişi bu eylemlerden dolayı ölürse, fail cinayet işlemekle suçlanarak, cinayet tanımında belirlenen cezalara göre cezalandırılacaktır. Ancak bu kanuna göre hata ile katl suçu işlemesi cinayet eylemi sayılmaz ama bir suç sayılır. Çünkü Afgan Ceza Kanunu'nda cinayet suçu ile ilgili 5 yıldan fazla hapis cezası ve idam cezaları belirlenmiştir. Ancak hata ile öldürmenin cezası bu kanunda 5 yıldan az hapis cezası ve maddi cezalar olarak düzenlenmiştir. Bundan dolayı hataen öldürme, katl türü bir cinayet eylemi değil, bir suç sayılır.⁷⁹

⁷⁸ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 512.

⁷⁹ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 165, 512.

1.3.3. Devletin İç ve Dış Güvenliğine Karşı Suç İşlemek

1976 tarihli Afgan Ceza Kanunu (173, 175, 176, 177, 178, 181, 204, 206, 208, 211, 213, 216 ve...) maddelerinde devletin iç ve dış güvenliğine karşı suç işleyen, cinayet suçu işlemekle suçlanarak en ağır cezalarla karşılaşacaktır.⁸⁰

1.3.3.1. Devletin Dış Güvenliğine Karşı Suç İşlemek

Madde 173: Afganistan Hükümeti topraklarının tamamının veya bir kısmının yabancı bir devlet kontrolü altında kalmasına neden olan veya bağımsızlığına ya da toprak bütünlüğüne zarar veren ve zedeleyen bir eylemde bulunan kişi cinayet suçu işlemekle suçlanarak en ağır cezaya yani 1. derece hapis cezasına (20 yıl ile 30 yıl arası) veya ölüm cezasına mahkûm edilir.⁸¹

Madde 174: Bir kişi, devlet aleyhine düşmanla iş birliği yaparak düşmanın ülkeye girmesine imkân sağlarsa veya düşmanın ülkeye nüfuz etmesine sebep olursa, cinayet eylemi işlemekle suçlanarak 1. derece hapis veya idam cezasına mahkûm edilir.⁸²

Madde 175: Bir kimse yabancı bir hükümetin veya bu hükümetin yararına çalışan kişilerin katılımıyla Afganistan Hükümeti'ne karşı silahlı ayaklanma eyleminde bulunursa bu kanuna göre cinayet suçu işlemekle suçlanarak 1. derece hapis cezasına çarptırılır.⁸³

Madde 176: Bir kişi yabancı bir devlete veya ona çalışan biriyle iş birliği yaparak Afganistan Hükümeti'ne zarar verme eyleminde bulunursa veya Afgan Devleti'nin düşmanları lehine casusluk eyleminde bulunursa cinayet suçu işlemekle suçlanarak ölüm cezasına çarptırılır.⁸⁴

Madde 177: Afgan Hükümeti'yle savaşta olan silahlı kuvvetlerle birlikte Afgan hükümetine karşı savaşa girişen herkes 2. derece veya 1. derece hapis cezalarına çarptırılacaktır.

⁸⁰ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, (Kabil: Vizâratı Adliye, 1976), 2/63-70.

⁸¹ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 2/63.

⁸² Kanuni Cezai Afganistan, 63-64.

⁸³ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, Md. 107.

⁸⁴ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 64.

Madde 178: Bir kimse savaş zamanında, hükmettin savunma sırlarını yabancı bir devlete veya o devletin yararına çalışan birine teslim veya ifşa ederse cinayet suçu işlemekle suçlanarak idam veya 1. derece hapis cezasına çarptırılır.⁸⁵

1.3.3.2. Devletin İç Güvenliğine Karşı Suç İşlemek

Afganistan Ceza Hukuku'nda Afgan Devleti'nin iç güvenliğine karşı suç işleyen bir kimseye bu kanunun farklı maddelerine göre cinayet suçu işlemekle suçlanarak en ağır cezalar yani 2. derece hapis cezası (15 yıl ile 20 yıl arası), 1. derece hapis cezası (20 yıl ile 30 yıl arası) veya ölüm cezası öngörülmüştür. Bu suçların bazıları şu şekildedir.⁸⁶

Madde 204: Afganistan İslam Cumhuriyeti rejimini güç kullanarak devirmeye çalışan kişi 2. derece hapis cezasına (15 yıl ile 20 yıl arası), 1. derece hapis cezasına (20 yıl ile 30 yıl arası) cezalandırılacaktır.⁸⁷

Madde 205: Anayasayı ortadan kaldırmak veya değiştirmek ya da devletin şeklini değiştirmek maksadıyla güç kullanan kişi, ağır suç işlemekle suçlanarak uzun süreli hapis cezasına (5 yıl ile 15 yıl arası) çarptırılır.⁸⁸

Madde 208: Afgan ordusunu veya halkını Afgan Hükümeti'ne karşı silahlı ayaklanmaya davet eden kişi, bu davet sonucunda ayaklanma çıkması halinde en ağır hapis cezalarına çarptırılır. Bu kanunda en ağır cezalar bir derece hapis, iki derece hapis ve idam cezaları belirlenmektedir.⁸⁹

Askeri Alanlarda İhanet

Her devlette askeri ve emniyet alanlar çok önemlidir. Kim bu alana yönelik bir suç veya ihanet eyleminde bulunursa o, ülkenin kanunlarına göre cezalandırılır. Afgan Ceza Kanunu'nda askeri alanlara karşı bir suç veya ihanet eyleminde bulunan kişi, cinayet suçu işlemekle suçlanarak uzun süreli hapis cezasına (5 yıldan 15 yıla kadar), 2. derece hapis

⁸⁵ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 64.

⁸⁶ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 148-149.

⁸⁷ Kanuni Cezai Afganistan, 73.

⁸⁸ Kanuni Cezai Afganistan, 73.

⁸⁹ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 63-64.

cezasına (15 yıldan 20 yıla kadar), 1. derece hapis cezasına (20 yıldan 30 yıla kadar) veya ölüm cezası ile cezalandırılacaktır.⁹⁰

238. maddenin 4. fıkrasında: Askeri kuvvetlere ait silah ve mühimmat depoları, askeri araçlar, erzak veya tahkimat malzemelerinin düşmana yardım etmek için veya düşmanın ülkeye girmesine kolaylık sağlamak maksadıyla düşmana tahsis etmesi bir cinayet suçu veya vatana ihanet sayılarak, fail 2. dereceli hapis cezasına çarptırılır.⁹¹

239. maddenin 11. fıkrasında: Askeri ve savunma sırlarının veya ülke güvenliğinin kişilere veya yabancı bir devlete ya da onlar için çalışan kişilere veya hükümete muhalif silahlı gruplara ifşa eden kimse, cinayet fiiline bulunarak uzun süreli hapis cezasına mahkûm edilir.⁹²

238. maddenin 5. fıkrasında: Ülkenin askeri, savunma ve güvenlik sırlarını içeren belgeleri yabancı bir devlete veya onlara çalışanlara teslim etmek için toplayan kimse, cinayet suçu işlemekle suçlanarak 2. dereceli hapis cezasına mahkûm edilir.⁹³

Toplumun Güvenliğini Tehlikeye Atan Eylemler

Afganistan Ceza Kanunu'nda toplumun huzur ve güvenliğini bozan ve tehlikeye atan intihar, bombalama, insan kaçırma, tecavüz etme, terör eylemleri vb. eylemler cinayet suçu olarak kabul edilmektedir. Afgan Ceza Kanunu'nun 265., 266. ve 277. maddelerinde intihar, bombalama ve terör eylemleri, terör örgütünü kurmak ya da örgütle iş birliği yapmak cinayet suçu kabul edilerek uzun süreli hapis cezası (5 yıldan 15 yıla kadar), 2. derece hapis cezası (15 yıl ile 20 yıl arası), 1. derece hapis cezası (20 yıla 30 yıl arası) veya idam cezası öngörülmektedir.⁹⁴

Madde 265: İntihar saldırısının faileri ve iş birliği yapanlar cinayet işlemekle 1. derece hapis veya idam cezasına mahkûm edilir. Halka açık alanlarda veya binalarda ya da kamu kurumlarında terör suçu işlemek amacıyla bombalı eylem yapan veya teröristlere yardım

⁹⁰ Kanuni Cezai Afganistan, 64.

⁹¹ Kanuni Cezai Afganistan, 84.

⁹² Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 217.

⁹³ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 215-217.

⁹⁴ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 245-246.

ve yataklık yapan kimse cinayet suçu işlemiş olarak en ağır cezalarla yani derece bir ve derece iki hapis cezalarına çarptırılır.⁹⁵

İnsan Kaçakçılığı

Madde 511: Ceza Kanunu'nda insan kaçakçılığı ve özellikle çocuk kaçakçılığı yaparken mağdur ölürse, failleri cinayet suçu işlemiş olarak uzun süre hapis cezasına (5 yıldan 15 yıla kadar) çarptırılır. Eğer kaçakçılar bu eylemi yaparken, mağdura (kaçırılan kişiye) zina etmişse veya kötü bir şekilde eziyet vermişse ve mağdur böyle davranışlardan dolayı hayatını kaybettiyse failleri, 2. derece ağır hapis cezasına (15 yıldan 20 yıla kadar) mahkûm edilir.⁹⁶

Değerlendirme

Cinayet kavramı İslam Hukuku ve Afganistan Ceza Hukuku'nda farklı şekillerde tanımlanmıştır. İslam Hukuku'nda cinayet kavramı suç, zarar, günah ve kötülük anlamına gelmekle genel ve özel kullanım açısından ele alınmıştır. Genel kullanım itibariyle akla, dine, namusa, mala ve mülkiyete ve hayvanlara karşı işlenen cinayetlerden bahsedilmiştir. İslam fıkhiinde akla zarar verecek herhangi zararlı ve zehirli maddeleri kullanmak, dini kurallara itaatsizlik, herhangi kötü fiil ve iftirayla insanların gururunu ve haysiyetini zedelemek, malı gasp ve tecavüz etmek, bir insana ait mülkiyeti tahrip etmek veya yıkmak ve hayvanları gereksiz yere öldürmek ve zarar vermek cinayet eylemi sayılmaktadır.

Özel kullanım açısından ise hayatı sona erdirmek ve organlara zarar vermek anlamını ifade ederek, cinayet fi'n-nefs (kasten adam öldürme, kasta benzeyen öldürme ve hataen öldürme), cinayet fima düne'n-nefs (organların herhangi birine kasıtlı veya hatalı şekilde zarar verme) ve cenine yönelik cinayet (hamile bir kadının çocuğunu onun rızası olduğu veya olmadığı halde düşürülmesi), cinayet eylemi olarak üç tür kullanım açısından ele alınmıştır.

Afganistan Ceza Hukuku'nda cinayet eylemi suçun biçimi ve ağırlığına göre tanımlanmıştır. Bu kanunun 28. maddesinde suçlar ağırlık ve hafiflik açısından (kabahat,

⁹⁵ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 266.

⁹⁶ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 488-489.

cünha ve cinayet) üç bölüme ayrılmıştır. Yani cinayet eylemi suçun üçüncü kategorisinden olup en ağır suçları kapsamıştır. Ceza Kodu'nun (kanun) 31. maddesinde cinayet şöyle tanımlanmıştır. “Cinayet, suçtur ki işleyenler uzun süreli hapis, 2. dereceli hapis, 1. dereceli hapis ve idam cezasına mahkûm edilir.” Bu tanıma göre Afgan Ceza Hukuku'nda kasıtlı katl, Afgan devletinin iç ve dış güvenliğine karşı suç işlemek, toplumun düzen ve güvenliğini bozan ve insanların hayatını tehlikeye atan intihar, bomba patlatma, terör, insan kaçırma ve aşırı derecede maddi zarar vermek cinayet eylemi kabul edilmiştir. İslam Hukuku'nda, herhangi bir şekilde işlenen suç yani hafif veya ağır halde işlenmesi cinayet eylemi sayılmıştır. Suç ister nefse ister uzuvlara ister mala karşı olsun, küçük veya büyük zarara yol açmışsa eylem cinayet sayılmaktadır. Ancak Afgan Ceza Hukuku'nda her suç bir cinayet sayılmamış ve en çok devlete karşı işlenen suçlar ve büyük zarara yol açan eylemler bir cinayet eylemi olarak değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 2: AFGANİSTAN CEZA HUKUKU'NDA KATL EYLEMİ, TANIMI, ÇEŞİTLERİ, RÜKNÜ VE İSLAM HUKUKU İLE MUKAYASESİ

2.1. İslam Hukukunda Katl Kavramı

Katl, sözlükte ruhun öldürülmesine ve bedenden ayrılmasına yol açan etkili bir fiil anlamında kullanılmaktadır.⁹⁷ Terim anlamı ise sözlük anlamına yakın olup, insanların tarafından işlenen bir fiil vesilesi ile başka birinin hayatını sona erdirmek olarak tarif edilmiştir.⁹⁸ Diğer bir deyişle bir insanın yaptığı bir fiil sebebiyle veya bir hareket sonucunda başka birinin doğrudan öldürmek demektir. Kimsenin etkili bir eylemi olmadan insan yaşamının sona ermesi yeni kendi eceliyle ölmesi "mevt" kelimesiyle ve bir başkasının eylemi nedeniyle meydana gelen ölüm ise "katl" kelimesi ile ifade edilir.⁹⁹ Katl kavramı İslam fıkıhçıları tarafından benzerli şekillerde aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır.

Hanefilere göre katl: Birinin fiiliyle ruhun kaybetmesidir.¹⁰⁰ İnsanların fiillerine izafe edilmiş olması önem arz eder. Şöyle ki: İster bu fiil doğrudan olsun ister dolaylı ya da sebebiyet vermek suretiyle olsun “katl”, adeten ruhu bedenden ayıracak bir eylem ile insanların hayatına son vermektir.¹⁰¹ Malikilere göre: Katl bir ruhun bedenden alınması ya da ayrılmasıdır.¹⁰² Şafiilere göre: Katl, ruhun bedenden ayrılmasına ve kişinin ölmesine sebep olan bir fiildir.¹⁰³ Hanbelilere göre: Hanbeliler de Şafiilerin tanımına benzer bir tanımla ifade etmişlerdir. Yani “katl” beden ölmesi için bir sebeptir ve ruhun

⁹⁷ Ebü'l-Bekâ Kefevî, el-Külliyât, (Beyrut: Daru'r-Risaletü'n-Nâşirün, ts.), 1/729.

⁹⁸ Şemsü'l Eimme Ebu Bekir Muhammed b. Ahmed Serahsî, el-Mebsût, (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993), 26/148.

⁹⁹ er-Râgıb Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed İsfahânî, el-Müfredât, (Beyrut: Daru'l-Kalem, 1412), 1/393.

¹⁰⁰ el-Hüseyin Muhammed Murtaza Zebîdî, Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs, (Kuvet: Vizâratü'l-İrşâd, 2001), 30/229.

¹⁰¹ Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi, 7/233.

¹⁰² Muhammed b. Ahmed Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân, (Kahire: Dâru'l-Kutubi'l-Misriyye, 1964), 6/302.

¹⁰³ Şemsüddin Muhammed b. Ahmed el-Hatib Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), 5/209-210.

bedenden ayrılmasıdır. Gerçekten “katl” hayatın sona ermesi veya ruhun kaybı ya da kulların bir fiiliyle ruhun bedenden alınmasıdır.¹⁰⁴

İslam Hukuku açısından “katl” insanın nefesine karşı işlenen kötü ve büyük bir suçtur. İnsanlığa indirilmiş olan kutsal İslam dininin özelliklerinden biri insanın nefsinin korumaktır. Bir kimse herhangi bir nedenle haksızca masum bir kişinin nefesine, organlarına veya mallarına saldırıda bulunursa bir suçlu sayılarak şeriatın kurallarına göre cezalandırılır. İslam şeriatı insanların öldürülmesini haram kılan ve yasaklayan bir dindir ve insanların bu hakka saygı ve hürmet göstermelerini teşvik eder. İslam Hukuku’nda nefse tecavüz edilmesi en ağır suçlardan biri olarak vurgulanmıştır. Çünkü İslam’da insanın makamı ve değeri çok yüksektir. Yani İslam dini insan hayatının şerefli ve dokunulmaz olduğunu kabul edip bir insanın imanlı ya da imansız olup olmadığına bakmaksızın haksız yere ve kanunsuzca öldürülmesini yasaklamıştır.¹⁰⁵ Yüce Allah insanın makamının yüksekliği hakkında şöyle buyurmaktadır. “Gerçekten biz Âdem oğullarına keramet ve şeref verdik.”¹⁰⁶

İslam dini insana çok değer verdiği için cana kastetmeyi suç sayarak, faillerin en ağır şekilde cezalandırılması gerektiğini vurgular. İslam’a göre bir insanı öldürmek bütün insanları öldürmek gibidir. İslam Hukuku’nda kimsenin kanı diğerinden üstün değildir. Bundan dolayı İslam hâkimiyeti altında bir insan başka bir insanı haksızca öldürürse katilin idam edilmesi hükmü verilecektir.¹⁰⁷ Cinayet suçu, sadece failin tek suçlu olmadığı şeriata göre ağır ve kötü bir fiildir. Bu suça bir şekilde dahil olanlar da aynı suça ortak olacak, hatta cinayet mahallinde seyirci olarak bulunan ve mazlumları savunmayanlar bile masum kalmayacaktır. Böyle bir durum hakkında Peygamber efendimiz şöyle buyurmaktadır: “Her biriniz bir yerde dururken haksız yere ve zulüm ile adam öldürülürse siz böyle bir cinayetin yapılmasına izin verirseniz ve mazlumları savunmazsanız, kesin olarak Allah’ın lanet ve nefreti altında kalacaksınız.”¹⁰⁸

¹⁰⁴ Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn el-Buhûfî, Keşşâfû’l-Kınâ’ an Metni’l-İknâ, (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1982), 5/504.

¹⁰⁵ Mustafa Harun Kıyık, “İslâm Hukuku’nda Katl-Makâsîd İlişkisi”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 19/2 (2019), 498.

¹⁰⁶ el-İsrâ 17/ 70.

¹⁰⁷ Muhammed İsmail Abdullatif, İcâzü’l Teşrih Der Kur’ân, (Tehran: Akide kütüphanesi, 2017), 9.

¹⁰⁸ Abdurrahman Allah Verdi, Müslman Azdid Gâhi Ayat ve Rivayet, (Tehran: Akide kütüphanesi, 2012), 272.

2.2. Kur'an-ı Kerim'de Katl Eylemi

Kur'an-i Kerim'de Katl ile ilgili konuların bahsi çokça geçerek birçok ayette yer verilmiştir. Katl sözcükleri, farklı kavram ve anlamları kapsamaktadır. Mesela: Allah'ın yolunda ölmek (şehitlik), cinayetle adam öldürmek (katl), kendi eceliyle ölmek (vefat) veya yeryüzünü temizlemek için rezil ve fasid insanları öldürmek, intihar ve çocuk öldürmenin yasaklanması gibi fiilleri içermektedir. İnsana saygılı olunması ve öldürmenin yasaklanması Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde yer almaktadır. Canın dokunulmazlığı ve kutsallığı çeşitli durumlarda vurgulanarak ona karşı saldırı en büyük günahlardan kabul edilmiştir. Masum bir insanı öldürmek, tüm insanları öldürmek demektir ve bir insanı kurtarmak, toplumdaki tüm insanları kurtarmakla eş tutulmuştur.

Yüce Allah, katl cinayeti hakkında şu ayetlerde şöyle buyurmaktadır: “İşte bu yüzden İsrail oğullarına şöyle hükmettik: Kim başka birini cinayet işlemekten ve yeryüzünde fitne ve fesat çıkarmadan öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir insanı ölümden kurtarırsa, bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur.”¹⁰⁹ “Geçerli bir sebep ile öldürülmeyi hak etmedikçe, Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı şerefli canı asla öldürmeyin ve kim mazlumların haksız yere kanını akıtırsa, onun velisine katilin kısas velâyeti ve hâkimiyeti vermiştir. Fakat o veli intikam veya öldürmede ileriye gitmesin. Çünkü ona kısas almaya hak ve yetki verilmiştir.”¹¹⁰ “Yanlışlıkla olmadıkça hiçbir mü'minin bir mü'mini öldürmesi caiz değildir ve aynı zamanda bir mü'mini yanlışlıkla öldüren kimse, bir köle azad etmelidir ve maktulün ailesi kan parasını bağışlamadıkça katil kan parası yani diyet ödemelidir.”¹¹¹ “Ey iman edenler, hoşunuza giden ve kazançlı bir iş olmadıkça, birbirinizin mallarından haksız yere kullanmayın ve birbirinizi öldürmeyin; çünkü Allah size çok lütufkâr ve müşfiktir.”¹¹²

2.3. Hadislerde Katl Eylemi

İbn Mes'ud (r.a.), Rasûlullah'tan (s.a.s) şöyle rivayet eder: “Müslümanın kanı, üç hasletten biri dışında caiz değildir, kimse bir nikah ile evlenip başka biri ile cinsel ilişkiye girerse (zina yapan), bir Müslümanı haksız yere öldürürse, dinini terk eden ve Müslümanların safından ayrılan ve bu üç sebep olmadan hiçbir mü'minin kanını akıtmak

¹⁰⁹ el-Mâide 5/32.

¹¹⁰ el-İsrâ 17/33

¹¹¹ el-Nisâ 4/92

¹¹² el-Nisâ 4/ 29

caiz değildir.” (Müttetekun aleyh).¹¹³ Abdullah bin Ömer ve Abdullah bin el-Âs'tan rivâyetine göre: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur. “Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir mü'mini öldürmek, Allah katında dünyanın yok olmasından daha büyüktür.”¹¹⁴ “Dünyanın ve içindekilerin yok olması Allah'ın gözünde bir Müslümanı haksız yere öldürmekten daha kolaydır.”¹¹⁵

Ebu Hüreyre (r.a.), Rasûlullah'tan (s.a.s) rivayet etmiştir. “Yedi büyük günahdan sakının: Allah'a şirk koşturmak, büyücülük yapmak, haksız yere Allah'ın haram kıldığı cana kıymak, yetim malını yemek, faizcilik yapmak, namuslu mümin kadınlara iftira atmak.”¹¹⁶ “Allahu Teâlâ, nefsin katl edilmesini haram kıldı, çünkü buna izin verseydi insanların yıkımına ve toplumda kaosa neden olurdu.”¹¹⁷

2.4. Afganistan Ceza Hukukunda “Katl” Eylemi

Afganistan Ceza Hukuku katlin türlerini, cezalarını ve unsurlarını listeler. Ancak bu kanunda katl tanımı net olarak yapılmamıştır. Her türlü cinayette bir insanın başka bir insana saldırısı bulunmaktadır. Bir şahsın saldırısından dolayı başka bir kişinin hayatı sona erer. Failin kastıyla ya da kastı olmadan katl işlenmişse, katl cinayetin işlenmesine sebep olmuş olur.¹¹⁸ Katl cinayetin, tanımı ile ilgili bazı Afgan hukukçuları şöyle bir ifade kullanmışlardır: Katl, kanuni gerekçe olmaksızın başka birinin canının alınmasıdır. Öncelikle bu tanıma göre, cinayettin konusu insan olmalıdır. Bir hayvanın öldürülmesi katl sayılmaz. Ancak aşırıya gitmek sayılmaktadır. Öyleyse cinayet diyebilmek için karşı taraf hayatta olan bir insan olmalıdır. Bir kimse cansız bir bedene öldürücü bir eylem yaparsa, katil sayılmaz.

Esasen, İslam Hukuku ve söz konusu kanunlar açısından genel olarak suç işlemek, yaşama hakkının ihlali ve insan öldürme gayri meşru ve yasadışı olarak kabul edilmektedir. Çünkü katl eylemi kanuna aykırı bir eylemdir ve bir insanı hayatından yoksun bırakmak ve insanların beden bütünlüğüne karşı yapılmış bir suçtur. Kanun'a

¹¹³ Hüseyin b. Muhammed Mağribî, el-Bedrû't-temâm şerhu Bulûğî'l-Merâm, (Beyrut: Dâru'l-Hicr, 2008), 8/357.

¹¹⁴ Celaleddin Süyûtî, Cem' u'l-Cevâmi, (Kahire: el-Ezher, 2005), 10/641.

¹¹⁵ Süyûtî, Cem' u'l-Cevâmi, 6/593.

¹¹⁶ Hassan b. Ali el-Feyyûmî, Fethu'l karîb el-Mücibü Ale'l Tergîb ve't-Terhîb, (Riyad: Daru'l Selam, 2008), 6/526; Buhârî, "Vesaya", 24 (No. 2615).

¹¹⁷ Şeyh Sadûk İbn Bâbeveyh, Men lâ Yahduru' l-Fakîh (Kum: Defteri İntişaratu'l İslam-i, 1413), 3/565.

¹¹⁸ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 512.

aykırı ve gayri meşru suçu işleyenler, İslam hukuku ve beşerî kanun tarafından çeşitli cezalar ile karşılaşmalıdır.¹¹⁹ Ancak Afganistan Ceza Hukuku, İslam Hukuku ve beşerî kanunlardan oluşturulan bir kanundur. Bundan dolayı bütün suç işleyenlere karşı hafif ve ağır cezalar düzenlemektedir. Afganistan Ceza Kanununun 394. maddesi ve Ceza Kodunun 546. maddesine “katl” suçu işleyenlere en ağır cezalar, yani uzun süreli, 2. derece, 1. derece ve idam cezaları öngörülmüştür.¹²⁰

Değerlendirme

“Katl” kavramını, İslam Hukuku ve Afganistan Ceza Hukuku açısından incelediğimizde pek bir fark yoktur. İslam Hukuku literatüründe adam öldürme eylemi “katl” kelimesi ile ifade edilerek net ve belirli bir şekilde tanımlanmaktadır. Katl eylemi bir insanın kasten veya hataen yaptığı bir fiil sebebi ile başka bir insanın canını almak ya da ruhun bedenden ayrılması ve hayatın devamını sonlandırılmasını gibi ifadelerle tanımlanmıştır. Fıkıhçıların tanımlarında küçük farklılıklar bulunmaktadır. Hanefilere göre “katl” eylemi insanların fiillerine izafe edilmiş olması önem arz eder ve bu eylem ister doğrudan olsun isterse de sebebiyet vermek suretiyle olsun katl, adeten ruhu bedenden ayıran ve hayatı sonlandıran bir fiil olarak tanımlanmıştır. Maliki, Şafii ve Hanbelilere göre ruhu sonlandıran ve bedenden ayrılmasına sebep olan herhangi bir fiil “katl” eylemi olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, İslam hukukunda şirkten sonra en büyük günah ve haram fiil katl cinayeti yer almaktadır. Haksız ve kanundışı adam öldürmek haram ve bir suç olarak vurgulanmıştır. İslam fıkında, nefse çok değer verilmiş, dolayısı ile, masum bir insanı öldürmek bütün insanları öldürmek gibi ve bir insanın hayatını kurtarmak bütün insanları kurtarmak gibi değerlendirilmiştir.

Ancak Afganistan Ceza Hukukuna bakıldığında “katl” eylemi ile ilgili net ve belirli bir tanım getirilmemiştir. Bazı Afgan hukukçularına göre “katl” kanunsuz ve hukuka aykırı bir fiil olarak tanımlanmış ve öldürmenin gerçekleşmesi için mücna aleyhi (mağdur) hayatta olan bir insan olması, bir şart olarak vurgulanmıştır. Çünkü bu kanunda cansız cesede saldırılmak ya da bir hayvanı öldürmekle kimse katil olamaz ve katl kavramı da kullanılmaz. Afgan Ceza Hukukunda adam öldürmenin çeşitleri, cezası ve unsurlarından

¹¹⁹ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 1/ 512-513.

¹²⁰ Kanuni Cezai Afganistan, 127.

bahsedilmiştir. Ancak “katl” fiili bir cinayet olarak vurgulanmış ve bu suçu işleyenler büyük bir suç işlemekle suçlanarak en ağır cezalara karşılaşıacağı belirtilmiştir.

2.5. İslam Hukuku ve Afganistan Ceza Hukuku’nda Katlin Çeşitleri, Rüknu ve Mukayesesi

2.5.1. İslam Hukuku’nda Katlin Çeşitleri

Katl, ruhun bedenden ayrılmasına neden olan bir fiil olarak tanımlanmıştır.¹²¹ Bu tanım katl kelimesinin genel bir terim anlamını ifade eder. İslam fıkıhçıları tarafından farklı kategorilere bölünmüştür. Mesela: Hanefiler’e göre (kasten katl, kasta benzeyen katl, hataen katl, hata sayılan katl ve Tesebbüben Katl) olmak üzere beş kısma ayrılmıştır.¹²² Şafii ve Hanbeliler ‘e göre üç kısma (kasten katl, kasta benzeyen katl ve hataen katl)¹²³ ve Malikiler ise (kasten katl ve hataen katl) olmak üzere iki kısma taksim etmişlerdir.¹²⁴

2.5.1.1. Kasten Adam Öldürme

Kasten adam öldürme: Bir insanın hayatını sona erdirmeye uygu bir eylemin, sıradan öldürücü bir aletle kasten işlenmesi sonucu meydana gelen katl’dır.¹²⁵ Ayrıca kasten adam öldürmede, sadece failin fiili tek başına kastetmesi yeterli olmayıp, bunun yanında mücna aleyhinin ölmüş olması da gerekir.¹²⁶ Bu cinayetin tanımını Hanefilere göre şu şekildedir. İnsan hayatını sona erdirmeye müsait bir eylemin, mutlak öldürücü bir aletle kasten işlenilmesi sonucu meydana gelen katl’dır.¹²⁷ Diğer bir ifadeye göre, bir kimse masum birini öldürmeyi kastederek silah, bıçak, mızrak, demir ve kılıç gibi aletlerle vurarak öldürür ya da silah gibi etkili olan bedeni parçalayıcı demir, büyük tahta, büyük taş, ateş ve iğne gibi aletleri kullanarak öldürmesidir.¹²⁸

Maliki mezhebinin meşhur alimlerinin görüşlerine göre “katl” kasıtlı ve hatalı olarak iki türlüdür. Çünkü Kuran-ı Kerimde katlin belirlenmesi için iki tür katle işaret edilmiştir.

¹²¹ Seyyid Şerîf el-Cürcânî, et-Ta’rifât (Beyrut: Darü’l Kütübi’l İlmiyye, 1983), 183; Kefevî, el-Külliyât, 729.

¹²² Ahmed b. Ali Ebû Bekr Cessâs, Ahkâmü’l-Kur’an, (Beyrut: Darü İhyai’t-Türasi’l-Arabi, 1405), 3/191.

¹²³ Şirbînî, Muğni’l-Muhtâc, 4/3-5.

¹²⁴ el-Kelbî Ebû’l-Kâsım Muhammed b. Ahmed b. Muhammed İbn Cüzey, el-Kavânînu’l-Fıkhiyye, (Beyrut: Darü’l-Fikr, ts.), 344.

¹²⁵ Serahsî, el-Mebsût, 10/134.

¹²⁶ Kâsânî, Bedâiu’s-sanâi’ fî tertîbi’s-şerâi, 7/234.

¹²⁷ Kâsânî, Bedâiu’s-sanâi’ fî tertîbi’s-şerâi, 7/233.

¹²⁸ İbnü’l-Hümmam, Fethu’l-kadîr ale’l-Hidâye, 1970, 3/191.

Bunlara göre ikiden fazla katl türü yoktur. Malikiler kasta benzeyen katli kabul etmemişlerdir. Bundan dolayı kim üçüncü veya dördüncü kısmını artırır, Kuran-ı Kerim'e ilave yapmış sayılır. Kasta benzeyen “katl”, yani kasten öldürmeye değil de vurmaya niyet etmesidir ve kasten olduğu da aralarında iyi bilinir.¹²⁹ Fıkıhçıların aralarında silahla adam öldürme gibi kasten adam öldürme davalarında hemfikirlik vardır.¹³⁰

Malikilere göre kasten adam öldürmenin şekli: Bir kimse, masum birini belirli ve sert bir cisimle vurarak veya yiyecek ve içecek vermeyip aç bırakarak ya da boğarak, zehirli şeyleri vererek öldürürse veya öldürmeyi kastederek işkence yaparsa ya da öldürücü olan veya öldürücü olmayan şeyle tekraren vurarak öldürürse eylem kasıtlı katl sayılır.¹³¹

Şafiilere göre: Fail / katil genellikle öldürücü bir aletle veya aletsiz olsun belirli bir kişiyi öldürmeye kastederek katletmesidir.¹³² Öldürücü veya yaralayıcı araçla, silah, demir, büyük bir tahta ve iğne gibi aletlerle kasten vurarak öldürmesidir. Ayrıca masum birini hapsedip, yiyecek ve içeceğini engelleyip açlıktan, hapishanede kıyafetlerini soyup soğuktan veya zehirli gıdaları vererek ya da bir hileyle kuyuya düşürerek öldürmesidir.¹³³

Hanbelilere göre: Fail, öldürme niyetiyle veya öldürücü bir darbeyle mücna aleyhini vurarak öldürmesidir. Mesela: büyük bir şeyle vurmak, küçük bir ağırlıkla tekrar tekrar vurmak, yüksek bir yerden aşağıya atmak, boğazını sıkıp nefessiz bırakmak, ateşle yakmak, su içinde boğmak, zehirlenmek veya masum bir insanın ölüm cezasına mahkûm edilmesi için aleyhine yalancı şahitlik yapmak gibi eylemler Hanbeli mezhebine göre kasten adam öldürme şekli olarak kabul edilmektedir.¹³⁴ Bu cinayet hakkında yüce Allah şöyle buyurmuştur “Kim bir mü'mini kasten öldürürse onun cezası, içinde ebedî kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lanetlemiş ve ona büyük azap hazırlamıştır”,¹³⁵ “Ey iman edenler! “kasten” katledenler hakkında size kısas farz kılındı”. Buyuruldu.¹³⁶

¹²⁹ Muhammed b. Ahmed Desûkî, Hâşiyetü'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-kebîr, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 4/242.

¹³⁰ İbn Cüzey, el-Kavânînu'l-Fıkhiyye, 344.

¹³¹ Desûkî, Hâşiyetü'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-kebîr, 4/242-243.

¹³² Ahmed İsa Âşur Dr. Muhammed İbrayim, Fıkh'ı Âsan Der Mezhebi İmam Şafii, (Tahran: Akide Kütüphanesi, 2014), 2/383.

¹³³ Muvaffakuddîn İbn Kudâme, el-Mukni' (Riyad: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 7/636.

¹³⁴ Muvaffakuddin İbn Kudâme, el-'Umde fi'l-Fıkh'i'l-Hanbelî, (Dımaşk: el-Mektebetü'l-Arabiyye, 2004), 127.

¹³⁵ el-Nisa 4/ 93

¹³⁶ el-Bakara 2/ 178

Kasten Adam Öldürmenin Rüknu

İslam hukukunda kasıtlı adam öldürmenin üç rüknu vardır.¹³⁷ Bu rükunler sırayla aşağıda zikredilir.¹³⁸

Mücna aleyhi Masum ve Hayatta Olan bir İnsan Olmalı

Katl, cinayeti canlı bir insan bedeninde işlenir yani canlı bir insan üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak gerçekleşir. Bu yüzden fıkıhçılar onu nefse karşı suç olarak adlandırmışlardır.¹³⁹ Katl'in gerçekleşmesi için mücna aleyh (mağdur) insan olmalı ve suç işlenirken canlı olmalıdır. Dolayısıyla bir kişi cansız bir insan bedenine öldürücü bir darbe vurursa veya canlı bir hayvanı herhangi bir öldürücü aletle öldürürse katl gerçekleşmez ve fail katil olarak sayılmaz. Ancak hayvan telefi olarak sayılır. Ayrıca ölü bir insanın karnını deşerse veya vücudundan kafasını kesip ayırırsa ve onu öldürmeye kastetmişse de ve onun gerçekten ölü ve cansız olduğunu bilmeden vurursa, yine de onun katili sayılmaz. Çünkü bu yaptığı onun ölümüne sebep olmamıştır.¹⁴⁰ Meyyit bundan önce hayatını kaybetmiş ve böyle bir olayda faili bir katil olarak cezalandırılmayacaktır. Ancak ölüye saygı göstermediği için cezalandırılır.¹⁴¹

Katil Akıllı ve Olgun Olmalı ve Katil Failin Eyleminin Sonucu Olmalı

Katil Akıllı ve Olgun Olmalı

Kasten adam öldürmenin gerçekleşmesi ve kisasın uygulanması için katil akıllı ve yetişken olmalı, katil akıllı ve olgun değilse kasıtlı katl gerçekleşmez. Dolayısıyla bir çocuğun veya bir delinin işlediği cinayetle intikam alınmaz.¹⁴² Katil akıllı ve olgun değilse failin öldürücü eylemi, failin eyleminin türü ve failin eylemi ve araçları olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır.¹⁴³

¹³⁷ ez-Zühayli, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu, 7/521; İbn Nüceym, el-Bahrü'r-Râik şerhu Kenzi'd-dekaik, 8/295; Abdülkâdir Üdeh, et-Teşri'ü'l-cinâ'ıyyü'l-İslâmî, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l Arabiyye, 1998), 2/12.

¹³⁸ İbn Nüceym, el-Bahrü'r-Râik şerhu Kenzi'd-dekaik, 8/295.

¹³⁹ Şemseddin Remlî, Nihayetü'l-Muhtâc, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1984), 7/250-251.

¹⁴⁰ İbn Nüceym, el-Bahrü'r-Râik şerhu Kenzi'd-dekaik, 8/295-296.

¹⁴¹ Üdeh, et-Teşri'ü'l-cinâ'ıyyü'l-İslâmî, 2/12-14.

¹⁴² İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr 'ale'd-Dürri'l-Muhtâr, 6/534.

¹⁴³ Üdeh, et-Teşri'ü'l-cinâ'ıyyü'l-İslâmî, 2/25.

Failin Öldürücü Eylemi

Bu unsuru gerçekleşmesi için “katl” failin öldürücü bir eyleminin sonucu olmalı, eğer “katl” faile isnat edilemeyen veya “katl” fiili olmayan bir fiil sonucundan meydana gelmişse fail katil sayılmaz.¹⁴⁴

Failin Eyleminin Türü

Eylemin “katl” fiili sayılabilmesi için belirli bir türden olması gerekmez. Vurma, yaralama, kesme, yakma, boğazlama, boğma, zehirleme gibi fiillerden biriyle de olabilir.¹⁴⁵ Eylemin özel olması bir şart değildir. Kişinin herhangi bir işleminin sonucu cinayetse “katil” sayılarak cezalandırılır.¹⁴⁶

Failin Eylemi ve Aletleri

Örfe göre her aletin ve vesilenin özel bir kullanımı vardır. Herhangi bir öldürücü eylem kendine özel bir vesile ister. Bu aletler olmadan katilin eylemi öldürücü olmayacaktır. Çünkü katilin aletlerinin güçlü ve zayıflığını kullanım etkisi mücna aleyhin (mağdurun) beden veya cisminde farklıdır.¹⁴⁷

Fıkıhçılar katilin eylemine ve öldürmenin alet ve araçları ile ilgili farklı görüşler sunmuşlardır. Bu görüşler şu şekilde değerlendirilmektedir.

Malikilere göre öldürücü araçlar: Maliki alimleri bir katilin eylemi ve katl işleminin alet ve araçları için özel bir koşullar belirlememişler. Bunlara göre bir kişi her vesileyle kasten başka birini vurarak öldürürse kasıtlı katl cinayeti işlemekle suçlanacaktır. Dolayısıyla, fiil kasıtlı ve cinayet kasıtlı katl denilir. Alet ve araçlar ister tokat olsun ister yumruk ister silah ister taş ister sopa ister tahta ve benzeri olsun fark etmez.¹⁴⁸

Şafii ve Hanbelilere göre öldürücü araçlar: Bunlara göre kasıtlı katl’in gerçekleşmesi için failin kullanacağı aletler kesin öldürücü olmalı ya da kişinin kullandığı araç, mücna aleyhin (mağdurun) bedenine yaralama etkisi yapmalıdır. Eğer araç öldürücü değilse, katl

¹⁴⁴ Abdüsselâm b. Saîd Sahnûn, el-Müdevvenetü’l-Kübrâ, (Beyrut: Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1994), 16/108.

¹⁴⁵ Remlî, Nihayetü’l-Muhtâc, 4/387.

¹⁴⁶ Üdeh, et-Teşrî’u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/25-26.

¹⁴⁷ Üdeh, et-Teşrî’u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/26-27.

¹⁴⁸ Sahnûn, el-Müdevvenetü’l-Kübrâ, 16/108.

kasıtlı değil, kasta benzeyen katl demektir. Şafii ve Hanbelilere göre, öldürücü araçlar üç kısımdır.¹⁴⁹

- ✓ Kesinlikle öldürücü olmalı: Ateşli silah, kılıç, bıçak, süngü, demir değnek, balta, büyük tahta gibi araçlar Şafii ve Hanbeliler'e göre kesin öldürücü alet kabul edilmektedir.
- ✓ Genellikle öldürücü olmalı: Kırbaç, küçük tahta ve bunlara benzer şeyler.
- ✓ Nadiren ve tesadüfen öldürücü olmalı: Zehirli olmayan iğne, tokat ve yumruk gibi araçlardır.¹⁵⁰

Hanefilere göre öldürücü araçlar: İmam Ebu Hanife, öldürücü alet ve araçlarda Şafii ve Hanbelilerden daha fazla özellik olmasını şart koşar. Ebu Hanife, Şafii ve Hanbeliler gibi, öldürme araçlarının çoğu zaman öldürücü olması ve ayrıca öldürme araçlarının katl için hazırlanmasına inanır. Dolayısıyla Ebu Hanife'ye göre "katl" araçları hem öldürücü olmalı hem de "katl" için hazırlanmış olmalıdır. Sadece öldürücü olması yeterli değildir.¹⁵¹ Ebu Hanife'ye göre öldürücü araçlar, kesici araç ve insan vücuduna giren metal uçlu mızrak olmalı, yani bu araçlar demir veya tunçtan yapılmış olmalı. Mesela: Ateşli silah, kılıç, bıçak, mızrak, iğne ve bu araçların işini yapabilecek başka aletler, ateş, cam, taş, metal uçlu mızrak ve bunlar gibi araçlar olmalıdır.¹⁵²

Failin Öldürmeye Kastetmiş Olması

Ebu Hanife¹⁵³, Şafii¹⁵⁴ ve Ahmet'e¹⁵⁵ göre, failin eyleminin niyeti adam öldürmek ise, fiilinin yanında suçun sonucunun da oluşmasını ister. Cinayetin kasıtlı sayılabilmesi için fail, mücna aleyhi (mağduru) öldürmeye niyetli olması gerekir. Öldürme niyeti yoksa, fiil kasıtlı katl sayılmaz. Kişinin öldürme niyeti yokken birine yaptığı eylemden dolayı o kişi ölürse eylem kasıtlı sayılmaz. Cinayetin kasıtlı olması için sadece düşmanca davranmak yeterli değil, failin fiilindeki amacı ya da kastı adam öldürmek ve fiilinin sonucu istediği gibi olmalıdır.

¹⁴⁹ Remlî, Nihayetü'l-Muhtâc, 7/238.

¹⁵⁰ Şîrâzî, el-Mühezzebe fî fıkhi'l-İmâm eş-Şâfiî, 2/284.

¹⁵¹ Kâsânî, Bedâi'u's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi, 8/233.

¹⁵² İbn Nüceym, el-Bahrü'r-Râik şerhu Kenzi'd-dekaik, 8/287.

¹⁵³ Kâsânî, Bedâi'u's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi, 7/233-234.

¹⁵⁴ Ebü'l-Hasen Mâverdî, el-Ahkâmü's-Sultâniyye (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1984), 219-220.

¹⁵⁵ Kâsânî, Bedâi'u's-Sanâi' fî Tertîbi's-Şerâi, 4/163-168; İbn Kudâme, el-Muknî, 9/321-337.

Bu üç mezhepte cinayetin kasıtlı kabul edilmesi için failin öldürmeye amaçlı ve niyetli olması çok önemlidir. Çünkü kasten işlenen cinayeti başka cinayetlerden ayıran özelliği öldürme amaç ve niyettir. Kasten öldürme, kasta benzeyen öldürme ve hataen işlenen cinayeti birbirinden ayıran failin öldürme niyetidir. Eğer kast eylemi ve niyeti yoksa, tek bir eylem sayılabilmesi bu üç türlü katilde mümkündür. Bu üç katli birbirinden ayıran sadece failin öldürmeye kastetmesidir.¹⁵⁶

İmam Malik'e göre, katl cinayetinde niyet olmadan, eylem kasıtlı katl sayılmaz. Fail yapacağı fiilde kötülüğü kastederken öldürmeyi de niyet etmişse, cinayet kasıtlı denilir. Failin eylemden maksadı kötülük veya öldürmek ise Malikilere göre bu ikisi arasında bir fark yoktur. Malikilere göre failin yapacağı eyleminde kötü niyeti varsa ve ek olarak öldürmeyi de kastetmişse bu ikisinde fark görmez.¹⁵⁷ Failin işlediği eylem bir şaka veya bir terbiye etme değilse, eylem kasıtlı demektir. Burada iki durumdan amaç failin fiilden kötü niyeti ve öldürmeye kasıtlı olmasıdır. Malikiler adam öldürmenin iki kısım olduğuna inanıyorlar ve üçüncü kısmını yani kasta benzeyen öldürmeyi kabul etmezler.¹⁵⁸

2.5.1.2. Kasta Benzeyen Öldürme (Şibh-i amd)

Bu fiilin açıklanması İslam fıkında şu şekildedir: Bir kişi başka birini öldürme niyeti olmaksızın döver veya yaralar, ancak mağdur bu işkence sonucunda ölürse fiili katl şüpheli eylem sayılır. Çünkü bu eylemden failin niyeti öldürmek değildir ve vurmaktır. Mesela: Bir kimse bir kırbaçla, küçük bir sopayla ve bunlara benzeyen aletlerle başka birinin öldürmeye değil vurmaya kast ederek vurur veya yaralar ama kişi dayak altında ya da dayak etkisinde ölürse, fail "katl" suçu işlemekle suçlanarak cezalandırılacaktır.¹⁵⁹

İmam Ebu Hanife¹⁶⁰, İmam Şafii¹⁶¹ ve İmam Ahmet¹⁶², kasta benzeyen cinayeti bir katl eylemi olarak kabul etmişler, ancak İmam Malik katl'in amden ve hataen şeklinde iki kısım olduğuna inanarak kasta benzeyen öldürmeyi kabul etmemiştir. Malik'e göre ikiden fazla katle inanmak, nassa (ayete) başka bir tür değeri izafe etmek demektir. Çünkü İmam

¹⁵⁶ Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi, 7/236.

¹⁵⁷ el-Hattâb, Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtasarı Halîl, 6/24.

¹⁵⁸ Desûkî, Hâşiyetü'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-kebîr, 4/215.

¹⁵⁹ Muhammed b. İbrahim b. Abdullah Tüveycirî, *Muhtasarü'l-fikhi'l-İslamî fî dav'i'l-Kur'ân ve's-sünne* (Suudi Arabistan: Daru Esdâi'l-Müctema, 2010), 439.

¹⁶⁰ Serahsî, el-Mebsût, 26/64-65.

¹⁶¹ Şîrâzî, el-Mühezzebe fî fikhi'l-İmâm eş-Şâfiî, 2/185.

¹⁶² Desûkî, Hâşiyetü'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-kebîr, 9/331.

Malik'e göre Kuran'da üç tür değil, iki tür katle işaret edilmiştir.¹⁶³ Kur'an-ı Kerim'de katl hakkında şöyle vurgulanmaktadır "Kim de bir mü'mini kasten öldürürse cezası, içinde ebedi kalmak üzere cehennemdir".¹⁶⁴ "Yanlışlıkla olması dışında, bir müminin bir mümini öldürmeye hakkı olamaz".¹⁶⁵

Hanefilere göre şibh-i amd katl: Fail öldürmeyi değil vurmayı kastederek mücna aleyhinin, silah olmayan ya da silah gibi etkili olmayan bir şeyle, yani sopa, küçük taş ve tahta gibi bedeni yaralamayan aletlerle vurarak öldürmesidir.¹⁶⁶ Failin kamçı, tahta veya eliyle vurması ölüme yol açarsa, failin kastı var demektir. Bu eylemi iki şekilde izah ederler.

1. Failin vurmaktan niyeti öldürmek ise eylem kasıtlıdır ve katl kasıtlı sayılır.
2. Failin vurmaktan amacı öldürmek değilse eylem hatadır. Failin kast ve iradesinde vurmak varsa ve öldürmek yoksa, burada eylem kasta benzeyen fiil demektir.¹⁶⁷

Şafiilere göre: Ölüme sebep olmayan ve yol açmayan bir araç vesilesiyle öldürmektir. Ya da bir kimseyi öldürmeye amaçlamayan bir fiil sonucunda katl işlerse, bu eyleme kasta benzeyen katl denilir.¹⁶⁸

Mesela: Bir kamçı veya asa ile birini hafif şekilde döver veya birkaç tane küçük taşla vurur. Bu fiillerden dolayı kişi ölürse, eylem Şafii ve Hanbeli mezhebinde, kasta benzeyen katl olarak kabul edilir.¹⁶⁹ Hanbelilere göre: cinayet öldürücü olmayan bir vesileyle işlenirse kasta benzeyen fiil denir. Katl durumu, düşmanlıktan, yumruklamaktan, az bir suya atmaktan, asa ve küçük bir taşla vurmaktan veya sopayla dövmekten kaynaklanırsa, kasta benzeyen fiil sayılır.¹⁷⁰

¹⁶³ Ebü'l-Velîd İbn Rüşd el-Hafîd, Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Mukteşid (Kahire: Daru'l-Hadis, 2004), 2/332-333.

¹⁶⁴ el-Nisa 4/93.

¹⁶⁵ el-Nisa 4/ 92.

¹⁶⁶ Ebü'l-Hüseyn Kudûrî, el-Muhtasar (Beyrut: Daru'l-Kütübil İlmiyye, 1997), 184.

¹⁶⁷ Serahsî, el-Mebsût, 26/64-65.

¹⁶⁸ Remlî, Nihâyetü'l-Muhtâc, 7/237.

¹⁶⁹ Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, 4/3-4.

¹⁷⁰ Ebü'l-Ferec Şemsüddîn Abdurrahmân el-Makdisî, eş-Şerhu'l-Kebîr, (Kahire: Müessesetu Kurtuba, 1995), 9/331-332.

Kasta Benzeyen Katlin Rükünleri

Kasta benzeyen cinayettin üç tür rüknü vardır. Mesela: Failin, ölüme yol açan eylemi, failin fiili yapmaya niyetli olması ve failin eylemiyle maktulün ölümü arasında nedensel bir ilişki olmalıdır.¹⁷¹

Failin, Ölüme Yol Açan Eylemi

Failin eylemi fiziksel ve ruhsal şekillinde ikiye ayrılmaktadır. Fiziksel eylem fiilin işlenmesi, mücna aleyhinin bedenine dökünmek veya temas etmekle yapılmaktadır. Eylem; vurma, yaralama, zehirleme, boğma ve yakma gibi fiillerden ibarettir. Failin, öldürme kastı olmadan ve sözü geçen eylemlerden herhangi birinin yaprak ölümüne sebep olmasıdır. Bu fiiller fıkıhçılar tarafından farklı şekillerde izah edilmiştir.¹⁷²

Ebu Hanife'ye göre failin kamçı, küçük tahta, küçük taşla veya eliyle vurması ölüme yol açarsa eylemi kaste benzermiştir.¹⁷³

İmam Şafii'ye göre, failin öldürme kastı olmadığı halde mücna aleyhinin silah veya kılıçla korkutarak öldürmesi, suya boğarak, ateşle yandırarak, kuyuya atarak, yumruklayarak, az bir suya atarak ve küçük bir taşla vurarak veya sopayla döverek öldürürse “katl” kasta benzeyen fiil sayılır.¹⁷⁴

İmam Ahmet'e göre, genellikle öldürücü olmayan aletlerden kaynaklanan öldürmenin kasta benzeyen katl denilir. Bu aletler küçük taş, küçük tahta, kırbaç ve bunlara benzeyen olabilir ya da maktulün adap vermek için yumruk veya tokatla vurmuşsa eylem kasta benzeyen sayılır.¹⁷⁵

Katl'in, maddi ve fiziki olmayan bir aletle işlenmesi. Mesela; bir kimse başka birinin korkutmak için tehdit ederek üzerine kılıç çıkarırsa kişi korkudan ölür veya seni öldüreceğim şeklinde yüksek sesle bağırırsa, muhatap korkudan ölür ya da failin bu fiilinden kişi korkudan yüksek bir yerden düşerek ölürse ya da fail korkutmak için üzerine yılan fırlatırsa kişi ölür veya yüksek bir yerde atlayarak ölürse. Bu eylemler fıkıhçılar

¹⁷¹ Üdeh, et-Teşri' u'l-cinâ' iyyü'l-İslâmî, 2/94.

¹⁷² Üdeh, et-Teşri' u'l-cinâ' iyyü'l-İslâmî, 2/96-98.

¹⁷³ Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi, 7/233; Serahsî, el-Mebsût, 26/64.

¹⁷⁴ Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs Şâfiî, el-Ümm (Beyrut: Daru'l-Mârif, 1990), 7/348-349; Remlî, Nihayetü'l-Muhtâc, 7/237; Üdeh, et-Teşri' u'l-cinâ' iyyü'l-İslâmî, 2/91-93.

¹⁷⁵ İbn Kudâme, el-Mukni', 8/271.

açısından farklı şekilde yorumlanmıştır. İmam Ebu Hanife ve İmam Muhammed'e göre aletler genelde öldürücü olmadığı için eylem kasta benzeyen sayılır.¹⁷⁶ İmam Malike göre fail, fiili bir şaka ve eğlencelik için yapmamışsa ve kastan yapmışsa eylem kasıtlı katl sayılır, eğer şaka veya eğlencelik kastı ile yapmışsa eylem hata katl demektir.¹⁷⁷ İmam Şafii, çocuk, noksanıl akıl, deli, zayıf ve sağlam insanlar arasında bir ayrım yapar. Şafii insanları fark edici ve fark etmeyici olarak ikiye ayırır. Yakarıda zikredilen eylemlerde mücana aleyhi fark edici ise katl kasta benzeyendir, eğer fark edici değilse katl kasıtlı demektir.¹⁷⁸

Fail, Fiili Yapmaya Niyetli Olmalı

Fail, Mücna aleyhi (mağduru) öldürmeye niyet etmeden, dövme niyeti ile döver veya yaralar. Ancak eylem mağdurun ölümü ile sonuçlanır. Kasıtlı öldürme ve kasta benzeyen öldürme arasındaki tek fark, failin “katl” işlemeye niyetli olmamasıdır. Kasıtlı öldürmede, fail eylemi gerçekleştirirken aynı zamanda şahsı öldürmeyi kasteder.¹⁷⁹ Ancak kasta benzeyen katilde ise; sadece kişiye eziyet etmek ya da kamuya zarar vermek için dövme niyetiyle kişiyi döver. Dolayısıyla iki katl arasındaki fark (failin, mücna aleyhi “mağduru” öldürme kastıdır). Failin öldürmeye kastı varsa, eylem kasıtlı katldır. Eğer kastı yoksa niyeti sadece eziyet vermek ise katl, kasta benzeyendir.¹⁸⁰

Failin Eylemi ile Maktulün Ölümü Arasındaki Nedensel İlişki

Failin eylemi ile Mücna aleyhin ölümü arasında nedensel bir ilişki olmalı, başka bir deyişle, failin doğrudan ölümüne sebebiyet vermesi ile mücna aleyhin (mağdurun) ölümüyle sonuçlanmasıdır. Fail ve mücna aleyh arasında nedensel ilişki kurulamazsa, fail cinayetten sorumlu tutulmaz, sadece dayak ve yaralama suçundan sorumlu olacaktır.¹⁸¹ Eğer ölümün gerçekleşmesinde failin eyleminin ilk rolü varsa ve başka sebepler de karışmış ve ölümüne sebebiyet vermişse fail bu ölüm karşısında sorumludur. Mesela: Bir kişinin dövmesinden dolayı başka biri yaralanır ya da hasta olursa, kişi tedavi edilirken

¹⁷⁶ İbn Nüceym, el-Bahrü'r-Râik şerhu Kenzi'd-dekaik, 8/294; İbn Kudâme, el-Mukni', 2/578.

¹⁷⁷ Desûkî, Hâşiyetü'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-kebîr, 4/217.

¹⁷⁸ Remlî, Nihayetü'l-Muhtâc, 7/330-331.

¹⁷⁹ Hasan Ali'el-Şazlı, el-Cinayat fi-Fıkhil İslâm'ı Drasatu'l Mukarenet'e Beynel Fıkhil İslâm'ı Vel Kanun, 390.

¹⁸⁰ Remlî, Nihayetü'l-Muhtâc, 8/331; Üdeh, et-Teşri'u'l-cinâ'ıyyü'l-İslâmî, 2/100..

¹⁸¹ Üdeh, et-Teşri'u'l-cinâ'ıyyü'l-İslâmî, 2/101.

doktor tarafından hata veya bir eksiklikten dolayı ölürse, burada kişinin ölümüne ilk rol failin eylemi sebep olur. Çünkü onun dövmesinden dolayı kişi kötü durumda düşmüştür. Bu nedenle katl, kasta benzeyen bir katl olarak sayılır ve fail bu katl karşısında sorumlu olur.¹⁸²

2.5.1.3. Hataen Öldürme Eylemi

Hata yoluyla katl işlemek: Ne fiil için ve ne de kişi için saldırı niyeti olmadan işlenen cinayettir. Mesela: Bir kimse masum birinin öldürmeye ve vurmaya niyet etmeden bir hata sebebiyle öldürür.¹⁸³

Hanefilere göre hataen katl: Öldürme veya vurma niyeti ile işlenmeyen bir cinayettir. Bir kişi birini öldürmeyi veya vurmaya kast etmeden yanlış bir eylemi nedeniyle masum bir insanı öldürmesidir. Bu eylemin kasta hata ve fiilde hata olmak üzere iki boyutu vardır.¹⁸⁴

- a. Kasıtlı Hata: Katl sebebi olan fiil kişinin bakış açısından bir hatadır. Av zannederek bir şeyi fırlatır ancak insana isabet eder veya silahla vurup öldürme gibi ya da harbi zannederek bir Müslüman'a ateş eder ve öldürür.
- b. Fiilde Hata: Fiilin kendisinde meydana geldiği bir hatadır. Bir kişi hedefe nişan alarak ateş eder veya belirli bir hedefe ateş ederken mermi yanlışlıkla masum birine isabet eder. Burada hata, aletin pratiğinde ve yanlış kullanımında yatmaktadır.¹⁸⁵

Malik'e göre hata katl: Hata ile öldürme ise bir kişinin öldürmeye veya vurmaya kast etmeden birinin üzerine düşüp onu öldürmesi veya bir ava ateş etmek isterken kurşunun yanlışlıkla insana isabet etmesidir.¹⁸⁶ Şafii'ye göre hata katl: Hata ile işlenen "katl" Şafii mezhebinde iki şekilde yorumlanmıştır.

- a. Failin maksadı ava ateş etmek iken yanlışlıkla insanı vurması ve hatasından dolayı masum birinin ölmesidir.
- b. Bir kişinin asla kimseyi vurmaya veya öldürmeye niyet etmeden, birinin ölümüne sebep olmasıdır. Mesela: Bir kişi yolda yürürken yerin kayganlığından dolayı kayıp

¹⁸² Üdeh, et-Teşrî' u'l-cinâ' iyyü'l-İslâmî, 2/108.

¹⁸³ Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, 4/4.

¹⁸⁴ Serahsî, el-Mebsût, 26/59-60; Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi, 7/234-235.

¹⁸⁵ Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi, 3/234; Bedreddin Mahmud b. Ahmed Aynî, el-Binâye şerhu'l-Hidâye (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2000), 13/73; ez-Zühayli, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu, 6/222.

¹⁸⁶ İbn Cüzey, el-Kavânînu'l-Fıkhiyye, 344-345.

birinin üzerine düşerek ya da elinin titremesinden dolayı elindeki şeyin birinin üzerine düşüp ölümüne sebebiyet vermesidir.¹⁸⁷

Hanbelilere göre Hataen Katl: Hanbeli mezhebinde hata ile adam öldürmek iki şekilde tanımlanmaktadır.¹⁸⁸

- a. Bir kimseyi öldürmek istemeden bir şey yapma sonucunda onun ölümüne sebep olmaktır. Mesela: Bir kuyu kazmak ister ama kuyu kazmasındaki amaç kimseyi öldürmek değildir. Ancak kuyuyu kazarken biri ölür ya da başka biri kuyuya düşüp ölür veya uyuyorken yanında yatan kişiyi öldürür.
- b. Savaş esnasında bir müslümanı, düşman savaşçısı zannederek öldürür veya bir kâfir safına ateş etmek ister, ancak ateşi bir müslümana isabet etmesinden dolayı müslüman ölür. Böyle bir olayda kefarete gerekmez ama tövbe etmesi gerekir.¹⁸⁹

Hanefilerin diğer iki tür kabul ettikleri katl yani hata sayılan ve tesebbüben katl'in tanımı:

Hata Sayılan Katl: Bir kişi uyuyorken ya da uyku esnasında sağa ve sola dönmesi sebebiyle yanında uyuyan başka birinin üzerinde düşüp öldürmesidir. Bu tür cinayetler, hataen cinayet olarak meşru bir mazeret içerir.¹⁹⁰

Tesebbüben Katl: Bir kimse mülkü dışında yani kendi mülkü olmayan bir yerde ya da umumi bir yolda, makamların izni olmaksızın, kuyu kazar ve bu kuyuyu fark etmeden içine düşen biri ölürse, kuyuyu kazan kişi tesebbüben cinayet işlemekle suçlanır.¹⁹¹

Hataen Katlin Rükünleri

Hata sonucunda işlenen cinayetin üç rükünü vardır: Mücna aleyhinin ölümüne yol açan eylem, eylemin failin hatasının sonucu olması ve hata ile eylemin sonucu arasında nedensel bir ilişki olmasıdır.¹⁹²

Mücna Aleyhinin Ölümüne Yol Açan Eylem

¹⁸⁷ Şirbîni, Muğni'l-Muhtâc, 4/3-5.

¹⁸⁸ İbn Kudâme, el-'Umde fi'l-Fıkhî'l-Hanbelî, 127.

¹⁸⁹ İbn Kudâme, el-'Umde fi'l-Fıkhî'l-Hanbelî, 127-128.

¹⁹⁰ Muhammed Evreng Alemgir, el-Fetâva'l-Hindiyye (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1310), 6/3.

¹⁹¹ Serahsî, el-Mebsût, 26/59-61; Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi, 7/234.

¹⁹² İbn Kudâme, el-Muğni', 9/578.

Mücna aleyhinin, beden bütünlüğüne karşı doğrudan veya dolaylı olarak fail tarafından işlenen bir fiil sonucunda öldürülmesidir. Bu eylemin fail tarafından herhangi bir şekilde yapılması, yani kasıtlı veya avcılık amacıyla gerçekleştirilmesi sonucu etkilememektedir. Çünkü bu eylemi fail kasten insan öldürme amacıyla değil, avcılık veya başka maksatla yapmaktadır.¹⁹³

Örneğin: Bir kişi avcılık yaparken bir ava ateş eder, ancak mermi yanlışlıkla insana isabet eder. Burada avcının niyeti ve amacı avı vurmaktır ve insan hedefte değildir. Ancak yanlışlıkla insana isabet eder. Diğer bir şekilde, bir olay failin ihmali veya gafletinden dolayı yapılır. Mesela: Bir kimse uyuyorken yanındaki, uyuyan bir çocuğun üzerinde düşerek öldürür. Böyle olaylardan işlenen cinayetler hata sayılmaktadır.¹⁹⁴

Eylemin Failin Hatası Olması

Hata eylemi, genel olarak haksız ve hata şeklinde işlenmeyen fiillerden durumu ayırt eden rükündür. Hata fiili, failin doğrudan veya dolaylı olarak bir kimseyi öldürmeyi istemeden veya öldürme niyeti yokken yaptığı yanlış bir fiil sonucunda masum bir insanı öldürmesidir. Kişinin istemediği bir fiilden çıktığı sonuca veya yaptığı fiilden istemediği sonuçla karşılaşmasıdır. Eylem ölümle sonuçlandığında, eylemin veya hatanın çok büyük veya küçük olması önemli sayılmaz. Suçlu, yaptığı hatadan münhasıran sorumlu olarak sonuçlarına katlanmak zorundadır. Hatanın büyüklüğü ve küçüklüğü durumu değiştirmeyecektir.¹⁹⁵

Hata ile Ölüm Arasında Nedensel Bir İlişki Bulunması

Failin sorumlu olabilmesi için onun hataen yaptığı eyleminin sonucu ile kişinin ölümü arasında bir sebep olmalı ve kişinin ölümü direk failin hatasıyla değil de başka bir sebepten dolayıdır. Mesela: Bir insan yol kenarında kuyu kazar ve bu kuyu kenarlarında yağmur yağdığında taşlar toplanır. Bir kişi yoldan geçerken ayağı taşa yakılıp tökezleyerek kuyuya düşerek ölür. Bu durumda failin yol kenarında kuyu kazması bir hatadır ve yoldan geçem kişinin kuyuya düşmesine sebep kuyu kenarında toplanan taşlardır. Diğer bir olaya göre, bir kişi silahını eline alır tesadüfen silah ateşlenir başka

¹⁹³ Üdeh, et-Teşri‘u‘l-cinâ‘iyyü‘l-İslâmî, 2/108.

¹⁹⁴ Üdeh, et-Teşri‘u‘l-cinâ‘iyyü‘l-İslâmî, 2/108-109.

¹⁹⁵ Üdeh, et-Teşri‘u‘l-cinâ‘iyyü‘l-İslâmî, 2/110.

birine isabet ederek öldürür. Böyle olaylarda nedensellik ilişkisi yoksa failin sorumluluğu da yoktur.¹⁹⁶

2.6. Afganistan Ceza Hukuku’nda “Katl” Türleri

Afganistan Ceza Kanunu, birinci maddesinde suçları suç ve cezalar açısından sınıflandırmaktadır. Bu maddenin tanımı şöyledir “Bu kanun, ta’zir suçlarını ve cezaları düzenler. Had, kısas ve diyet suçlarının failleri, Hanefi fikhının kurallarına göre cezalandırılır”. Bu kanunda, hudut, kısas, diyet gerektiren suçlar ve cezaları Hanefi fikhına havale edilmiş ve hâkim, suçları şeriatta ispat etmesi halinde Hanefi fikhına göre cezalandırabilir. Ama, ta'zir gerektiren suçlar ve cezaları, Afgan Ceza Kanunu'nun hükümlerine göre hâkim tarafından cezalandırılır.¹⁹⁷ Afgan Ceza Hukuku’nda genel olarak kasıtlı katl, kasta benzeyen katl ve hataen katl olmak üzere üç tür katl suçu dikkate alınmaktadır.¹⁹⁸

2.6.1. Afgan Ceza Hukuku’nda Kasıtlı Katl

Afganistan Ceza Kodu (kanun) 546. maddesinde kasten adam öldürme eylemi şu şekilde tanımlanmaktadır.

1. Kasıtlı adam öldürme: Masum bir kişinin canını alma niyeti ile ona kasten saldırarak öldürmektir. Başka bir deyişle bir kişinin kasıtlı olarak yaptığı bir eylemin sonucunda başka bir insanın hayatını sona erdirmesidir.¹⁹⁹
2. Kasten adam öldürme durumunda, kısası düşüren sebeplerden birinin bulunması, ya da şartlarının gerçekleşmemesinden dolayı kısasın düşmesi veya iptal edilmesi için birkaç şart ve mevzular öngörülmektedir. Bu şart ve sebepler çalışmamızın üçüncü bölümde kasten adam öldürmenin cezaları kısmında ele alınacaktır. Dolayısıyla burada sadece kasıtlı “katl” tanımı ile ilgili hususlardan bahsedilmektedir.²⁰⁰ Kasten adam öldürme durumunda şu hususlar dikkate alınmaktadır.

¹⁹⁶ Üdeh, et-Teşrî‘u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/111.

¹⁹⁷ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 512, 518.

¹⁹⁸ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 512, 518.

¹⁹⁹ Dakik, Afganistan Ceza kodu (kanun), 514.

²⁰⁰ Kanuni Cezai Afganistan, Md. 396. 397.398.

- a. Mucna aleyhin (mağdurun) öldürülmesi ya da ölümün gerçekleşmesi için kişi hayata olmalıdır. Eğer fail ölü bir cesedin kafasını kesip bedeninden ayırsa bile katl gerçekleşmeyecek ve fail de katil sayılmayacaktır.
- b. Fail ve mucna aleyh (mağdur) yani ikisi de insan olmalıdır. Çünkü “kişi” lafzı insan için kullanılır. Bir insanı öldüren bir hayvan veya bir hayvanı öldüren bir insan da “katil” sayılmamaktadır.
- c. Kendisinin fiiliyle ölmesi: Bir kişinin yaptığı bir eylem sonucunda kendisinin ölmesi halinde başka birisi sorumlu tutulamaz. Çünkü kimsenin müdahalesi ve etkisi olmadan kendi fiilinin sonucunda ölmüştür. Böyle bir olay bir intihar olarak sayılır.
- d. Katletmeye kastetmesi: Kasten adam öldürmenin başka öldürmelerden farkı veya diğer katlardan ayıran özelliği, “öldürmeye kastetmesi ve suçlu olması” veya yapacağı öldürme fiilini daha önceden planlaması ve organize etmesidir.²⁰¹

Afgan Ceza Hukuku’nda Kasıtlı Katlin Rükünleri

Afganistan Ceza Hukuku’nda kasten adam öldürmenin rüknü maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.²⁰²

Maddi Rükün

Maddi rükün şu üç temel konuyu içerir. Mesela: Hayata saldırma fiili, failin eyleminin sonucu mucna aleyhin (mağdurun) ölmesi ve failin eylemi ile mucna aleyhin ölümü arasındaki nedensel ilişkilerdir.²⁰³

Hayata Saldırma Fiili

Katl suçunda, katilin doğrudan katli işlemesi ve suç sırasında mağdurun vücuduna temas etmesi şart değildir. Ayrıca kasten adam öldürmede belirli bir aracın kullanılması “katl” eyleminin şartı değildir. Aksine, herhangi bir şekilde failin kasıtlı fiili, mucna aleyhin (mağdurun) ölümüyle sonuçlanıyorsa, kasten adam öldürme suçu işlenmiş sayılır. Ancak ateşli silah gibi herhangi bir etkili araç öldürücü bir alet olabilir. Mesela: Kılıç, bıçak, öldürücü toksik maddeler, zehirlenme ve bunlara benzeyen araçlar kasten öldürme aleti

²⁰¹ Muhammed Afzal Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, (Kabil: Bunyadi Asiya, 2019), 205-206.

²⁰² Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 3/ 207.

²⁰³ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 3/ 207.

olabilir. Bazen kasten adam öldürme vesilesiz de işlenebilir. Mesela: Boğma veya suda boğma gibi eylemler ile de katl işlenebilir.

Kasten adam öldürme suçunda, bir fiilin tekraren işlenmesi de şart değildir. Kişiye bir kurşun isabeti, kafa kesme gibi bir fiille veya failin mükerrer işlediği fiillerinin sonucunda katl işlenmesi mümkündür.²⁰⁴

Failin Eyleminin Sonucu

Kasten adam öldürmede kişinin ölümü veya hayatını kaybetme nedeni failin eyleminin sonucu veya etkisi ile olmalıdır. Kişinin ölümü suçlunun suçu işlediği anda olması şart değildir. Failin eyleminin sonucu, etkisi veya onun verdiği zarardan dolayı her ne zaman ölürse yani hemen veya bir süre sonra olsa da nedensel ilişki sabit olduğundan bu eylem kasıtlı katl olarak kabul edilir.²⁰⁵

Nedensel İlişki

Afganistan Ceza Kanunu nedensel ilişkiyi şu şekilde tanımlamaktadır. “Nedensel ilişki de bir suç eylemi ile sonucu arasında konvansiyonel bir ilişki olmalıdır”. Bundan dolayı kasten adam öldürmede failin sadece saldırganlığı veya maddi unsurunun ispat edilmesi kasıtlı cinayetin kabul edilmesi için yeterli değil, bunun yanında failin eylemi ile sonucu arasında konvansiyonel ve belirli bir ilişkisi olmalıdır. Başka bir deyişle, kasten adam öldürmede, sadece katl fiili ile katilin arasındaki ilişkinin ispat edilmesi yeterli görülmez. Ancak nedensellik ile mücna aleyhin ölümü arasındaki ilişkinin ve katilin fiilinin ispat edilmesi gerekli bir koşuldur. Afgan Ceza Hukuku’nda nedensel ilişkinin ispatlanması bazı durumlarda kolay bazı durumlarda ise zordur. Mesela: Bir kişinin kafasından veya göğsünden vurulması durumunda nedensel ilişkiyi ispatlamak kolay olabilir. Ancak zehirlenme durumunda o kadar kolay olmaz. Mesela: Zehir verilen biri hastaneye götürülürken ölürse kişinin ölümünün zehirden olduğunun tespit edilmesi çok önemlidir. Çünkü kişinin nasıl tedavi edileceği konusunda hata yapılabilir. Bu durumda çok dikkatli olunmalıdır. Yani kişinin zehir içmesi ile ölümü arasındaki nedensel ilişkinin mi yoksa şahsın ölümü doktorun hastayı teşhis ve tedavi konusunda hata yapmasından mı olduğu

²⁰⁴ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 3/ 207.

²⁰⁵ Muhammed Afzal Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan (Kabil: Bunyadi Asiya, 2019), 209.

açıklığa kavuşturulmalıdır. Yani hastanın ölümüne hangi eylemin neden olduğunun tespiti için çok dikkatli olunması gerekmektedir.²⁰⁶

Manevi Rükün

Manevi rükünde, kişi bir suç fiili işlemeye niyet ederken bu fiilin sonucunun gerçekleşmesini de kastetmiş olmalı, yani kasıtlı adam öldürmenin manevi rükünde katilin hem kasıtlı olarak fiili işlemesi hem de sonucunu istemesi gerekir. Kasten adam öldürmede fiili niyetine “genel niyet” ve sonucun niyetine “özel yani has niyet” denir. Ayrıca failin niyeti açık bir şekilde de olsa veya üstü kapalı da olsa her iki durumda işlenmiş fiili kasıtlı adam öldürme olarak kabul edilir.²⁰⁷

Katl etmeye kastetmeden birini öldürürse kasıtlı katl sayılmaz. Ancak fail, mücna aleyhe (mağdura) saldırmış olsa bile, kasıtsız yaptığı katl, kasıtlı sayılmaz. Yani öldürme kastı olmayan birine sadece düşmanlık yolu yeterli değildir. Çünkü bu kast eylemi, kasten adam öldürmenin, kasta benzeyen ve hata yoluyla işlenilen öldürmelerden farklı olan ve ayıran bir eylemdir. Örneğin fail, bir kimseyi kasten öldürme niyetiyle öldürürse, eylem tammüden öldürme olarak sayılır. Eğer sadece fiili işlemeye kastetmişse ve sonucunu istememişse fiil kasta benzeyen katl kabul edilir. Ancak fail eylemi kasıtsız olarak işlemişse ve sonucunu da istememişse hataen katl olarak kabul edilir.

Mesela: Bir kişi başka birinin göğsünü yırtıcı bir aletle deşerse ve bu eylemde kişiyi öldürmeyi kastederse ve kişi bu eylemden dolayı ölürse, eylem kasıtlı katl olarak kabul edilir. Eğer bir cerrah doktor bir şahsın kalbini ameliyat etmek için keserse, ancak bu durumda doktorun hatasından dolayı hasta ölürse doktor kasten katl işlemiş olarak sayılmaz. Çünkü doktorun niyeti öldürmek değil, şahsın hayatını devam ettirmek olduğundan meydana gelen katl, hataen katl sayılır.²⁰⁸

2.6.2. Afgan Ceza Hukuku’nda Dayak ve Yaralamanın Ölüme Yol Açması

Afganistan Ceza Hukuku doğrudan kasta benzeyen cinayet terimini kullanmamıştır. Bu terim yerine dayak ve yaralama fiili dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla Afgan Ceza Kodu’nun 551. maddesinde dövme veya yaralamanın ölüme yol açma şekli şöyle

²⁰⁶ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 209, 210.

²⁰⁷ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 110.

²⁰⁸ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 210.

tanımlanmaktadır. “Bir kimse, başka bir kişiyi öldürmeye kast ve niyet etmeden sadece vurma veya yaralama niyeti ile döver veya yararlar ya da zararlı maddeler verir veya kanuna aykırı herhangi bir fiili işlemesinden dolayı kişi ölürse, fail katil ve suçlu sayılarak bu kanuna göre cezalandırılır.”²⁰⁹

Faillin bu dövme ve yaralama fiilini işlemesinden ya da zehirlemeden veya kanuna aykırı herhangi bir fiilli işlemesindeki amacı mücna aleyhi (mağduru) öldürmesi değilse de bu fiillerin yapılması şahsın cisim veya bedenine zarar vermesi mümkündür. Çünkü Afgan Ceza Kanunu’nun 551. maddesinde insanların cisim ve bedenlerine fiziki saldırı yapmak, zarar vermek, yaralamak veya haksız yere vurmak bir suç sayılmaktadır. Dolayısıyla bu fiilleri işleyen kişi suçlu sayılır. Eylemden dolayı kişi ölürse, canı (fail) katil sayılarak kanuna göre cezalandırılır. Bu eylemi yapan kimsenin bir suçlu veya katil olarak kabul edilmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.²¹⁰

- a. Metinde belirtilen fiillerden herhangi birinin yapılması, yani dövmek, yaralamak veya zehirlemek kanuna aykırı bir fiildir.
- b. Dövmek, yaralamak fiili veya zehirli maddelerin kullanılması bilinçli ve kasıtlı olarak yapılmalıdır.
- c. Bu fiillerin yapılmasından dolayı mücna aleyhin (mağdurun) vefat etmesidir.
- d. Bu eylemi yapan kişi (fail) ile mücna aleyh (mağdur) arasında bir nedensellik ilişkisi olmalıdır. Eğer aralarında nedensellik ilişkisi yoksa fail bir suçlu veya katil olarak suçlanamaz.²¹¹

Dayaktan Dolayı Katlin Rüknü

Dayak ve yaralamadan dolayı meydana gelen cinayetin maddi ve manevi olmak üzere iki tür rüknü vardır.²¹²

²⁰⁹ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, Md. 551.

²¹⁰ Afgan Ceza Kanunu Md. 551

²¹¹ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 231.

²¹² Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 232.

Maddi Rükün

Failin dövme, yaralama veya zararlı maddeleri verme fiilinden dolayı meydana gelen katl cinayetidir. Bu rükünün gerçekleşmesi için aşağıda yer alan üç konu dikkate alınmalıdır.²¹³

- a. Saldırganlık eyleminin amacı: Mücna aleyhin (mağdurun) fiziksel sağlığına zarar vermek veya zararlı bir davranışta bulunmak.
- b. Suçun sonucu: Saldırganlık eylemi nedeniyle mücna aleyhi (mağduru) katl etmek yani suçun etkisinin ölümle sonuçlanmasıdır.
- c. Fiil ve sonuç arasındaki nedensel ilişki: Nedensel ilişkinin amacı, Failin eylemi ile sonucu arasında bir nedensel ilişki olmalıdır. Eğer nedensel ilişki yoksa fail cinayetten sorumlu tutulamaz.²¹⁴

Manevi Rükün

Yukarıdaki suçtaki manevi rükünü, failin mağduru dövme, yaralama veya zararlı maddeler verme suçunun kastedilmesidir. Failin bilerek ve kasten döverek, yaralayarak veya zararlı maddeler vererek bir kişinin vücut sağlığına zarar vermesidir. Şunu bilmelidir ki o kişiye karşı suç eylemi işlemiştir.²¹⁵

2.6.3. Afgan Ceza Hukuku’nda Hata Katlin Tanımı

Afgan Ceza Kanunu, hata ile işlenen adam öldürmede net bir tanım sunmamış ancak, hata suçlarını tanımladığı gibi bir tanım sunmuştur. Bu kanunun 400. maddesinde hataen işlenen katl cinayeti şu şekilde tanımlanmaktadır. “Bir kişi ihmal, gaflet veya dikkatsizlikle, kanun ve emirlere uymayarak bir suç işlese ve yapacağı suç veya eylemin sonucunu öngörememişse ve suçun sonucu masum bir insanın ölmesine sebep olursa cinayet hataen olarak kabul edilir. Hata eylemi, failin ihmal ve gafletinden dolayı tahmin etmediği, istemediği ve öngörülemediği bir cinayete sebep olmasıdır.”²¹⁶

Hataen katl ile ilgili şu örnekleri verebiliriz: Bir doktor hastaya zarar vereceğini dikkate almadan bir ilaç verir ve hasta bu ilacı kullanması sebebiyle vefat eder. Bu durum doktorun dikkatsizliğinden meydana gelen bir katl’dır. Bu nedenle doktor hataen katl

²¹³ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 232.

²¹⁴ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 232.

²¹⁵ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 1/232-233.

²¹⁶ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 232.

yapmakla suçlanmaktadır. Başka bir örnekte bir kişi araba kullanırken hız sınırını aşarak aşırı hız yapar ve bu hızından dolayı araba birine çarpar veya kaza yapar ve bu olaydan dolayı bir insan hayatını kaybederse; bu sürücü trafik kurallarına uymayarak kanunsuzluk yapmakla hataen “katl” işlemiş sayılır.²¹⁷

- a. Hata eylemi meslek veya mesleğin gerektirdiği kuralların fiziksel ihlali sonucunda meydana gelmişse veya işlendiği anda uyuşturucu etkisinde olarak hata yapmışsa veya yaptığı hata sarhoşluktan kaynaklanmışsa veya kaza esnasında failin kudretinin olmasına rağmen mücna aleyhe (mağdura) yardım etmeyi reddederse ve böyle eylemlerde bulunan katle sebep olan kişi orta hapis cezası yani 2 yıldan az ve 50.000 Afgan parasından fazla olmayan para cezasına mahkûm edilmektedir.
- b. Bir kimsenin, yukarıda belirtilen fiillerden herhangi birini işlemesinden dolayı birden fazla insanı öldürmesi halinde, fail, ortalama üç yıldan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır. Afganistan Ceza Hukuku, hatayla adam öldürmeyi “cünha” suçu olarak kabul etmekte olup, yukarıdaki maddelerde, çeşitli hal ve şekillerin yer aldığı hatayla öldürme ister fiilde hata olsun ister kasıttaki hata olsun, her türlü öldürmeyi izah etmiş ve ayrıca sebepli olarak yapılan kasten adam öldürme de belirtilmiş, çeşitli durumlar ve hata biçimleri (ihmal, gaflet, dikkatsizlik, kanuna ve emirlere uyumamak) gibi eylemler izah edilmiştir.²¹⁸

2.7. Afgan Ceza Hukukunda Hata Katlin Unsurları

Hataen öldürmenin unsuru maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

2.7.1. Hataen Katl Suçunda Maddi Unsur

Bir kişinin ihmal, gaflet ve dikkatsizlik gibi davranışları ya da Kanun’da belirtilen diğer türlü harekâtları bir insanın ölümüne yol açmasıdır. Hataen katl suçuyla kasıtlı katl suçunun arasındaki fark şöyledir. Mesela: Hataen katl suçunda fail, suçun sonucunu istemez, ancak kasıtlı katl suçunda kişi suçun sonucunu istemesidir.²¹⁹

²¹⁷ Zakir, *Şerhi Kodu Cezai Afganistan*, 238-239.

²¹⁸ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 27.

²¹⁹ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 1/27, 28.

2.7.2. Hataen Katl Suçunda Manevi Unsur

Hataen cinayetteki manevi unsur, kişinin cinayetle sonuçlanan fiilleri ve davranışlarıdır. Bir kişinin, öldürme niyeti yokken ihmal, dikkatsizliği ve kötü davranışlarından dolayı masum birinin ölümüne sebep olmasıdır. Manevi unsorda kişinin iradesi söz konusuken maddi unsorda fiili dikkate alınmaktadır.²²⁰

²²⁰ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 233.

BÖLÜM 3: AFGANİSTAN CEZA HUKUKU'NDA CEZANIN TANIMI, ÇEŞİTLERİ VE KATL CİNAYETİNİN CEZALARI VE İSLAM HUKUKU İLE MUKAYESESİ

3.1. İslam Hukuku'nda Ceza Kavramı

Ceza sözlükte, bir şeyin bedeli, karşılığı, uyarı, ihbarı ve mükafatı anlamlarına gelir.²²¹ Kötülük karşılığında verilen bedel, mükafat ve mücazat anlamına gelen ceza kelimesi hem mükafatlandırmak ve hem yaptırım uygulamak anlamlarında kullanılmaktadır.²²²

Terim anlamda ceza, hukuk düzenine göre dünyada suçluya uygulanacak maddi ve manevi yaptırımları ifade eder.²²³ Kanuna aykırı fiil ve davranışlar, toplumun güvenlik ve düzenini ihlal eden bir suç olduğunda, insanları kanuna göre hareket etmeye zorlayan fiile ceza denir.²²⁴

3.2. Cezanın Çeşitleri

İslam Hukuku'nda cezalar, Had, Kısas, Diyet, Kefaret, Ta'zir ve tâbi cezalar olarak farklı kategoriye ayrılmaktadır.²²⁵

3.2.1. Hâd Cezaları

Had kelimesi sözlükte yasaklama, engelleme ve önleme manalarında gelmektedir.²²⁶ Fıkıh terimi açısından cezalandırma hususunda Allah tarafından Allah'ın hakkına ve amirlerine gözetmek ve uymak için tayin edilmiştir.²²⁷

Bu cezalar; haddi Zina, haddi Şürp, haddi Kazf (masum bir kimseye zina iftirasında bulunma), haddi Sirkat (hırsızlık), haddi Hirabe (yol kesmek) ve haddi Ridde (İslam denini terk etmek) gibi farklı çeşitlere ayrılmıştır.²²⁸

²²¹ İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, 4/143.

²²² Feyyûmî, el-Misbâhu'l-münîr fî garîbi's-Şerhi'l-kebîr (Mısır: Mustafa Halebî, ts.), 4/143.

²²³ Muhammed b. Ahmed Ezherî, Tehzîbü'l-luğa, (Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 2001), 9/163.

²²⁴ Kolektif Kolektif, Dini Kavramlar Sözlüğü, (İstanbul: Şafak Gazetesi Yayınları, 2009), 88.

²²⁵ Ebü'l Hasen Nureddin Ali b. Sultan Muhammed Ali Aliyyü'l-Kârî, Fethu bâbi'l-İnâye, (Beyrut: Daru'l-Erkam, 1979), 3/194.

²²⁶ Serahsî, el-Mebsût, 10/36.

²²⁷ Kemâleddin İbnü'l-Hümâm, Şerhu Fethu'l-Kadîr (Suudi Arabistan: Vizâratü' -İrşad, 2009), 4/133.

²²⁸ Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi, 7/33.

3.2.2. Kısas Cezası

Lügatte eşitlik, denklik, karşılık, izi takip etmek gibi anlamlara gelen kısas,²²⁹ fıkıh terimi olarak kasten adam öldürme ve yaralama suç olaylarında faile verilecek ceza olarak tanımlanmaktadır. Kısasta fail veya suçlu nasıl bir fiil işlediyse benzer fiil ona karşı da yapılmaktadır.²³⁰

3.2.3. Diyet Cezası

Diyet kavramı lügatte karşılık, bedel anlamına gelir ve katledilen bir cana karşılık olarak verilecek mal, başkalarının haklarını kabul etmek demektir.²³¹ Terim anlamda ise bir insanın haksız olarak katledilmesi, yaralanması veya sakat bırakılması halinde ceza ve kan bedeli olarak ödenecek maldır. Kısas ve diyeti gerektiren suçlar insanın hayatı veya beden bütünlüğüne karşı işlenen suçlardır. Bir kimsenin suç işlemesi nedeni ile başka biri ölürse veya şahsın organlarından birine zarar verilirse kısas veya diyet cezaları uygulanır.²³²

Diyetin miktarı: Diyet olarak verilecek mal çeşitleri hukukçular tarafından detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Aynı şekilde fıkıh âlimleri diyetin miktarı konusunun ele alarak farklı yorumlar sunmuşlardır. İmam Ebu Hanife, diyetin miktarının 100 deve veya 1000 dinar altın ya da 10.000 dirhem gümüş olduğunu kabul etmiştir.²³³

İmam Malik diyetin nasıl bir mallardan verilmesi gerektiği konusunda Ebu Hanife ile hemfikirdir. Dolayısıyla deve ve dinarın miktarı üzerinde aynı fıkırdaklardır. Ancak dirhem miktarı konusunda Ebu Hanife'den farklı bir yorumu sunmuştur. Malik'e göre, diyet dirhemden verilecekse, bu miktar 12.000 dirhem ile ödenmelidir.²³⁴ İmam Şafii, diyetin ödeme konusunda deveyi esas kabul eder. Şafii'ye göre başka şeyden önce diyet deveyle ödenmelidir. Miktarının da diğer mezhepler gibi diyetin 100 deve olduğunu söylemektedir. Diyeti, deve ile ödemek mümkün değilse, 1000 dinar altın veya 12000

²²⁹ İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, 7/57.

²³⁰ Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi, 7/233.

²³¹ Ebü'l-Feth Burhâneddin Mutarrizî, el-Muğrib fî tertîbi'l-Mu'rib, (Halef: Mektebetü Üsâme b. Zeyd, 1979), 2/347.

²³² Remlî, Nihayetü'l-Muhtâc, 7/315.

²³³ Şemseddin Ahmed b. Süleyman Kemalpaşazâde, el-Îzâh fî şerhi'l-Islâh, (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2007), 2/415.

²³⁴ Şihâbüddin el-Karâfî, ez-Zehîra, ed. Se'îd A'râb, (Beyrut: Daru'l-Garbi'l-İslamiyye, 1994), 12/352.

gümüş dirhem ile ödenebileceğini kabul eder.²³⁵ İmam Muhammet'e göre diyet olarak ödenecek mal 100 deve, 1000 dinar altın, 1200 dirhem, 200 sığır (inek), 2000 koyun ve 200 takım elbise (kumaş) olmak üzere altı çeşit eşyadan belirlenmiştir.²³⁶

3.2.4. Kefaret Cezası

İslam fıkında çeşitli konularda hata yapılması durumlarında kefarete uygulanması gerekliliği zikredilmiştir. Bu kefaretlere Katl kefareti, Yemin kefareti, Zihar kefareti, Oruç kefareti ve Hac kefareti olmak üzere farklı türlere ayrılmaktadır. Kefaret cezası bir kölenin azat edilmesi veya karşılığının ödenmesi ya da bedelinin oruç tutmakla yerine getirilmesidir. Burada, sadece çalışmamızın konusu ile ilgili olan Katl kefareti anlatmakla yetineceğiz.²³⁷ Eğer bir kimse gaflet ve hata ile masum birini öldürürse, yaptığı hatanın cerime ve cezasını kefarete vererek ödemelidir. Bu cezayı hak eden kişi bir köle azat etmeli; eğer köle bulamıyorsa veya onun bedelini ödeme gücüne sahip değilse, kefarete yerine katil iki ay üst üste oruç tutabilir.²³⁸ Cenab-ı Hak, Katl kefareti hakkında diyor ki “Hata ile olmadıkça bir müminin bir mümini katil etme hakkı yoktur. Hatayla bir mümini öldüren kimsenin, mümin bir köleyi azat etmesi ve maktulün ailesine verilecek bir diyet ödemesi gereklidir. Ancak maktulün ailesi bağışlarsa, diyet ödemesi gerekmez”.²³⁹

3.2.5. Ta'zir Cezası

Tz'ir kelimesi lügatte ta'dip, uyarı, ceza, anlamlarına gelmektedir.²⁴⁰ İslam Ceza Hukukunda terim olarak ta'zir, hakkında naslarda belirli bir ceza bulunmayan, yüce Allah veya kul hakkı olarak tatbiki gerekli bulunan fakat miktar ve keyfiyeti devlet başkanına ve onun yetkili kıldığı hâkimlerin takdirine bırakılmış cezaları ifade eder. Başka bir ifade ile hadd, kısas ve diyetin dışında kalan suçlar için miktarı önceden belirlenmemiş olan cezalara "ta'zir" denir.²⁴¹ Bu cezalar nasihat etme ve korkutma türlerinin en basit ve

²³⁵ Abdülkerim b. Muhammed er-Râfî, el-'Azîz Şerhu'l-Vecîz, (Beyrut: Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 10/324.

²³⁶ Ebü'l-Hattâb Kelvezânî, el-Hidâye elâ Mezhebi İmam Ahmed, (Kuveyt: Müessisetü'l-Gerâse, 2004), 523.

²³⁷ İbn Nüceym, el-Bahrü'r-Râik şerhu Kenzi'd-dekaik, 8/291.

²³⁸ İbn Kudâme, el-Muknî, 10/40.

²³⁹ el-Nisa 4/92

²⁴⁰ İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, 4/561-562.

²⁴¹ Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi, 7/233-234.

ağırından başlamaktadır. Bunların daha ağır olanı zindana atmak ve kırbaçlamaktır. Hatta büyük suçlar için öldürme ile son bulmaktadır. Hakim, bu Ta'zir cezaların içinden suçlunun işlemiş olduğu suçuna, sabıkasına ve psikolojisine göz önünde bulundurarak uygun olanı hükmedebilir.²⁴² Ta'ziri gerektiren suçlar genel olarak günahlar, umumi menfaatler, Kamu yararına uygulanan cezalar, doğrudan yasak olmayıp nitelik olarak yasaklanmış fiiller ve emirlere muhalefet durumlarıdır. Yani hükümlere aykırı davrananlara verilen ta'zir cezaları, doğrudan doğruya şeriatın yasakladığı ve günah sayılmayan ancak emre muhalefet olarak kabul edilen fiillerle ilgilidir.²⁴³

Ta'zir Cezalarının Çeşitleri

Bu cezanın farklı türleri vardır. Dolayısıyla İslam fıkında bilinen ve uygulamada kullanılabilecek en önemli türleri aşağıdaki gibidir.

Ölüm cezası: Ta'zir cezasının temel amacı suçluyu ıslah etmek olduğu için genelde tehlike oluşturmayacak şekilde uygulanır. Ancak çoğu fıkıhçılar, genel kuralların bir istisnası olarak taziri idamın kamu yararına kullanılmasına veya mücrimin fesadı ve fitnesi onu öldürmeden ortadan kaldırılmadığı hallerde öldürülmesine izin vermişlerdir.²⁴⁴ Bir ajanın veya sapkınlık yapan bir suçlunun idam edilmesi gibi. Ta'zir idamı, diğer ta'zir cezaları gibi genel kuralın bir istisnası olarak kabul edilse de hâkimin fiilde serbestliği yoktur ve bu ceza yaygın bir şekilde uygulanmamalıdır. Fıkıh âlimleri bu tür suçları tespit etmeye çalışmışlar ve eğer suçlunun öldürülmesi kamu yararına ise öldürülmesini caiz görerek fetva vermişlerdir.²⁴⁵

Kırbaçlama cezası: İslam şeriatında temel cezalardan birisi de kırbaçlamadır. Bu eylem hem hudut ve hem de ta'zir suçlarına uygulanmaktadır. Kırbaçlama eylemi ta'zir cezalarının uygulanması için en iyi yöntemlerden biri olarak dikkate alınmaktadır.²⁴⁶

Hapis cezası: Suçlunun ıslah olması için özgürlüğünün kısa bir süre veya devamlı bir şekilde almak demektir. İslam dininde hapis cezasının süresi belirli ve belirsiz olmak üzere iki kategoriye ayrılır. Zamanı belirsiz hapiste bazen mahkûmun tövbe, pişman ve

²⁴² Ferhouniyya, Hukuku Cezai İslami ve Kanuni Örfi, 2/82.

²⁴³ Esra Yakut, "Tanzimat Dönemi'ne Kadar Osmanlı Hukuku'nda Ta'ziri Gerektiren Suçlar ve Cezaları", Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları 2 (2006), 25-40.

²⁴⁴ İbn Nüceym, el-Bahrü'r-Râik şerhu Kenzi'd-dekaik, 5/44.

²⁴⁵ İbn Âbidîn, Reddû'l-Muhtâr 'ale'd-Dürri'l-Muhtâr, 4/247.

²⁴⁶ el-Hattâb, Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Halîl, 6/219.

uslanmasıyla hapis son bulabilir. Bazen bu hapis cezası suçlu veya mahkûmun ölümüne kadar sürer.²⁴⁷ Hapis cezasının süresini belirlemek hâkimin elindedir. Sürgün cezası, suçun sonucu başkalarına zarar vermekse veya zarar vereceğinden korkuluyorsa ve suçu işleyen kişi suçun işlendiği çevreden ise ve onun ortamdan uzaklaştırılması gerekiyorsa ta'ziren sürgün cezası uygulanır. Sınır dışı veya sürgün cezalarını gerektiren suçlardan bazıları şunlardır. Hilekârlık (Sahte belge, evrak düzenleme ya da istifade etmek), Kur'an-ı Kerim hakkında yanlış şeyler konuşmak ve insanlara bazı zarar verilecek işleri yapmaktır.²⁴⁸

Nasihah: İslam'da nasihat, ta'zir cezalarından biri olarak kabul edilir. Hâkim, tavsiyeyi suçluyu ıslah etmek ve suç işlemekten alıkoymak için yeterli görürse bir yöntem olarak kabul edilir. Kur'an-ı Kerim bu tür ceza ile ilgili şöyle buyurmaktadır: “Vaaz ve nasihat etmekten daha hafif ta'zir cezası 'da vardır”.²⁴⁹ Hukukçular da bazen sadece suçlamayı ilan etmeyi veya sanığı mahkemeye çağırmayı bir ta'zir cezası olarak kabul etmişlerdir.²⁵⁰

Mali cezalar: Fıkıhçılar bir kişinin malını alarak onu, ta'zir etmenin meşruluğu konusunda farklı görüşler sunmuşlardır. Bazı hukukçular bu uygulamayı meşru görürken, bazı diğerleri mali cezaları onaylamamaktadır. Maddi bir ceza olarak ta'zir verilmesi Hanefiler arasında sadece İmam Ebu Yusuf tarafından olumlu karşılanmıştır. Ebu Yusuf'a göre suçludan mal alarak, cezalandırmak ve suç işlemeyi engellemek caizdir. Bu tür cezalarda hâkim, suçlunun malını belirli bir süre eline tutar. Suçlu zamanla pişman olursa, hâkim malını kendisine iade eder. Ancak suçlunun tövbe etme ümidi ortadan kalkarsa yani suçlu tövbe etmiyorsa, hâkim malı uygun gördüğü yerde harcama hakkına sahiptir.²⁵¹

3.2.6. Tabi Cezalar

İslam şeriatında tabi cezalar, katl cinayetleri için uygulanması gereken bir ceza olarak öngörülmektedir. Kimse varisini veya vasiyet eden kişiyi öldürürse mirastan mahrum

²⁴⁷ Mâverdi, el-Ahkâmü's-Sultâniyye, 206.

²⁴⁸ İbnü'l-Hümmam, Fethu'l-kadîr ale'l-Hidâye, 1970, 4/216.

²⁴⁹ el-Nisa 4/34

²⁵⁰ Abdulkadir Üeh, Dr. Hasan Ferhouniya, Hukuki Cezai İslami ve Kanuni Örfi (Tahran: Şirketi Tahkiki Beynelmilelli, 2010), 2/95-97.

²⁵¹ İbnü'l-Kayyim Cevziyye, İğâsetü'l-lehfân min meşâyidi's-şeytân (Beyrut: Müessesetü'l-Vakfi, 2004), 1/331.

bırakılır.²⁵² Katilin mirastan mahrumiyetinin ispatı, Peygamber (s. a. v) şu sözleridir: “Katil maktulden miras alamaz ve katil, katl işledikten sonra maktuldan kalan şeyi alamaz”.²⁵³

3.3. Afganistan Ceza Hukuku’nda Cezanın Tanımı

Ceza, işlenen bir suç için kanunda öngörülen ve bu kanunun esaslarına göre mahkeme tarafından verilen bir hükümdür.²⁵⁴ Ceza, yetkili bir mahkeme kararı uyarınca ceza kanununu ihlal etmekten hüküm giyen sorumlu bir kişiye uygulanan bir tedbirdir. Aslında, cezanın dayatılması, toplumda hukuki normlar kuralının uygulanmasının bir tür garantisidir.²⁵⁵

Afgan Ceza Kanununun birinci maddesi ve Ceza Kodunun ikinci maddesine göre cezalar ta’zir ve ta’zir dışında olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Afgan Ceza Kanunda ta’zir cezaları düzenlemiştir. Ancak ta’zir dışındaki cezalar yani had, kısas, diyet ve kefareet cezaları İslam hukukunun Hanefi fihhına havale edilmiştir.²⁵⁶ Afgan Ceza Kanunlarında ta’zir suçları ve cezaları açıklanmış; had, kısas ve diyetle ilgili cezaların Hanefi fihhına göre cezalandırılacağı söylenmiştir.²⁵⁷ Hadd, kısas ve diyet cezalarının uygulanması için şartlarının bulunması gerekir. Eğer şartlar uygun değilse veya bir şüpheden ya da bir sebepten dolayı şartlarda herhangi bir eksiklik oluşursa, Afgan Ceza Kanunu’na göre suçluya ta’zir cezaları uygulanacaktır.²⁵⁸ Hudut ve kısasın herhangi bir sebepten dolayı uygulanamaması durumunda, ta’zir cezasının devreye girmesi öngörülmüştür.²⁵⁹

3.4. Afganistan Ceza Hukuku’nda Cezanın Çeşitleri

Bu Kanun’da ta’zir cezaları, asli ceza, tabi (alt) ceza ve tekmili (tamamlayıcı) ceza olmak üzere üç ana kategoriye ayrılarak düzenlenmiştir. Kanun koyucular, işlenen suçun türü

²⁵² Üdeh, et-Teşrî’u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/114.

²⁵³ Abdullah b. Yusuf Zeylaî, Naşbü’r-Râye li-Tahrîci Ehâdişi’l-Hidâye, (Beyrut: Müessesetü’l Ruyân, 1997), 4/402.

²⁵⁴ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 143.

²⁵⁵ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 1/389.

²⁵⁶ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 2/64.

²⁵⁷ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 64, 65.

²⁵⁸ Kanuni Cezai Afganistan, 127.

²⁵⁹ Khwajamir, Afganistan’da İslam Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması, 240.

ile orantılı olarak ve failin içinde bulunduğu durumları dikkate alarak, faile bu cezaları öngörmüşlerdir.²⁶⁰

3.4.1. Asli Ceza

Asli cezalar, bu Kanunda suç işleme durumu için öngörülmüş ve diğer cezaların tamamlayıcısı ya da alt türü değildir.²⁶¹ Bu cezaların uygulanma, emir ve yasaklanma teminatı kanun koyucularına bağlı olup diğer cezalara tabi olmadığı için asli ceza sayılmaktadır.²⁶²

Asli Cezanın Çeşitleri

Afgan Ceza Kodunun 138. maddesinde asli cezalar maddi cezalar, hapis cezaları ve idam cezaları olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır.²⁶³

Maddi ve Para Cezaları

Ceza Kodunun 139. maddesinde maddi veya para cezası “suçlunun belirlenen para miktarını devlet hazinesine zorunlu olarak ödemesi” olarak tanımlanmaktadır. Maddi cezaların bazı avantajları da vardır. Mesela; bu cezanın avantajlarından biri, hapis cezasının olumsuz psikolojik ve fiziksel sonuçlarını dikkate aldığımızda, para cezasının hükümlüye psikolojik ve fiziksel etkisinin olmamasıdır. İkincisi, suçun dengesini gözlemlemek ve cezayı belirlemek diğer cezalara göre daha kolaydır ve suçun ağırlık ve hafiflik oranına göre bu cezanın ayarlanması mümkündür. Üçüncüsü, para cezaları mülkiyete karşı işlenen suçlarla başa çıkmanın en iyi yoludur. Yasadışı bir şekilde mülk edinme isteği güçlü olan kişiler, para cezalarını bu isteklerine engel olarak görürler. Dördüncüsü, hapis cezası hükümet için hazineli ve maliyetli bir cezadır. Ancak para cezaları hükümet için maliyetli ve masraflı olmadığı gibi, aynı zamanda bir gelir kaynağıdır. Bu nedenle para cezalarının uygulanması yoğun görülmektedir.²⁶⁴

Hapis Cezaları

²⁶⁰ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 144.

²⁶¹ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, Md. 137.

²⁶² Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 1/393.

²⁶³ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 145.

²⁶⁴ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 1/145-146.

Ceza Kodunun 145. maddesinde hapis cezası, “Devletin hapis için tahsis ettiği ceza evlerinden birinde hükümlünün hapis cezasına çarptırılması” şeklinde tanımlanmıştır. Hapis cezaları, kısa süreli hapis cezası, orta süreli hapis cezası, uzun süreli hapis cezası, iki dereceli hapis cezası ve bir dereceli hapis cezası olmak üzere beş kategoriye ayrılmaktadır.²⁶⁵

Bu Kanunun 147. maddesinde kısa hapsin süresi 3 aydan 1 yıla kadar, orta hapsin süresi bir yıldan fazla ve beş yıla kadar, uzun süreli hapsin süresi 5. yıldan 16 yıla kadar, iki dereceli devamlı hapsin süresi 16 yıldan 20 yıla kadar ve bir dereceli hapsin süresi 20 yıldan 30 yıla kadar belirtilmiştir.²⁶⁶

İdam Cezası

Asıl ceza türlerinden biri ölüm cezasıdır. Ölüm veya idam, yaşamadan yoksun bırakma cezasıdır. Ülkenin ceza sisteminde yaşamdan yoksun bırakmak için idam ve kısas yöntemleri öngörülmüş ve uygulanmaktadır. İslam fıkında hem idam ve hem kısas öngörülmüş; Ceza Hukukunda ise sadece idam yöntemi kaydedilmiştir. İdam cezası, Ceza Hukuku tarihindeki en ağır insani ceza olan yaşamadan yoksun bırakma, toplum ve milletlerde kanunu ihlal edenlerle mücadele etmek için uzun zamandan beri kullanılagelmiştir. Dolayısıyla bu ceza Afgan Ceza Kodunun 169. maddesinde ‘İdam, yetkili bir mahkemenin kararı ve cumhurbaşkanının emri ile kanuna göre hakiki bir kişni hayatının sona ermesidir’ şeklinde tanımlanmaktadır.²⁶⁷ Ceza Kanununda idamın tatbik ve uygulama şekli, “mahkûm aleyhin ölümüne kadar asılmasıdır”.²⁶⁸

3.4.2. Tabi (alt) Cezalar

Tabi (alt) cezaların ta’zir mahiyeti vardır. Ta’zir suçlarında, mahkemenin duruma göre cezayı azaltma, değiştirme, durdurma ve ağırlaştırma hakkı olduğu halde, tabi (alt) cezalar üzerinde mahkemenin bu yetkisi yoktur. Çünkü tabi cezalar doğrudan uygulanabilmektedir. Tabi (alt) cezalar, mahkeme kararı belirtilmeden Kanunun hükmüne göre asli cezaları takip ederek suçlu üzerine tatbik edilir.²⁶⁹ Bu ceza, Afgan

²⁶⁵ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 148.

²⁶⁶ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 148-149.

²⁶⁷ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 164.

²⁶⁸ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 43.

²⁶⁹ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 166.

Ceza Kanunun 112. maddesinde “Alt cezalar, mahkeme kararına gerek duymadan kanuna göre suçlu üzerine uygulanacak cezalardır.” Şeklinde tanımlanmaktadır.²⁷⁰ Bu cezanın uygulanması asli cezaya tabidir, mahkemenin kesin kararından sonra ve Kanuna göre uygulanır, mahkeme kararıyla belirtilmesi gerekmez.²⁷¹

Tabi (alt) Cezaların Özeliği

- a. Alt cezanın uygulanması asıl cezaya tabidir.
- b. Alt cezanın uygulanması mahkemenin kesin kararından sonra gerçekleşir.
- c. Alt cezalar Kanuna göre uygulanır.
- d. Alt cezanın mahkeme kararında belirtilmesine gerek yoktur.²⁷²

Tabi (alt) Cezaların Türleri

Afgan Ceza Kodu’nun 172. Maddesinde “bu kanunun ikinci kitabının 1 ve 2. Bablarında zikredilen suçlardan dolayı on yıldan fazla veya az hapis cezasına mahkûm edilen kişi, kanunun hükmü ile veya mahkeme kararıyla iadeyi haysiyet edilmediği takdirde bir takım hak ve imtiyazlardan mahrum edilir” denmektedir.²⁷³ Diğer bir deyişle ağır hapis veya süresi on yıldan fazla olan uzun süreli hapis cezasına mahkûm edilen kişinin aşağıda sıralanan hak ve imtiyazlardan mahrum kalacağı belirtilmektedir:²⁷⁴

1. Devlet organlarının hiçbirinde, yani yasama, yürütme ve yargıya bağlı hiçbir kurumda görev yapamaz.
2. Seçimlerde aday olamaz.
3. Hükümette görev yapamaz.²⁷⁵
4. Orduda görev yapmaz.
5. Milletvekilliği, belediyeler, il ve mahalli konseylerin hiçbirinde üye olamaz
6. Şirket ve bankaların yönetim kurulunda üye olamaz

²⁷⁰ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 1/46.

²⁷¹ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 1/501.

²⁷² Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 1/527.

²⁷³ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 1/166.

²⁷⁴ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 46.

²⁷⁵ Afganistan Ceza Kodunun 172 maddesinde yer alan fakaralar

7. Devlet dairesi ile sözleşme imzalayamaz veya devlet tarafından imtiyaz sahibi olamaz.
8. Mahkûmiyet süresince vakıf ve vasiyet dışında emlak ve malları yönetmek hakkı verilmez.
9. Mahkûmiyet süresi boyunca sözleşmelerde ve işlemlerde tanıklık yapamaz.²⁷⁶

3.4.3. Tekmili (tamamlayıcı) Cezalar

Tamamlayıcı ceza, asli cezaya ek olarak mahkeme kararıyla belirtilen bir cezadır. Bu yasanın 172. maddesinin 3, 4 ve 5. fıkralarında ve 173 maddesinin 1, 2 ve 3. fıkralarında belirtilen hak ve imtiyazlardan mahrum edilir. 172 ve 173. maddelerinde resmi, hukuki ve hükümetle ilgili işler yer almaktadır.²⁷⁷ Mahkeme tarafından, mahkûm edilen kişi 10 yıla kadar uzun süreli veya orta süreli hapis cezasına çarptırıldığında, asli cezaya ek olarak, bu kanunun 172. maddesinin 3, 4 ve 5. fıkralarında belirtilen hak ve imtiyazlardan mahrum bırakılır.²⁷⁸ Söz konusu olan imtiyazlardan alt cezalar kısmında bahsedilmiştir.

Değerlendirme

Temelde ceza kavramının tanımı, şekli ve türleri incelendiğinde, Afgan Ceza Hukuku ve İslam Hukukunda bazı farklılıklar görülmektedir. İslam Hukukunda ceza kavramı müteakabiliyet, bedel, karşılık, mükafat ve mücazat anlamına gelerek had, kısas, diyet, kefare, ta'zir ve tabi cezaları kapsamaktadır. İslam fıkında bu cezalar farklı suçlar için dikkate alınmıştır. Had cezaları, Allah'ın haram kıldıkları şarap içmek, zina yapmak, hırsızlık, kazf, yol kesmek ve mürtet olmak gibi suçlara karşılık verilen ceza olarak bu fiilleri işleyen kimseye uygulanmaktadır. Kısas cezası, kasıtlı suç ve cinayetle ilgili bir cezadır. Eğer biri masum bir insanı haksız yere kasten öldürürse veya kasten organların herhangi birine zarar verirse kısas cezası uygulanır. Diyet, kefare ve ta'zir cezaları bedeli ceza olarak kısası, şartları yerine getirilmediği halde veya bir şüpheden dolayı kısas uygulanmıyorsa bu cezalar katile uygulanacaktır.

Ancak Afganistan Ceza Hukukunda ceza kavramı farklı bir şekilde ifade edilmiştir. Ceza, bir suç işlenmesi durumunda mahkeme tarafından kanuna göre suçluya verilen bir hüküm olarak tanımlanmıştır. Afgan Ceza Hukukunda sadece ta'zir cezaları dikkate alınmış, had,

²⁷⁶ Ceza kanun 113 maddesinde yer alan Fakaralarından bir kısmı

²⁷⁷ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 170.

²⁷⁸ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 171.

kıyas ve diyetle ilgili cezalar Hanefi fihına havale edilmiştir. Ceza Kanununda ta'zir cezaları asli, tabi (alt) ve tamamlayıcı olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır. Asli ceza; maddi ceza, hapis cezası ve idam cezası olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. Suç işleyenler bu üç tür ta'zir cezasıyla cezalandırılmaktadırlar. Afganistan Ceza Hukuku'nda yaşamdan yoksun bırakmak için sadece bir idam yöntemi öngörülmüştür. Ancak İslam fihında hem idam ve hem kıyas yöntemi mevcuttur.

Hem Afganistan Hukuku hem de İslam hukukunda ceza eylemi suça karşı belirlenen bir karşılık veya kişinin işlediği suç için verilen bir hüküm olarak belirlenmiştir. İslam fihında cezanın uygulanması farklı yöntemlerle; yani had, kıyas, diyet, kefare, ta'zir ve tabi cezalarla gerçekleştirilmesi belirtilmektedir. Ancak Afgan Ceza Hukukunda ta'zir cezaları öngörüldüğü için suçluya sadece ta'zir cezalarının uygulanması dikkate alınmıştır. Dolayısıyla Afgan Ceza Hukukunda İslam hukukunun kuralları ve iddiaları iyi bir şekilde dikkate alınmamış, sadece ta'zir cezalarına yer verilmiş ve fıkha bağlı diğer cezalar, fıkha havale edilmiştir.

3.5. Afganistan Ceza Hukukunda Katl Suçunun Cezaları ve İslam Hukuku ile Mukayesesi

3.5.1. İslam Hukukunda Kasten Adam Öldürmenin Cezaları

İslam Hukukunda kasten adam öldürmenin cezaları uhrevi ve dünyevi olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

3.5.1.1. Uhrevi Ceza

Kasten “katl” cinayeti işlemek, İslam fihında en büyük (kebire) günahlardan biri sayılır ve Allah Teâlâ kasten işlenen cinayet hakkında şöyle buyurur: “Kim de bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde devamlı kalmak üzere cehennemdir. Allah ona gazap eder, onu lânet eder ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır”.²⁷⁹

3.5.1.2. Dünyevi Ceza

İslam fihında kasten adam öldürmenin dünyevi cezası, asli ceza (kıyas), bedeli cezalar (diyet, kefare ve ta'zir), Tabi ceza (alt cezaları) yani miras ve vasiyetten mahrum olmak

²⁷⁹ el-Nisa 4/93

üzere dört kısma ayrılmaktadır. Fıkıhçılar kasten adam öldürme suçunda kısas, diyet, ta'zir ve tabi cezaları uygulanması konusunda ittifakta bulunmuşlar.²⁸⁰ Ancak kefarete konusunda farklı görüşler ifade etmişleridir. Söz konusu cezalar aşağıda sırayla incelenmektedir.²⁸¹

Asli Cezalar

İslam Hukuku kısası kasten adam öldürme cinayetinin asıl cezası olarak belirlemiştir. Dolayısıyla biz de konuyu burada detaylı bir şekilde açıklamak istiyoruz:

Kısasın Çeşitleri

İslam fıkında kısas cezası, kısas fi'n-nafs ve kısas fi madun-in-nafs olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır.²⁸²

Kısas fi'n-Nafs

Kızası fi'n-nafs, nefse karşı, nefsi cezalandırmak yani katilin öldürülmesidir. İslam Şeriatında eğer bir kimse haksız yere bir başkasını kasten katlederse, adaletin uygulanması, başka insanlara bir ibret olması ve maktulün kanının yerde kalmaması için işlenen cinayete karşı suçluya uygulanan cezadır.²⁸³ Yüce Allah Kuran-ı kerimde bu fiil hakkında şöyle buyuruyor, “Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın. Bununla beraber kim öldürülenin velisi tarafından bağışlanırsa, artık o zaman örfe uymak ve öldürülenin velisine güzellikle diyet ödemek gerekir”.²⁸⁴

İslm'da toplumun can damarı olarak görülen kısas, İslam'daki ceza kurallarından biridir. Kan dökülmesini önlemek ve suçluların vatandaşları öldürmeye veya dövmeye cüret etmesine engel olmak için alınan intikamdır. Sağlıklı bir toplumsal yaşam, kamu güvenliğinin ve esenliğinin varlığına, karşılıklı hak ve sorumlulukların gözetilmesine; halkın iyi olması ise toplumsal yaşamın ilke ve esaslarının korunmasına bağlıdır.

²⁸⁰ İbn Âbidîn, Reddû'l-Muhtâr 'ale'd-Dürri'l-Muhtâr, 6/527; Üdeh, et-Teşri' u'l-cinâ' iyyü'l-İslâmî, 2/113.

²⁸¹ ez-Zühayli, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu, 7/7660.

²⁸² Lâhim, el-Mutli' alâ Dekâiki Zâdi'l-Müstakni', 1/112.

²⁸³ Lâhim, el-Mutli' alâ Dekâiki Zâdi'l-Müstakni', 1/111.

²⁸⁴ el-Bakara 2/178

Toplumun önemli bir unsuru olan bireylerin hayatını suçlulara karşı korumak için kısas cezası öne sürülmüştür.

Kısas Fîma Dûne'n-Nefs

İslam fikhında kısas cezasının uygulanması, ruhun kısaslarına ek olarak, insan vücudunun organlarına karşı işlenen suçlar için de kısasın uygulanması vurgulanmıştır. Kısas fi madun-nefs, nefis dışında, bedene işlenen suça karşı uygulanacak cezadır. Bir kimse başka birinin herhangi organlarından birine kasten zarar verirse, karşısında İslam şeriatına göre faile aynı eylem uygulanacaktır. Dolayısıyla bu konuyla ilgili Kuran-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: “Onlara o kitapta ‘Tevrat’a’ yazdık ki can yerine can, göz yerine göz, burun yerine burun, kulak yerine kulak, dişe yerine diş ve yaralamalara karşı kısas olduğunu yazıp farz kıldık”.²⁸⁵

Kısasın Meşruiyeti

Kısasın meşruiyeti, Kuran-i Kerim, Sünnet, icma ve makullük (akıl) ile ispatlanmıştır. Kuran'a gelince, daha önce de belirtildiği gibi birçok ayette kısasın meşru olduğu zikredilmektedir. Bunlardan bir kısmı şöyle izah edilir: “Ey iman edenler! öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı”.²⁸⁶ “Kısasta sizin için hayat vardır, ey akıl sahipleri, umulur ki dikkatli olursunuz”.²⁸⁷ “Biz Tevrat'ta onlara, cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş, yaralamalara da, karşılıklı kısas olmak üzere yazılı ceza kuralları koyduk”.²⁸⁸ Hz. Peygamber efendimiz “katl” hakkında şöyle buyurur: “Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim Allah'ın Resulü olduğuma şahadet eden bir Müslümanın kanı, üç şeyden biri dışında caiz değildir: evliyen zina yapan, haksızca katl işleyen ve dinini terk edip topluluktan ayrılan kimse içindir”.²⁸⁹

Bedeli Cezalar

Kısasın uygulanmaması hâlinde diyet ve ta'zir cezaları bedeli bir ceza olarak kasıtlı katl işleyen kişi üzerine uygulanacaktır. Bedeli ceza; maktulün (mağdurun) velisinin affı veya

²⁸⁵ el-Mâide 5/45

²⁸⁶ el-Bakara 2/178

²⁸⁷ el-Bakara 2/179

²⁸⁸ el-Mâide 5/45

²⁸⁹ Buhârî, " Vesaya", 24, no: 2615

bağışlaması ile failin ölümü veya başka bir şekilde cezalandırılmasının kaldırıldığı durumlarda, diğer üç ceza yani diyet, kefaret ve ta'zir cezalarının uygulanmasıdır.²⁹⁰

Diyet Cezası

Diyet, İnsan ruhuna veya uzuvlarına karşı işlenen cinayetlerde ödenecek bedeldir.²⁹¹ Bu konu hakkında Yüce Allah Kuran-ı Kerimde şöyle buyuruyor: “Yanlışlıkla olmadıkça hiçbir müminin başka bir mümini öldürmeye hakkı yoktur. Kim bir mümini yanlışlıkla öldürürse müminin bir köle âzat etmesi ve maktulün ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir”.²⁹²

Diyet, kasten adam öldürmede asıl ceza olarak değil ve kisasın yerine alternatif olarak kabul edilen bedeli bir cezadır. Kisasın icra edilmesi mümkün olmazsa veya cezanın önündeki engeller sebebiyle kaldırılırsa, diyet onun yerine bedeli ceza olarak uygulanacaktır. Kastan adam öldürme cinayetin fidyesi katilin kendi mülkünden ödenir ve ondan başka kimse ödenmekten sorumlu olmayacaktır.²⁹³

Kefaret Ödemek

Kefaret ödenmesinin kasten adam öldürmenin cezası olup olmadığı fıkıhçılar arasında tartışmalı bir konudur.²⁹⁴ Şafi'ye göre kasten adam öldürmede kefaretin ödenmesi vaciptir. Çünkü failin günah işlemediği hatalı insan öldürmede kefaret ödemesi vacip olur, kasıtlıya benzeyen ve kasıtlı öldürmede fail (suç işleyen kişi), günah işlemeye de mürtekip olur. Bu nedenle kefaret ödemesi kesin bir şekilde vacip olur.²⁹⁵ Ebu Hanife ve takipçileri, kasten öldürmenin kefareti olmadığına inanırlar. Kefaret ibadet ile ceza arasında bir fiil olduğu için haram ile mustahab arasında olmalıdır. Çünkü ibâdet, mubah sayılırken adam öldürmek, sakınılması gereken bir fiildir ve kasten adam öldürmek, kefaretin uygun olmadığı büyük bir günahıdır. Ayrıca kefaret, Naslara dayanmadan kıyasla ispatlanması mümkün olmayan şeri cezalardan biridir.²⁹⁶

²⁹⁰ Vehbe Zühayli, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu, 7/5701.

²⁹¹ Muhammed b. Muhammed Bâbertî, el- 'Înâye Şerhu'l-Hidâye, (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l İlmiyye, 1970), 10/271.

²⁹² el-Nisâ 4/92

²⁹³ Üdeh, et-Teşri'ü'l-cinâ'ıyyü'l-İslâmî, 2/176.

²⁹⁴ Üdeh, et-Teşri'ü'l-cinâ'ıyyü'l-İslâmî, 2/172.

²⁹⁵ Şîrâzi, el-Mühezzebe fî fıkhi'l-İmâm eş-Şâfiî, 3/248.

²⁹⁶ İbn Nüceym, el-Bahrü'r-Râik şerhu Kenzi'd-dekaik, 8/331-332.

İmam Mâlik de kasten adam öldürmede kefareti vacip saymaz. Ancak ona göre fail, dini bir engelin oluşması ya da maktulün ailesi tarafından affedilmesi sonucunda kısas edilmezse kefaretin ödenmesi mustahab olur.²⁹⁷ İmam Ahmet'in meşhur görüşüne göre kasten adam öldürmede kefaret yoktur. Ona göre kasten katl işleyen kimseye kısas cezası ve sonsuz cehennem azabı uygulanacaktır.²⁹⁸

Ta'zir Cezaları

Kasıtlı katl cinayetinde herhangi bir sebepten dolayı kısas kaldırılırsa veya maktulün ailesi katilin affettiği halde, onun yerine bazen alternatif olarak ta'zir cezaları uygulanmaktadır. Dini açıdan bir kişiye kısasın yapılması mümkün değilse yani kısasın uygulanması için şartlar uygun değilse, kanun izin verdiği takdirde, diyet veya ta'zir cezaları uygulanacaktır. Ta'zir cezaları bazen kısasın mümkün olmadığı hallerde bedeli ceza olarak değiştirilir; bazen de kısasın bedeli cezası yani diyet yerine bedeli ceza olarak hükmü verilir. Yani ta'zir cezası hem kısas ve hem diyetin bedeli cezası olarak uygulanabilir. Ancak diyet cezası sadece kısas yerine bedel olabilir. Bir kimse kasten adam öldürürse cezası sadece kısastır. Eğer kısasın uygulanması mümkün değilse, diyet ve ta'zir cezası ile cezalandırılır. Bunun için diyet alınması mümkün olmadığı takdirde ya da kısas ve diyetin maktulün ailesi bağışladığı halde sadece ta'zir cezası uygulanacaktır. Hâkim, kısas koşullarının mevcut olduğu durumlarda faili diyet veya ta'zir cezasına çarptıramaz. Ancak koşulların hiçbirisi mevcut değilse; ya da kısasın uygulanması mümkün olmazsa diyet ve ta'zir cezasının yapılması olanaklı hale gelir.²⁹⁹

Malikilere göre, kasten adam öldürme durumunda: Kısas kaldırılırsa veya herhangi bir sebepten dolayı yapılmıyorsa, diyetin mevcut olup ve olmadığı halde faile yüz kırbaç veya bir yıl hapis ta'zir cezası uygulanmalıdır.³⁰⁰ Diğer üç İmam, failin cezalandırılması veya affedilmesi durumlarında belirli bir cezayı zorunlu olarak uygun görmemişlerdir. Aynı zamanda yetkililerin (hâkimin) katile disiplin ve tedip cezası verilmesi için veya başka insanlara bir ders olması açısından ta'zir cezasının uygulamalarını engellememişlerdir. Bu imamlar “kısasın düşmesinden sonra katille adab verilmesi ve

²⁹⁷Ebü'l-Velid İbn Rüşd el-Hafid, Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Mukteşid, (Kahire: Daru'l-Hadis, 2004), 4/199; el-Hattâb, Mevâhibü'l-celil li-şerhi Muhtaşarı Halil, 6/268.

²⁹⁸ İbn Kudâme, el-Mukni', 12/226.

²⁹⁹ Üdeh, et-Teşri'u'l-cinâ' iyyü'l-İslâmî, 2/183-184.

³⁰⁰ el-Hattâb, Mevâhibü'l-celil li-şerhi Muhtaşarı Halil, 6/268.

toplumun menfaati için ona hâkim tarafından ta'zir cezalarının uygulanması gerekmektedir” diyerek Malik’in görüşünü reddetmişlerdir.³⁰¹

3.5.1.3. Kasten Adam Öldürmenin Tabi (alt) Cezaları

Kasten adam öldürmenin bir diğer cezası da failin mirastan ve vasiyetten mahrum bırakılması şeklindeki tabi (alt) cezalardır. Bu cezanın faillerinin durumu konusunda kasten adam öldürme ve kasta benzeyen öldürmede dört mezhep arasında belli ve bir ihtilaf yoktur. Ancak hataen işlenen cinayetle ilgili aralarında ihtilaf bulunmaktadır. Bu cezanın her iki boyutu da aşağıda tartışılmaktadır.

Mirastan Mahrum Bırakma

Katilin mirastan mahrumiyetinin kanıtı, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)’in şu sözleridir: “Katil maktulden miras alamaz” ve “katl işledikten sonra maktulden kalan şeyi alamaz”.³⁰² “Mirasçı, vasiyet eden veya vasiyet edileni öldürürse, vasiyetin geçersiz sayılma ilkesi gözetilerek mirastan ve vasiyetten mahrum kalır”.³⁰³ Fıkıhçılar bu delillerin anlamının belirlenmesinde büyük bir ihtilafa düşmüşler ve dört mezhepten hiçbirisi bu konuda ittifak etmemişlerdir.

Malikilere göre “katl” cinayeti kastan ve hataen olmak üzere ikiye ayrılır. Kasten adam öldürme cinayetinin faili mirastan mahrum edilir. Ancak “katl” hata ise katil mirastan mahrum edilmez, sadece matark adına ödenecek kan parasından payını alamaz. Bu mezhebin bazı alimleri bir çocuk veya delinin kasıtlı katl işlediği konusunda farklı görüşler sunmuşlardır. Bu alimlerin bazılarına göre bir çocuk veya deli kasten katl işlerse mirastan mahrum edilmez. Bunlara göre çocuk ve delinin işlediği katl hata sayılır, diğer bazı Maliki fakihlerine göre ise mirastan mahrum kalır. Ayrıca bu mezhebin fıkıhçılarına göre, katl kasten ve meşru ise, öldüren meşru müdafaadaki gibi mirastan mahrum kalmaz, dolayısıyla meşru müdafa hâlinde çocuğunu öldüren kişi veya kendi çocuğuna kısas ve had cezası uygulayan hükümdar mirastan mahrum edilemez.³⁰⁴ Ebu Hanife'ye göre, katil,

³⁰¹ Üdeh, et-Teşrî‘u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/184.

³⁰² Muhammed b. Ali Şevkânî, Neylû’l-evtâr (Kahire: Dâru’l-Hadîs, 1993), 6/89.

³⁰³ Şevkânî, Neylû’l-evtâr, 6/89.

³⁰⁴ el-Hattâb, Mevâhibü’l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Halîl, 6/486, 442.

kasten, kasıtlıya benzeyen, hata ve hata hükmünde aşağıdaki şartlar mevcutsa, katil mirastan mahrum bırakılacaktır:

- a. Katil doğrudan işlenmişse, katil mirastan mahrum bırakılır. Eğer öldürmeye sebep olduysa, katil kastan da olsa katil mirastan mahrum bırakılmaz.
- b. Katil, akıllı ve olgun olmalı, yetim ve deli ise mirastan mahrum olmaz.
- c. Kasten öldürme ve kasta benzeyen öldürme eylemi haksız yere işlenmişse katil mirastan mahrum bırakılır. Öldürme işi Meşru müdafaa sırasında işlendiyse katil mirastan mahrum bırakılmaz.³⁰⁵

Şafiilerin takipçileri aynı fikirde değiller. Bazıları tematik cinayet ile tematik olmayan cinayeti birbirinden ayırıyorlar ve tematik cinayeti mirastan mahrum bırakma nedeni olarak kabul ediyorlar. Ancak cinayet tematik değilse yani mağdur haksız yere öldürülmemişse, bunu bir mahrumiyet nedeni olarak görmüyorlar.³⁰⁶ Hanbelilere göre, tematik (mavzui) cinayet mirasa engeldir. İster kasıtlı ister kasıtlıya benzeyen öldürme olsun ya da hatayla olsun fark etmez. Ayrıca katil doğrudan veya bir sebebe bağlı olarak işlenmişse bir önemi yoktur. Cinayetin Yetim ve Deli tarafından işlenmesi ya da akıllı veya bir olgun tarafından işlenmesi de fark etmez. Ancak cinayet tematik (mavzui) değilse meşru müdafaa ve kısas gibi katil ise mirastan mahrum bırakılmaz.³⁰⁷ Hanefi, Şafii ve Hanbeli fakihlerinin çoğunluğuna göre, akıllı ve olgun biri tarafından kasten veya hataen işlenen hukuka aykırı katlin müsebbibi mirastan mahrum edilir. Ancak, Hanefilere göre öldürmenin doğrudan olması ve dolaylı olmaması gereklidir. Şafiiler ve Hanbeliler, aralarında cinayetin doğrudan veya dolaylı olarak işlenmesi arasında bir ayrım ve fark yoktur, her ikisi de mirasa engeldir. Malikilere göre Kasten adam öldürme eylemi ister doğrudan isterse dolaylı olsun, mirasa engel olan durumdur, ama hata ile öldürmede ise mesele böyle değildir, her halükârda fail mirastan mahrum edilmez.³⁰⁸

Vasiyetten Mahrum Bırakma

³⁰⁵ İbn Nüceym, el-Bahrü'r-Râik şerhu Kenzi'd-dekaik, 8/334, 492-500.

³⁰⁶ İmâmü'l-Haremeyn Ebü'l-Meâlî Cüveynî, Nihâyetü'l-Matlab fi-Dirâyeti'l-Mezheb (Riyad: Daru'l-Mihnâc, 2007), 9/23.

³⁰⁷ Ebü'n-Necâ Şerefüddin Mûsâ Haccâvî, el-İknâ fi-Fıkhı'l İmam Ahmed b. Hanbel, (Beyrut: Daru'l-Marife, ts.), 3/123; Ebu Muhammed Muaffak al-Din Abdullah b. Ahmed b. Muhammed İbn Kudâme, el-Kâfi fi fıkhı'l-İmâm Ahmed (Daru'l Kitabı'l İlmiye Yayınları, 1994), 2/313.

³⁰⁸ Zühayli, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu, 7/5719.

Katilin vasiyet etmesini yasaklayan kanıt peygamber (s. a. v)'in şu sözüdür: “Katil için vasiyet yoktur” ve “katil için bir şey yoktur”.³⁰⁹

Fıkıhçılar bahsi geçen nüsüsün örneklerinin yorumlanması ve tespiti konusunda ihtilafa düşmüşler.

Maliki mezhebinde mirastan mahrumiyet durumu gibi kasten adam öldürme ile hata arasında bir ayrım vardır ve yanlışlıkla öldürmenin katilini vasiyetten mahrum bırakılmadığına ittifakla inanmışlardır. Bu mezhebin fıkıhçıları kasten adam öldürme konusunda ihtilafa düşmüşler. Bazılarına göre, bir kimse, vasiyet edilen kişinin katil olduğunu bilmeden onun faydasına vasiyet etmişse, bu vasiyet geçerli olmaz, eğer ilim ve bilgi ile cinayetten sonra vasiyet ederse, sadece mağdurun malına geçerli sayılır. Bu vasiyet sadece maktulün maline geçerlidir, ancak diyet konusunda geçerli değildir. Çünkü kurbanın ölümünden sonra kurbanı konan mali bir diyettir. Bu mezhebin bir başka grubuna göre, kurban bilerek veya bilmeyerek katil lehine vasiyet ettiyse, vasiyet geçerli sayılır.³¹⁰

Ebu Hanife'ye göre, kasten adam öldürme, kasıtlıya benzeyen öldürme, hata ve hata hükmündeki öldürme, doğrudan işlenmişse ve katil olgun (yetişkin) ve akıllı ise vasiyetten yoksun bırakılacaktır. Ancak cinayet, cinsel ilişki sonucu işlenmişse veya katil küçük ve deli ise veya kasten ve kasta benzeyen öldürme yasal ve meşru ise, katil vasiyetten yoksun bırakılmaz.³¹¹ Şafii ve Hanbeli mezhebinde vasiyet hakkında iki teori ortaya atılmıştır. Birinci teoriye göre katil için vasiyet uygun değildir. Bu teori iki gruba ayrılmış; birincisine göre vasiyet varis tarafından uygulasa bile geçerli sayılmaz. Çünkü vasiyetin geçersizliğine sebep olan fiil katlin işlenmesi olduğu için varisin menfaati dikkate alınmaz. Bu nedenle mirasçının izni hibe ve af mahiyetinde olup uygulanması için lazım olan şartları doldurmamaktadır. İkinci gruba göre, vasiyet katilin yararına her halükârda önemlidir ve yürümesi için varisin iznine gerek yoktur.³¹²

³⁰⁹ Abdullah b. Yusuf Zeylaî, Naşbü'r-Râye li-Tahrîci Ehâdîsi'l-Hidâye (Beyrut: Müessesetü'r-Reyyân, 1997), 4/402.

³¹⁰ el-Hattâb, Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Halîl, 6/368.

³¹¹ Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi, 7/339-340.

³¹² Üdeh, et-Teşrî'u'l-cinâ' iyyü'l-İslâmî, 2/188-189.

3.5.2. Afganistan Ceza Hukukunda Kasten Adam Öldürmenin Cezası

Afganistan Ceza Hukukunda kasten adam öldürme ile ilgili farklı cezalar bulunmaktadır. Bu cezalar, asli, tamamlayıcı ve tabi (alt) cezalar başlığı altında yer alarak incelenmektedir.³¹³

Afgan Ceza Kanunu'nun bazı yorumcularının görüşlerine göre; Ceza Kanunu'nda kasten adam öldürmenin temel cezası kısas olarak belirtilmiş olup kısasın şartlarının uygun olmadığı durumlarda veya herhangi bir aksaklık ve şüpheden dolayı kısas kaldırıldığında, Ceza Kanunu'nun hükmüne göre suçluya ta'zir cezalarının uygulanması öngörülmüştür.³¹⁴ Ceza Kanunu'nun bazı yorumcularına göre, Afgan Ceza Kanunu taammüden cinayeti cezalandırmak için ikili bir politika benimsemiştir.

Diğer bazı yorumcular ise, Afganistan hukukçularının, kasıtlı cinayeti cezalandırmak için ikili bir politika benimsediklerini açıklamaktadırlar. Bu yorumculara göre, bir yandan, Afgan Ceza Hukuku'nun 394. maddesinde, kasıtlı cinayet işleyen kişinin Hanefi fıkhi ve şeriatı kaidelerine göre cezalandırılmasına hüküm verilirken diğer yandan daha sonraki maddelerde benzer durum için taziri cezalarının uygulanması vurgulanmaktadır.³¹⁵

Bu maddelerin görünüşünden; mahkemenin, İslam Fıkhi'nin kaidelerini dikkate alması, buna göre de kul hakkı olarak maktul ailesinin isteğini göz önünde bulundurması, asıl ve temel ceza niteliğindeki kısas cezasının uygulanması anlaşılmaktadır. Ancak maddeler dikkatlice incelendiğinde, aslında kanun koyucuları, kasten adam öldürmenin ağırlık ve hafifliğini dikkate alarak ta'zir cezalarının uygulanmasını açıkça ifade etmektedirler. Ayrıca Ceza Kodunu 546. maddesinin ikinci fıkrasında, kasten adam öldürmeyle ilgili şöyle denilmektedir: “kasten adam öldürme durumunda kısas sebeplerinden herhangi biri olmadığı halde veya şartları yerine getirilmemesi durumlarında kısas iptal edilir, fail bu kanun hükümlerine göre ta'zir cezası ile cezalandırılır”.³¹⁶ Afgan Ceza Kanunlarına bakıldığında, taammüden adam öldürmenin cezaları Saf ceza ve kasıtlı hükmünde ‘katl’ cezası olarak iki şekilde incelenmektedir. Bu cezalar asli cezaya bağlıdır.³¹⁷

³¹³ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 145-146.

³¹⁴ Cafer Kuşa Hâmid Gulam, Mücazat’i Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan (İran: Şehit Behiştî Üniversitesi, Cilt 2, Sayı 7, 2014), 9,39.

³¹⁵ Kuşa, Mücazat’i Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan, 9-11.

³¹⁶ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 1/512.

³¹⁷ Kuşa, Mücazat’i Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan, 2-3.

3.5.2.1. Saf Ceza

1976.tarihli Ceza Kanunu'nda Kanun koyucuları, kasten adam öldürmenin saf cezasıyla ilgili iki tür ceza öngörmüştür. Bu cezalar

- a. Basit ceza: uzun süreli hapis (5 yıldan 15 yıla kadar) hapis cezası
- b. Ağır cezalar: 2. derece hapis (15 yıl dan 20 yıla kadar) hapis cezası. 1. derece hapis (20 yıldan 30 yıla kadar) hapis cezası ve idam cezaları olarak incelenmektedir. Bir derece hapis cezası ve idam cezaları mahkemenin tercihine bağlıdır.³¹⁸

Basit Ceza

Afganistan Ceza Kanununun 34. maddesinin 1. 2. ve 3. fıkralarına göre basit adam öldürme, suç kastı ve karar niteliği taşımayan bir eylemdir. Yani önceden kasten adam öldürme düşüncesi bulunmayan biri tarafından yapılan eylemdir. Bu tür eylemler genel olarak şu şekilde tanımlanmaktadır: Bir kişi, öldürme niyeti veya hazırlığı olmaksızın trajik bir olay sonucunda cinayet işler. Örneğin; iki kişi arasındaki bir konuşmada taraflardan biri diğerine hakaret eder ve bu kaba ve aşağılayıcı sözler kin ve öfkeye neden olur; biri diğerine saldırarak öldürür. Bu eylemi yapan kişi basit bir cezaya çarptırılır. Afganistan'ın Ceza Kanunu'nda basit kasten adam öldürmenin cezası uzun süreli hapis cezası (5 yıldan 15 yıla kadar) veya 2. derece hapis cezası (15 yıldan 20 yıla kadar) olarak belirlenmiştir. Ancak bazı Afgan kanun koyucularına göre basit ceza net ve belirli bir şekilde tanımlanmayıp muğlak olarak izah edilmiştir.³¹⁹

395 ve 396 olmak üzere iki ayrı maddede kasten adam öldürmenin cezası belirtiyor. 395. maddede, ağırlaştırılmış nitelikte kasten adam öldürmenin cezası belirlenmiştir. Ancak bu kanunun 396. maddesi muğlak ve çelişkili olup, incelenmesi ve açıklanması konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu madde, hâkimin kasten adam öldürme failleri hakkında 16 yıldan 20 yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilceğini öngörmektedir. Ceza Kanunun 395. maddesinin 1 ve 2. fıkrası ile 396. maddenin 3. fıkrasında tenakuz ve ihtilaf bulunmaktadır. 395. maddenin 1 ve 2. fıkrasında basit ceza idam veya devamlı hapis (5 yılı ile 15 yıl arası) olarak açıklanmıştır. Ancak 396.

³¹⁸ Kuşa, Mücazat'ı Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan, 3-4.

³¹⁹ Kuşa, Mücazati Katl Amd-i Der Hukukui Cezai Afganistan, 5.

maddenin 3. fıkrasında, 2 dereceli hapis cezası, yani 16 yıldan 20 yıla kadar hapis cezası belirlenmiştir.³²⁰

Ağır Ceza

Kanuncular Afganistan Ceza Kanununda suç ve ceza arasındaki orantılılık ilkesini riayet ederek ağırlaştırılmış durumlarda kasten adam öldürme için idam veya birinci derece hapis cezası öngörmüşlerdir.³²¹ Afgan Ceza Kodu (kanun) 547'inci maddesinde kasten adam öldürme eylemi şiddetli işlendiği durumlarda failleri idam veya birinci derece hapis cezasına çarptırılır.³²² Ceza kodu bir derece hapis cezasını 147. maddenin 5. Fıkrasında "1. derece devamlı hapis cezası 20 yıldan 30 yıla kadar hapistir" şeklinde açıklanmaktadır.³²³

Afgan Ceza Kanunu'nun 546 ve 547. maddelerinde, kasten adam öldürme suçunda kisası düşüren sebeplerden birinin bulunması veya şartlarının yerine getirilmemesi nedeniyle kisasın düşmesi veya imkânsız hâle gelmesi durumunda, kasıtlı cinayetin faili aşağıdaki hallerden herhangi birinde, 1. derece hapis cezasına çarptırılır.³²⁴

1. Cinayetin önceden planlanma ve gözetlenerek yapılması. Ceza Kanunu'nun 547. maddesinin birinci fıkrasında, "fail cinayet işlemesini önceden planlayarak ısrar ve kasıtlı işlemesi halinde.
2. Cinayetin zehirli ve patlayıcı maddelerinin kullanılması ile veya ateşle gerçekleştirilmesi durumunda.³²⁵ Kasten adam öldürme failinin ölüme veya 1. derece hapis cezasına çarptırıldığı bir diğer dava ise 547. maddenin 2. fıkrasında belirtilen maddelerin kullanılmasıdır. Yukarıdaki maddelerin kullanımı, bir suç eyleminin kasten işlendiğinin açık bir göstergesidir ve kasten adam öldürme suçunun tüm koşullarını kapsar. İlk olarak, öldürücü maddelerin ve bir kişiyi öldürme niyetinin kullanıldığını ve ikinci olarak, failin eylemi mağdurun ölümüyle sonuçlandığını açıklar. Bu maddeleri kullanarak birini öldüren kimsenin cezası 1. derece hapistir.³²⁶

³²⁰ Kuşa, Mücazat'ı Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan, 14-15.

³²¹ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 3/214.

³²² Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 1/512.

³²³ Afganistan Ceza Kodunun Şerhi, 3/214.

³²⁴ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 1/512.

³²⁵ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 1/512-513.

³²⁶ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 3/216.

3. Cinayetin dini inançla ilgili olarak, ücret karşılığında ya da işkence ve taciz yoluyla işlenmesi durumunda.³²⁷ Ceza kanunu, dinden kaynaklı cinayeti ağırlaştırıcı durumlardan biri olarak tanımlamıştır. Dini saik, görevin amacına ulaşmak için yol gösterici bir güç olarak ortaya çıkan ve kişinin iradesini suç işlemeye sevk eden ve harekete geçen sebep ve haldir ve dolayısıyla dinî saikin sayısız sebepleri vardır ve bu sebeplerin hepsini içinde barındırır.³²⁸
4. Mağdurun kamu hizmetlerinden sorumlu olması ve cinayetin hizmet sırasında veya onunla bağlantılı olarak işlenmiş olması halinde.
5. Katil birden fazla kişiyi öldürmeyi amaçladığı ve bir eylem sonucunda hepsinin öldürüldüğü durumlarda.
6. Cinayet, diğer bir cinayet ve cünha ile birlikte gerçekleşmiş halde.
7. Kasten öldürme cinayetinden dolayı birinci derece devamlı hapis cezasına mahkûm olup geçerlilik sırası boyunca ikinci bir kastî öldürme cinayeti işlenmesi veya söz konusu cinayete teşebbüs edilmesidir.³²⁹
8. Katil cinayet işledikten sonra maktulün cesedinin parçalamışsa Ceza Kanuna göre katil bir derece hapis cezasına mahkûm edilir.³³⁰
9. Maktul, katilin soyunda biri olması durumunda. Bu fıkranın açıklaması: Ebeveynlere uygulanan ilkeler, cetlere de uygulanır. Anne babaya saygı, İslami öğretilerde önemli ve kabul edilmiş ilkelerden biridir. Allah, Kuran'da anne babaya itaat, saygı ve şefkat gösterilmesi gerektiğinden söz etmektedir.³³¹ “Rabbin, yalnız kendisine kulluk etmenizi ve ana-babanıza iyilik etmenizi emretti. Onlardan biri ya da ikisi yanınızda yaşlanırsa, onlara bağırmanın ve öf bile demeyin! Onları azarlamayın! İkisine de güzel sözler söyleyin”.³³² Anne-babaya saygı, başta bizim ülkelerimiz olmak üzere tüm insan toplumlarında ve ahlaki sistemlerde de bir kabul ilkesi olarak görülmekte ve buna uyulmamasından çok çirkin bir davranış olarak söz edilmektedir. Bu nedenle anne-babanın öldürülmesi, cinayetlerin en tiksindirici türlerinden biridir ve bu cinayeti işleyenin kalbinin insan duygularından ve ahlaki standartlardan yoksun olduğunun bir göstergesidir. Buna göre, yasa koyucular bu tür cinayeti de kasten adam öldürmenin

³²⁷ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 1/512.

³²⁸ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 3/217.

³²⁹ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, Md. 547.

³³⁰ Kuşa, Mücazat’i Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan, 12.

³³¹ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 3/223.

³³² el-İsrâ 17/23

ağırlaştırılmış hali içine dahil etmiş ve faillerine ağır cezalar yani idam veya bir derece hapis cezası öngörmüştür.³³³

10. Ceza evinde iken cinayet işlemek: 395. maddenin 9. paragrafına göre, 16 yıldan 20 yıla kadar hapis cezasına mahkûm edilen katil, hapishanede dururken bu süre içinde başka birini öldürürse, bu kanuna göre idam cezasına çarptırılacaktır.³³⁴

3.5.2.2. Kasıtlı Hükmünde Adam Öldürmenin Cezaları

Afgan Ceza Kanunu, kasıtlı hükmünde cinayet vakalarını belirleme kriterlerinin, ölümün öngörülebilirliği, muhtemel kasıt ve kasıtlı ihmalden kaynaklanan cinayet olduğunu belirtmektedir. Bu eylemle ilgili cezalar bazı durumlarda kasten adam öldürmenin cezasından az, bazı durumlarda eşit ve bazı durumlarda da kasten adam öldürmenin ağır cezası ile aynıdır. Ayrıca kasıtlı hükmünde bulunan cinayete ortak, yardımcı da dahil olmak üzere diğer müdahalecilerin cezalandırılması Ceza Kanunu'nun 38 ve 41. maddelerinde ve kasıtlı adam öldürme durumunda yapılan açıklamalarda ifade edildiği üzere, kasıtlı cinayetin failinin cezası kadardır.³³⁵

Muhtemel Kastı ile Adam Öldürme

Kişi, öldürme veya yaralama niyeti olmaksızın bir suç işlemek işler ancak bu suçu yapmakla bir insanın ölmesine veya ağır yaralanmasına sebep olur. Kişi, yaptığı eylemden istemediği sonuçla karşılaşır. Dolayısıyla kişi muhtemel kasıtlı adam öldürme fiilinde bulunarak ağır cezalara mahkûm edilir.³³⁶ Bu suçlar şiddetli dövmekten, yangın çıkarmaktan, çocuk kaçırmaktan ve bomba patlatmak gibi eylemlerden ibarettir.

Suç niyeti; olası ve kasıtlı suç niyeti olarak ikiye ayrılır. Kasıtlı suçta fail, mücna aleyhi (mağduru) öldürmek niyetinde olabilir, ancak olası suç niyetinde failin amacı mücna aleyhi öldürmek veya büyük zarar vermek olmasa da eylem mağdurun ölümüne sebep olur. Fail bir fiili işlemeye niyetliyse, aynı zamanda fiilin sonucunu da tahmin ediyorsa, ancak sonuca ulaşmak istemiyorsa, kastının muhtemel olduğu söylenir. Afganistan Ceza Hukuku'nda olası niyet tanımlanır ve olası kötü niyetli durumlar için belirli açıklamalar

³³³ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 3/223.

³³⁴ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, Md. 395.

³³⁵ Kuşa, Mücazat'ı Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan, 30.

³³⁶ Kuşa, Mücazat'ı Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan, 30-31.

yapılmış, bunların cezası, bazen kasıtsız cinayetin cezasından fazla ve bazan de eşit olarak belirlenmiştir. Örnekleri aşağıdaki gibidir.³³⁷

Ölüme Yol Açan Dayak

Afgan Ceza Kanunu'nun 399. maddesinde ölüme yol açan dayak ve yaralama şekli belirlenmektedir. Bu maddenin birinci fıkrasına göre, bir kişi, karşı taraftaki şahsa saldırarak, zararlı maddeleri vererek veya her türlü hukuka aykırı "hareket" yaparak öldürürse, 5 ila 15 yıl arası hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak burada şart, failin öldürmeye niyetinin olmamasıdır. Kişinin yalnız mağduru dövmeyi veya yaralamayı amaçladığı ve öldürme niyetinde olmadığı anlamına gelir. Bu maddenin 2. fıkrasında, bir kişi, devlet memuruna ve görev esnasında olan birine karşı suç işlerse veya mağdur, katilin akrabalarından biriye, suç ağırlaştırılmış fiil sayılarak fail 2.derece hapis cezasına (16 yıl ila 20 yıl arası) çarptırılır. Afgan Ceza Kanunu'nda 2. derece hapis cezası 16 ila 20 yıl arasında belirlenen hapis ceza, kasten adam öldürmenin saf cezası olarak kabul edilmektedir.³³⁸

Ölüme Yol Açan Yangın

Ceza Kanunu'nun 360. maddesine göre bir kimse kendi malına veya başka birinin menkul ve gayrimenkul mallarına kasten yangın çıkararak insanların can ve mallarını tehlikeye düşürüyorsa, bu maddenin 3. fıkrasında, yangın çıkaran kişi ağır suç işlemiş olarak uzun süreli hapis cezasıyla cezalandırılacaktır. Eğer eylem ölüme yol açarsa, suçlu en ağır cezalara yani iki veya bir derece hapis cezasına cezalandırılacaktır. Yasa koyucuların bu cezayı belirlemelerinin mantığı da muhtemel kasıt teorisine dayanmaktadır. Çünkü fail çıkaran yangınını sonucunda birilerinin ölümüne sebep olabileceğini tahmin etmesi mümkündür.³³⁹

Ölümlle Sonuçlanan Çocuk Kaçırma

Afgan Ceza Kanunu'nun 419. maddesine göre, kişi kendisi veya başka birinin yardımıyla bir çocuğu kaçırsa ve kaçıırken çocuğa fiziksel ve zihinsel zararlar vermişse, kişi kasıtlı suç işlemiş olarak iki derece hapis cezasına yani 16 ila 20 yıl arası hapis cezasına

³³⁷ Kuşa, Mücazat'ı Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan, 30-35.

³³⁸ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, Md. 399.

³³⁹ Kuşa, Mücazat'ı Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan, 35.

çarpıtılacaktır. Eğer mücna aleyh (kaçırılan çocuk) kaçırma, gizleme veya yaralama sebebinden ölürse, bu eylemde failin cezası 1. derece hapis cezası, yani 20 yıl ila 30 yıl arası hapis cezasına çarpılacaktır.³⁴⁰

Yasa koyucularının bu cezayı belirlemelerinin mantığı da muhtemel kasıt teorisine dayanmaktadır. Zira fail, suç eyleminin çocuğun ölümüyle sonuçlanabileceğini öngörmüş olma ihtimali vardır. Failin bu suçlu eyleminden dolayı çocuğun ölmesi mümkündür. Çünkü çocuk kendini koruyamaz ve kaçırma sırasında kaçma niyetiyle tehlikeli bir davranışta bulunarak ölürse veya ikinci şahıs tarafından kasıtsız olarak öldürülürse, her halükârda çocuğa zarar gelirse adam kaçırıcılar için ağır hapis cezası öngörülmektedir. Afganistan Ceza Kanunu'nun 418 ve 419. maddelerinde, bir suç neticesinde bir çocuğun veya başka bir kimsenin uzuvlarından birini telef eden veya sakat bırakan kimse kasten yaralama suçunda bulunarak en ağır cezalara çarpılır ve eylemin ölüme yol açması durumunda, fail kasten adam öldürme suçundan yargılanarak birinci derece hapis cezasına (20 yıl ila 30 yıl arası hapis cezasına) mahkûm edilecektir.³⁴¹

3.5.2.3. Tamamlayıcı ve Tabi (Alt) Cezalar

Afganistan Ceza Hukuku'nun 112. maddesinde, tabi (alt) cezalar tanımlanır ve bir ceza olarak kabul edilir. Bu cezanın tanımı “alt cezalar, mahkeme kararında belirtilmeden kanuna göre mahkûmun aleyhine hükümlüye uygulanan cezalardır” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu maddenin hükmüne göre, hapis cezalarına veya idam cezasına mahkûm edilen kişi, hükmün verildiği andan infazına kadar veya hapsinin sonuna kadar 113'üncü maddede yer alan tüm haklardan mahrum olur ve bu süre içinde kendi malından istifade edemez. Eğer masraf etmeye de el koyarsa (kalkarsa) geçerli olmaz. 113. maddeye göre, sürekli hapis cezasına veya 10 yıldan fazla uzun süreli hapis cezasına mahkûm edilen bir kişi, ceza kesinleştikten sonra sosyal hak ve ayrıcalıklardan yoksun bırakılır. Bu cezalardan biri de miras yasağıdır. Kişi miras için mirasçıyı öldürürse ve cinayetin kasten olduğu anlaşılırsa fail mirastan mahrum edilir. Genel olarak Ceza Kanunu'nun maddelerine göre alt ve tamamlayıcı cezalar kasten adam öldürme ve kasıtlı hükmünde olan cinayet durumunda da uygulanacaktır.³⁴²

³⁴⁰ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 134.

³⁴¹ Kuşa, Mücazat'ı Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan, 16.

³⁴² Kanuni Cezai 1976. Afganistan, Md. 113.

3.6. İslam Hukukunda Kasta Benzer Öldürmenin Cezaları

İslam fıkında kasta benzer öldürmenin cezaları asli ceza “diyet ve kefaret”, bedeli ceza “ta’zir” ve alt cezaları olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır.³⁴³

3.6.1. Kasta Benzeyen Katlin Asli Cezası

Bu suçun asli cezası diyet ve kefaret olmak üzere ikiye ayrılır.³⁴⁴

3.6.1.1. Kasta Benzeyen Katlin Diyeti

Bu eylemin asli ve temel cezalarından biri diyettir. Diyet, mal veya nakit parayı ifade eder, fıkhıta diyet, “bir kişinin öldürülmesi veya yaralanması nedeniyle maktulün ailesine veya yaralanan kişiye ödenecek mal veya para” olarak tanımlanmaktadır. Bunun delili Peygamber’in (s. a. s) şu sözüdür. “Biliniz ki maktul hatta kırbaç, sopa veya küçük bir taşla öldürülürse 100 deve cezası vardır”.³⁴⁵ Diyet kasta benzeyen öldürmede asıl ceza olarak adlandırılmış ve kasten adam öldürme durumunda bedeli bir cezadır ve asıl ceza olan kisasın bir alternatifi olarak görülmektedir. Bu cinayete diyet olarak ödenecek eşya veya mal, kasten adam öldürmenin fidyesiyle tamamen aynıdır.³⁴⁶ Şafilere göre fide olarak verilecek mal sadece deve olabilir.³⁴⁷ Malikiler³⁴⁸ ve Hanefilere³⁴⁹ göre deve, dinar ve dirhem olmak üzere üç türlü eşya fide olarak verilmelidir. İmam Ahmet, İmam Abu Yusuf ve İmam Muhammet’e göre ise deve, dinar, dirhem, Sığır, koyun ve kumaştan oluşan altı çeşit eşya fide olarak ödenmelidir.³⁵⁰

3.6.1.2. Kasta Benzeyen Katlin Kefareti

Kefaret, İslam fıkında kasta benzeyen adam öldürmenin asıl cezası olarak bir kölenin serbest bırakılmasıdır. Köle bulunamazsa, katilin kölenin bedelini ödemeye gücü yetiyorsa bedelini öder. Kölenin bedeli veya fiyatının belirlenmesi hâkimin yetkisine

³⁴³ Üdeh, et-Teşri’u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/189.

³⁴⁴ Üdeh, et-Teşri’u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/200.

³⁴⁵ Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali el-Nesâî, Sünen-i Nesâî (Kahire: Mektebetü’l-Ticaretü’l-Kübra, 1930), “Kassame”, 34 (No. 4795).

³⁴⁶ Üdeh, et-Teşri’u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/190.

³⁴⁷ Şîrâzi, el-Mühezzeb fi fıkhi’l-İmâm eş-Şâfiî, 2/202-203.

³⁴⁸ Kemalpaşazâde, el-Îzâh fi şerhi’l-İslâh, 2/451.

³⁴⁹ Şihabeddin el-Karâfi, ez-Zehîra, ed. Se’îd A’râb (Beyrut: Dâru’l-Ğarbi’l-İslâmî, 1994), 12/352.

³⁵⁰ Kelvezânî, el-Hidâye elâ Mezhebi İmam Ahmed, 523; Üdeh, et-Teşri’u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/190-191.

bırakılmıştır. Eğer katil kölenin bedelinin de ödemeye gücü yoksa karşılığında iki ay ardı ardına oruç tutulmalıdır. Oruç, asıl cezanın uygulanmasının mümkün olmadığı durumlarda sadece bedeli bir ceza olarak uygulanır.³⁵¹ Kasta benzeyen katil da ta'zir cezaları ve oruç tutmak diyet ve kefaret yerine alternatif olarak uygulanabilecek cezalar sayılmaktadır.³⁵²

3.6.2. Kasta Benzeyen Katlin Tabi (alt) Cezası

Kasta benzeyen adam öldürmenin tabi (alt) cezaları mirastan ve vasiyetten mahrum bırakmaktır. Bu ikisinden de kasten adam öldürme kısmında bahsedildiği için burada tekrar söz etme gereksinimi duyulmamaktadır. Bu ceza fıkıhçılar arasında ihtilafta bulunan bir cezadır. Bununla ilgili fıkıhçıların görüşleri kasıtlı katlin cezası kısmında geçmiştir ve tekrar edilmesi gerekli duyulmaz.³⁵³

3.7. Afganistan Ceza Hukukunda Şibh-i Amd Katlin Cezaları

Afgan Ceza Kanunu'nun 552 ve 553. maddeleri, dövme ve yaralamanın nasıl ölümle sonuçlandığını belirler ve bu maddelerde cinayetle sonuçlanan dayak ve yaralama, kasta benzeyen adam öldürme yerine tanımlanmış ve suç faillerine saf ve ağır türlerinden oluşan iki tür ceza belirlenmiştir.³⁵⁴

3.7.1. Saf Ceza

Ceza Kanunun 552'inci maddesine göre, bir kimse dayakla vurulma veya yaralanma sonucunda öldürülürse veya bir kimse karşı tarafa saldırarak, zararlı maddeleri vererek ya da her türlü kanuna aykırı harekette bulunarak öldürürse, kişi cinayet suçu işlemekle suçlanarak uzun süreli hapis (5yıl ile 15 yıl arası hapis) cezasına mahkûm edilecektir.³⁵⁵ Bu maddede kanun koyucular, cezanın miktarının tespitini, suçun şartlarını göz önünde bulundurarak faile uzun süreli hapis cezası öngörmüşlerdir. Ancak burada şart, failin öldürmeye niyetinin olmamasıdır. Katil niyetli bir şekilde vurarak öldürürse eylem kasten öldürme sayılır ve öldürme niyetinde olmayıp sadece dövme, yaralama veya eziyet etmek

³⁵¹ İbn Kudâme, el-Mukni', 10/40.

³⁵² Abdulkadir Üdeh, Dr. Hasan Ferhoudniya, Hukuki Cezai İslami ve Kanuni Örfi, 2/200.

³⁵³ Üdeh, et-Teşri'u'l-cinâ'ıyyü'l-İslâmî, 2/200.

³⁵⁴ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 180.

³⁵⁵ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 517.

maksadıyla yapmışsa eylem kasta benzeyen katil sayılarak failin bu belirlenen uzun süreli hapis cezasına çarptırılmasına sebep olur.³⁵⁶

3.7.2. Ağır Ceza

Aşağıdaki durumlarda dövme ve yaralama ölüme yol açarsa suç ağırlaştırılmış şekilde işlenmiş sayılarak faile iki derece hapis cezası yani 15 yıl ile 20 yıl arası hapis cezası verilir.

1. Suçun önceden ısrarla işlenmesi durumunda.
2. Bir kamu görevlisine karşı, görevi sırasında veya görev dolayısıyla suç işlenmesi halde.
3. Mücna aleyhi (maktul) failin soyundan herhangi biri olduğu halde.³⁵⁷

3.8. İslam Hukuku'nda Hatayla İşlenen Katlin Cezaları

Hata ile bir mü'mini öldüren kimse, diyet ödemekle yükümlü olur. Ayrıca buna ek olarak kefareti vermesi de gerekir. Bu da mü'min bir köle azat etmektir. Eğer buna gücü yetmezse kölenin fiyatının vermeli, bunun da ödemeye gücü yetmiyorsa üst üste iki ay oruç tutmalıdır.³⁵⁸ Bu eylemi ile ilgili, Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Yanlışlıkla olmadıkça, iman eden hiç kimsenin bir mümini öldürmesine izin verilmez; Kim de bir mümini yanlışlıkla öldürürse, mü'min bir köleyi azad etmeli ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermelidir. Ancak ölenin ailesi bağışlarsa diyet ödemesi gerek olmaz”.³⁵⁹ İslam Fıkhiinde hata ile adam öldürmenin cezaları, asli, bedeli ve alt olmak üzere üç çeşittir. Asıl cezalar diyet, kefareti, bedeli ceza, ta'zir ve oruç tutmak; alt cezalar arasında ise miras ve vasiyetten yoksun bırakma yer almaktadır.³⁶⁰

3.8.1. Hataen Katlin Asli Cezalar

Hataen adam öldürmenin asli cezası, diyet ödemek ve kefareti vermek olarak iki kategoriye ayrılır.³⁶¹

³⁵⁶ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 1/259.

³⁵⁷ Zakir, Şerhi Kodu Cezai Afganistan, 3/234-235.

³⁵⁸ Ahmed b. Ali Ebû Bekr Cessâs, *Şerhu Muhtasari't-Tahâvî*, (Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 2010), 6/6-7.

³⁵⁹ el-Nisâ 4/92.

³⁶⁰ Zühayli, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu, 7/734; Üdeh, et-Teşri'ü'l-cinâ' iyyü'l-İslâmî, 2/200.

³⁶¹ Üdeh, et-Teşri'ü'l-cinâ' iyyü'l-İslâmî, 2/200-201.

3.8.1.1. Hataen Katlin Diyeti

Diyet, cinayet nedeniyle maktulün ailesine ödenecek maldır. Hatayla yapılan katlda, diyet asıl cezadır ve başka bir cezanın yerini tutmaz. Bu suçu işleyen fail, cinayet işlemeye, birini dövmeye veya yaralamaya niyetli değilse bile cezayı ödemeye mahkûmdur. Çünkü insan kanı ve hayatı İslam dininde çok değerlidir. Bir kimse bir insanın hayatına herhangi bir sebepten dolayı son verirse farklı şekillerde cezalandırılır. Hata ile işlenen katlda da belirlenen fidye, kasten öldürme ve kasta benzeyen öldürmenin fidyesi gibi yüz deveye eşittir. Fıkıhçılara göre hataen işlenen cinayetin fidyesinin ödemesi katilin üzerine değil, âkile yani katilin aile ve akrabalarının sorumluluğundadır.³⁶²

Hata ile adam öldürmenin fidyesi beş çeşit deveden oluşmaktadır: Cinayet fidyelerdeki bu tasvirler, dört imamın ittifakı olup, Abdullah İbn Mes'ud'un Peygamber (s. a. v)'den rivayet ettiği bir rivayete dayanmaktadır: Bu çeşit develer şu şekilde izah edilmektedir. 1. 20 adet bint-i mahaz (iki yaşına basan dişi deve), 2. 20 adet ibn-i mahaz (iki yaşına olan erkek deve), 3. 20 adet bint-i lebun (üç yaşına basan dişi deve), 4. 20 adet hikka (dört yaşına basan deve), 5. 20 adet cezea (beş yaşına basan dişi deve).³⁶³

3.8.1.2. Hataen Katlin Kefareti

Hatayla işlenen cinayetin diğer bir asli cezası kefarettir. Bu cezanın uygulanması bir kölenin serbest bırakılmasıdır. Katil köle bulamazsa veya karşılığını veremiyorsa, iki ay üst üste oruç tutmalıdır.³⁶⁴ Asli ceza mümkün olmadığında oruç tutmak uygulanabilecek bedeli bir ceza olarak kabul edilmektedir. Fıkıhçılar, yanlışlıkla işlenen cinayet için kefaretin gerekli olduğu konusunda ittifak etmişlerdir.³⁶⁵ Zira Yüce Allah bu eylemle ilgili şöyle buyurmaktadır. Yanlışlıkla olması dışında bir müminin bir mümini öldürmesi doğru değildir ve kim bir mü'mini yanlışlıkla öldürürse, mü'min bir köleyi azad

³⁶² İbn Kudâme, el-Mukni', 8/383-385; Aynî, el-Binâye şerhu'l-Hidâye, 13/73; Üdeh, et-Teşri'u'l-cinâ' iyyü'l-İslâmî, 2/200-202.

³⁶³ Şîrâzi, el-Mühezzeb fi fihhi'l-İmâm eş-Şâfiî, 3/211; İbn Kudâme, el-Mukni', 8/378; Kâsânî, Bedâiu's-sanâi' fi tertibi's-şerâi, 7/254; Desûkî, Hâşiyetü'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-kebir, 4/266.

³⁶⁴ Muhammed b. Muhammed Bâbertî, el-'Înâye Şerhu'l-Hidâye (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l İlmiyye, 1970), 10/271.

³⁶⁵ Abdurrakib Şâmî, el-Keffârât: Ahkâm ve Davâbit (Kuveyt: Vizâratü'l Evkaf, 2018), 104.

etmeli ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermelidir. Ancak ölenin ailesi diyeti bağışlarsa durum başka bir şekilde incelenecektir”.³⁶⁶

3.8.2. Hataen Katlin Bedeli Cezaları

Hata ile işlenen cinayetin ikinci cezası bedeli olarak sadece oruç tutmaktır. Eğer fail kefaret ödemeye gücü yetmezse üst üste iki ay oruç tutmalıdır. Fıkıhçılar, yanlışlıkla adam öldürme durumunda sadece diyet ve kefaret ödemeyi asıl ceza ve oruç tutmayı bedeli ceza olarak yeterli olduğuna ittifak etmişler ve faile ta’zir cezasının uygulanması toplumun menfaatine değilse uygulanmasını gerek görmemişlerdir. Ancak toplumun menfaati talep ederse, fidyenin affedilmesi durumunda faile ta’zir cezasının uygulanmasını uygun görmüşlerdir.³⁶⁷

3.8.3. Hata Katlin Tabi (Alt) Cezaları

İslam hukukçuları tarafından, hata ile yapılan katlin tabi (alt) cezaları konusunda farklı görüşler sunulmuştur. Malikilere göre hata ile “katl” işleyen kimseye tabi cezalar uygulanmaz; miras ve vasiyetten mahrum bırakılmaz.³⁶⁸ Hanefilere göre katil çocuk ve deli değilse ve katl sebebiyetten dolayı işlenmemişse tabi cezalar katile uygulanacak, yani katil miras ve vasiyetten mahrum edilecektir.³⁶⁹ Şafii ve Hanbelilere göre her halükârda hatayla katl işleyen kişiye tabi cezalar uygulanacaktır. Katilin çocuk ve deli olup olmadığı veya cinayetin bir sebebiyetten dolayı işlenip işlenmediği önemli olmayıp her iki durumda da katile tabi cezalar uygulanacaktır.³⁷⁰

3.9. Afganistan Ceza Hukukunda Hata ile Öldürmenin Cezaları

Hatayla adam öldürmenin cezaları Afganistan Ceza Kanunu’nun 400. maddesinde hafif ceza ve ağır ceza olmak üzere iki türe ayrılmaktadır.³⁷¹

³⁶⁶ el-Nisa 4/92.

³⁶⁷ Üdeh, et-Teşrî‘u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/203; Dr. Hasan Ferhoudniya, Hukuki Cezai İslami ve Kanuni Örfi, 3/124-125.

³⁶⁸ Desûkî, Hâşiyetü’l-Desûkî ale’ş-Şerhi’l-kebîr, 6/486.

³⁶⁹ İbn Nüceym, el-Bahrü’r-Râik şerhu Kenzi’d-dekaik, 8/334.

³⁷⁰ Cüveynî, Nihâyetü’l-Matlab fi-Dirâyeti’l-Mezheb, 9/23-24; İbn Kudâme, el-Kâfi fi fıkhi’l-İmâm Ahmed, 2/313; Üdeh, et-Teşrî‘u’l-cinâ’iyyü’l-İslâmî, 2/186-189.

³⁷¹ Kanuni Cezai 1976. Afganistan, 129.

3.9.1. Hata ile İşlenen Katlin Hafif Cezası

Ceza Kanunu'nun 400'üncü maddesinin 1'inci fıkrasına göre; eğer kişi ihmal, dikkatsizlikle; kanun ve emirlere uymayarak bir insanı öldürürse veya öldürme ve vurmaya kasıtsız bir şekilde bir hata sonucunda birinin ölümüne sebep olursa, bu kanuna göre suç işlemiş sayılarak üç yıla kadar hapis ve otuz altı bin Afgan'ı geçmeyecek şekilde para cezası ile cezalandırılacaktır.³⁷²

3.9.2. Hataen İşlenen Katlin Ağır Cezası

Afgan Ceza Kodunun 555. maddesine göre hatayla işlenen cinayetle ilgili ağır ceza üç halde dikkate alınmaktadır. Bu şekiller aşağıdaki hallerden herhangi birinde suç işlemek ağır suç olarak bilinir, fail işlediği suçunun azami cezasına yani 5 yıldan az hapis cezası veya 60 bin ila 180000 Afgan parası ile cezalandırılır.³⁷³

1. İlkelere, prensiplere veya mesleğin ve görevin kriterlerine uymama sonucu işlenen cinayetler. Mesela: Doktor, tıbbi kriterlere göre ameliyat için tüm sağlık koşullarını dikkate alarak ameliyat odasında ameliyat yapmakla yükümlüdür. Eğer doktorun dikkatsizlik ve tedbirsizlik nedeniyle hastayı ameliyat evi dışında sağlıksız bir ortamda veya standart olmayan ekipmanlarla ameliyat etmesi sonucunda hasta ölürse, doktor tıbbın temel ilke ve kriterlerine uyumamakla suç işlemiş olarak 3 yıl hapis cezasına veya 60 bin ila 180000 arası Afgan parasıyla cezalandırılacaktır.
2. Failin, kaza anında yetkisine rağmen mağdura yardım etmeyi reddetmesi durumunda. Örneğin: bir kişi başka bir kişiye araba ile çarpar ve bütün imkanlara rağmen mağduru hastaneye sevk etmezse; mağdur da bunun sonucunda ölürse, eylem bir suç olarak yukarıdaki fıkra hükmüne dahil olur.
3. Bir fiil nedeniyle birden fazla kişinin öldürülmesi halinde: Yukarıdaki maddenin üçüncü fıkrasının konusu, hata veya birden fazla kişinin öldürülmesi suçunun sonuçlarının ciddiyeti ile de ilgilidir. Bu durumda, hata ile işlenen suçun sonucunda bir kişinin ölümü değil, birkaç kişilerin ölümü söz konusu olduğundan, kanun koyucular bu davayı ağırlaştırılmış bir davaya dahil ederek orta süreli hapis cezasına

³⁷² Kanuni Cezai Afganistan, 126.

³⁷³ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 518.

yani 5 yıldan az hapis cezası veya 60 biniyle 180000 bine kadar para cezasıyla cezalandırılmasını öngörmüşlerdir.³⁷⁴

Değerlendirme

Kastan adam öldürme, kasta benzeyen adam öldürme ve hataen öldürme suçun cezaları İslam Hukuku ve Afganistan Ceza Hukuku açısından incelediğimizde bazı konularda aralarında fark olduğu ve bazı konularda ise fark olmadığı görülmektedir. İslam Hukukunda kastan adam öldürme suçunda kısas asli ceza olarak belirtilmiştir. Katil kısas şartlarını taşıdığı takdirde kısas cezası uygulanır. Kısasın uygulanması mümkün değilse ya da şartlarını taşımıyorsa bu durumda diyet veya ta'zir bir bedeli ceza olarak uygulanır. Aynı halde kasıtlı katl da miras ve vasiyetten mahrum bırakmak bir tabi ceza olarak belirtilmiştir.

Afganistan Ceza Hukukunda kasıtlı katl cezasından bahseden maddelerde tenakuz ve karışıklıklar bulunmaktadır. Mesela: Ceza Kodu'nun 546. Maddesinin ikinci fıkrasında kısas kasten adam öldürmenin temel cezası olarak belirtilmiştir. Kısas şartlarının uygun olmadığı durumlarda veya herhangi bir aksaklık ve şüpheden dolayı kısas kaldırıldığında, Ceza Hukuku'nun hükmüne göre suçluya ta'zir cezalarının uygulanması vurgulanmıştır.

Bu madde iki boyutu ifade eder; birinci boyuta göre kastan adam öldürmenin cezasında İslam Hukuku ile Afganistan Ceza Hukuku arasında herhangi bir fark bulunmuyor. Zira İslam Hukukunda kısasın uygulanması için şartlarından hiçbirisi eksik olmaması gerekmektedir. Eğer kısası gerektiren şartlarından herhangi biri eksik ise o halde kısas uygulanmaz, diyet ve ta'zir cezaları kısasın yerine bir bedeli ceza olarak uygulanır. Aynı zamanda 546. Maddenin birinci boyutunda da, kısasın uygulanıp ve uygulanmadığı durum aynı şekilde değerlendirilir. Yani kısasın şartları mevcut olduğu halde faile kısas cezası uygulanır. Eğer şartlarından herhangi biri yoksa kısas cezası uygulanmaz. Bu boyut'a bakıldığında kasıtlı katl'in kısas cezasında, İslam fihri ile Afganistan Ceza Hukuku arasında bir fark yoktur.

546. maddenin ikinci boyutu ise kısasın uygulanmamasından sonra uygulanacak cezaların durumunu belirtmektedir. 546. Maddede'ye göre; kısasın uygulanması herhangi bir şüpheden dolayı kaldırılırsa, katil'a Afganistan Ceza Hukuku'nun hükmüne geçen ta'zir

³⁷⁴ Dakik, Kodu Cezai Afganistan, 519.

cezaların tatbik edilmesi belirtilmektedir. Burada kısasın uygulanması mümkün olmadığı halde katile sadece ta'zir ceza öngörülmüştür. Diyet ve tabi cezadan hiç bahsedilmemiştir. Hâlbuki İslam Hukukunda kısasın uygulanması mümkün olmadığı halde, diyet kısasın yerine bir bedeli ceza olarak uygulanacaktır. Maktulün ailesi diyeti vazgeçmediği halde katil bu bedeli cezadan kurtulamaz.

546. Maddenin ikinci boyutuna bakıldığında Ceza Hukuku ile İslam Hukuku aralarında fark olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu madde de kastan adam öldürmenin cezasından bahsederken diyet ve tabi cezalar hiç dikkate alınmamıştır. Kasten adam öldürme suçunda kısas kaldırıldığı halde, sadece ta'zir cezasının uygulanmasını bir bedeli ceza olarak vurgulamıştır.

Kastan adam öldürmenin diğer bir cezası da tabi cezadır. Bu cezanın niteliğinde, İslam Hukuku ile Afgan Ceza Hukuku arasında bazı farklar bulunmaktadır. İslam Hukukunda Tabi caza başlığı içinde miras ve vasiyetten mahrum edilme meseleleri de bahsedilmiştir. Ancak Afganistan Ceza Hukukunda tabi ceza'da mirastan mahrum bırakılmanın yanı sıra suçlunun tüm sosyal ve hukuki faaliyetleri yasaklanmıştır. Yani bu Tabi cezaya göre kasten Katl'ı işleyen kimse, herhangi bir hukuki sözleşme ve hukuki anlaşma yapamaz. Eğer bu sözleşme ve anlaşmayı yapmış olsa dahi geçerli sayılmaz, bu durumda Katil kendi malından da istifade edemez. Bunlar ile birlikte seçimlerde aday olma ve oy kullanma hakkından da mahrum bırakılır.

Afgan Ceza Kanunu'nun 394. Maddesinde kasıtlı olarak katl işleyen kişinin şeriatı kaidelerine göre ve özellikle Hanefi fıkına göre cezalandırılması belirtilmiştir. Bu madde de bakıldığında kasıtlı katl cezasında fıkı ile Afganistan Ceza Hukuku arasında bir fark bulunmuyor. Ancak bu Kanun'unun 395 ve 396. Maddelerinde de kastan adam öldürmenin cezalarından bahsedilmektedir. Katil'e hapis ve idam cezası belirtilmiş olup kısas ve diyet cezalarından kaçınılmıştır. Bu iki maddeye bakıldığında kastan adam öldürmenin cezası İslam Hukuku ile aynı ceza ve aynı kaide değil ve aralarında fark bulunmaktadır. Çünkü bu 365 ve 366. Maddelerde kasten katl işleyen kişinin cezası sadece ta'zir babından belirtilmiştir. Kısas ve diyet cezaları dikkate alınmamıştır.

Şibh-i amd adam öldürmenin cezasına gelince, İslam Hukukunda bu cinayetle ilgili diyet, kefare, ta'zir, oruç tutmak ve alt cezalar öngörülmüştür. Afganistan Ceza Hukuku'nun 552 ve 553. Maddelerinde kast'a benzeyen öldürmenin suç faillerine hafif ve ağır türden

oluşan iki tür ta'zir cezaları belirtilmiştir. Bu maddelere göre, Afganistan Ceza Hukukunda kast'a benzeyen katl'in fillerine sadece ta'zir cezası öngörülmüştür. İslam fikhında belirtilen diyet, kefare, oruç tutmak ve tabi cezaları dikkate almamıştır. Bundan dolayı İslam Hukuku ile Afganistan Ceza Hukuku arasında şibh-i amd öldürmenin cezasında, ta'zir dışındaki İslam fikhında belirtilen diğer cezalarla bir benzerlik olmayıp, konu bu iki hukuki açıdan farklı şekillerde değerlendirilmiştir.

İslam Hukukunda yanlışlıkla işlenen katl'in fillerine de kasta benzeyen katl gibi diyet, kefare, ta'zir ve alt cezaları belirtilmiştir. Ancak bu konu Afganistan Ceza Hukuku açısından başka bir şekilde incelemektedir. Bu Kanun'unun 400. Maddesinde sehven katl filline hafif ve ağır türden oluşan iki tür ta'zir cezası öngörülmüştür. İslam Hukukunda belirtilen diyet, kefare ve bedeli cezaları dikkate almamıştır. Afganistan Ceza Kanun'unda sehven katl işleyen kişiye suçun işlenmiş durumuna göre yani suçu hafifliği ve ağırlığına göre ta'zir cezaları belirlenmiştir. Dolayısıyla Afganistan Ceza Hukukunda sehven işlenen cinayetin cezası sadece ta'zir cezasından düzenlendiği için İslam Hukuku ile aynı kaide ve çizgide olmayıp aralarında büyük bir farkın olduğu anlaşılmaktadır.

Değerlendirmemizin bu kısmında özet olarak şunları diyebiliriz: İslam Hukukunda kasıtlı katl da belirtilen ceza ve kaideler, Afganistan Ceza Hukukunda ki kasten adam öldürmenin cezalandırmasında dürüst ve düzenli bir şekilde takip edilmemiştir. Çünkü bazı maddelere bakıldığında aralarında bir fark bulunmuyor ve bazı maddelere göre aralarında farklar bulunmaktadır. Kasta benzeyen ve hataen işlenen katl cezalarında Afganistan Ceza Hukukun sadece ta'zir cezalarının dikkate alıp, diyet, kefare ve diğer cezaları dikkate almadığı için aralarında farklılık bulunmaktadır.

SONUÇ

Afganistan Ceza Hukuku'nun tarihsel gelişimi, kanunlaşması ve değişiklikleri rejim ve hükûmetlerin değişmesiyle değişerek etkilenmiştir. Tarihsel gelişimi İslam'ın Afganistan'a yedinci yüzyıldan sonra gelişiyi ve Afganistan'ın kurucusu Ahmet Şah Durrani'nin 1747'de saltanatı sırasında başlamıştır. Değişiklikler bazen maddelerin kaldırılmasıyla ve bazen de yani bir maddenin getirilmesiyle meydana gelmiştir.

Afgan Ceza Hukuku'nda yer alan cinayet fiilini İslam Hukuku ile karşılaştıran bu çalışmada, sonuç olarak bazı durumlarda bir fark olmadığı, ancak birçok durumlarda farklılıkların çeşitli şekillerde görüldüğü ortaya çıkmaktadır.

Afgan Ceza Hukuku'nda cinayet fiili suçun ağırlığına göre tanımlanmıştır. Ölüm ile sonuçlanan eylemler ve en çok devletin iç ve dış güvenliğine karşı suç işlemek, askeri alanlarında ihanet etmek ve toplumun güvenliğini tehlikeye atan terör, bombalama ve aşırı derecede maddi zararlar gibi fiiller cinayet eylemi olarak belirlenmiştir.

İslam Hukuku'nda cinayet fiili bir günah ve haram eylem olarak ister ağır olsun ister hafif ister insana karşı yani insan ölümüyle sonuçlanan ya da sonuçlanmayan bir eylem olsun, ister mal-mülkiyet veya hayvanlara karşı olsun, az veya çok olsun her hâlükârda varlıklara zarar veren herhangi bir fiil cinayet fiili olarak belirlenmiştir.

İslam Hukuku'nda katl türleri İslam fıkıhçılarına göre farklı türlere ayrılmıştır. Hanefilere göre beş kısma ayrılmıştır. (Kastan katl etmek, kasta benzeyen katl, hataen katl, hata yerine geçen katl ve sebepli katldır). Malik'i alimleri sadece iki türlü katli yani (kastan öldürme ve hataen öldürme)'yi kabul etmişlerdir. Şafii ve Hanbeli fıkıhçıları üç tür katl da yani (kastan adam öldürme, kasta benzeyen öldürme ve hataen öldürme)'yi benimsemişlerdir. Kasten adam öldürme fiili ile ilgili, İslam fıkıhında üç tür rükün dikkate alınmıştır, bu rükünler (mağdurun hayatta olması, katlin failin eyleminin sonucu olması ve failin öldürmeye niyeti olmasıdır). Kasta benzeyen öldürmede de üç tür rükün öngörülmüştür. Bunlar; (failin, ölüme yol açan eylemi, failin fiili yapmasına niyetli olması ve failin eylemiyle maktulün ölümü arasında nedensel bir ilişki olmasıdır). Hataen işlenen katl cinayeti için de üç türlü rükün İslam Şeriatı'nda öngörülmüştür. Mesela: (Mağdurun ölümüne yol açan eylemi, eylemin failin hatası olması ve hata ile eylemin sonucu arasında nedensel bir ilişki olmasıdır).

Afgan Ceza Hukuku'nda kasten adam öldürme, kasta benzeyen öldürme ve hataen öldürmek olmak üzere üç türlü katlden bahsedilmiştir. Kasten adam öldürme ve kasta benzeyen öldürmenin tanımında İslam Hukuku ile Afganistan Ceza Hukuku arasında bir farklılık görülmez, bu iki cinayetle ilgili benzer tanımlar ifade edilmiştir. Ancak hataen katl tanımında bazı farklılıklar görülmektedir. Afgan Ceza Hukuku'nda hataen işlenen “katl” de hata olarak işlenmiş fiilin yanında kanuni ve devletle ilgili işler de dikkate alınmıştır. Bir devlet görevlisini hata yaparak katl ederse sivil birinin öldürülmesi cezasından daha ağır bir cezaya çarptırılır. Ancak İslam Fıkında böyle bir ayırım belirtilmemiştir. Afgan Ceza Hukuku'nda “katl” cinayetleri ile ilgili maddi ve manevi olmak üzere iki tür rükün zikredilmiştir. Bu rükünleri kapsayan konularla, İslam Fıkındaki rükünler arasında fazla farklılıklar görülmez. Benzer ve anlamları birbirlerine yakın tanımlar izah edilmiştir.

Ceza eylemine gelince, İslam Fıkında “had, kısas, diyet, kefarete ta'zir ve tabii cezalar” olmak üzere altı kısım cezadan bahsedilmiştir. Katl suçu için kısas, diyet, kefarete, ta'zir ve tabii cezaları dikkate alınmış ve her “Katl” cinayetiyle ilgili ayrı cezalar öngörülmüştür.

Mesela: Kasten adam öldürmede kısas asıl ceza olarak öngörülmüş, kısasın koşullarından herhangi birinin olmadığı durumda veya herhangi bir şüpheden dolayı kısas kaldırılırsa diyet ve ta'zir cezaları bedeli bir ceza olarak kısasın yerine uygulanması öngörülmüştür. Tabii cezalar kastan öldürmede miras ve vasiyetten mahrum bırakılmaktır. Bir kimse varisini miras için öldürürse tabii cezalar uygulanacaktır. Kasta benzeyen katilde “diyet ve kefarete”, ödemek asli cezalar olarak öngörülmüştür. Eğer fail asli cezaları ödemeye göçü yetmiyorsa, oruç tutmak bir alternatif ceza olarak öngörülmüştür, Ta'zir cezası da bir alternatif ceza olarak dikkate alınmış, bu ceza katil ve başka insanlara bir ibret ve adap olması için faile uygulanması öngörülmüştür. Alt cezası ise kimse miras için varisini öldürürse, miras ve vasiyetten mahrum bırakılır. İslam fıkında hataen işlenen cinayetin cezaları, aslı, bedeli ve alt cezaları olmak üzere üç çeşittir. Asıl ceza diyet ve kefarete ödemektir. Suçluya ilk asli cezalar uygulanmalı, bunu yerine getirmeye gücü yetmediği durumda, oruç tutmak bir alternatif ceza olarak öngörülmüştür. Ta'zir cezalarının uygulanması faile bir ders ve ibret olması için dikkate alınmıştır.

Afganistan Ceza Kodu'nun 136. maddesinde cezalar asli ceza (maddi ceza, hapis cezaları ve idam cezası), tabii (alt) ceza ve tekmili (tamamlayıcı) cezalar olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. Afgan Ceza Hukuku'nda ta'zir cezalarının düzenlenmesi nedeniyle bu cezalar hep ta'zir cezaları olarak düzenlenmiştir. Katl suçlarına bu cezalar uygulanacaktır.

Afgan Ceza Hukuku'nda kasten adam öldürme cinayeti ile ilgili saf ceza ve kasıtlı hükmünde “katl” ceza olmak üzere iki tür ceza öngörülmüştür. Saf cezalar, 2. Derece hapis cezası (15 yıl ile 20 yıl arası), 1. Derece hapis cezası (20 yıldan 30 yıla kadar) ve mahkemenin tercihinine göre 1. Derece hapis ceza ve idam cezası olmak üzere üç kısım ceza öngörülmüştür. Kasıtlı hükmünde olan katl cezaları ise olası kasten adam öldürme eylemleri yani (ölüme yol açan dayak, ölüme yol açan yangın, ölümle sonuçlanan çocuk kaçırmak) gibi fiille ilişkin cezalardır. Bu eylemlerden dolayı mağdur ölürse faile uzun süreli hapis cezası (5 yılı ile 15 yıl arası), 2. derece hapis cezası (15 yılı ile 20 yıl arası) öngörülmüştür.

Afgan Ceza Hukuku'nda kasta benzeyen katl için saf ceza yani uzun süreli hapis ceza (5 yılı ile 15 yıl arası) ve ağır ceza, 2. Derece hapis cezası (15 yılı ile 20 yıl arası) olmak üzere iki tür ceza öngörülmüştür. Hataen işlenen katl için hafif ceza ve ağır ceza olmak üzere iki tür ceza öngörülmüştür. Bu kanunda Hafif ceza, kısa süreli hapis yani 3 yıldan az hapis ceza ve maddi cezaları olarak belirlenmiştir. Ağır cezası ise, orta süreli hapis yani 5 yıldan az hapis ve 60 binden fazla para cezası olarak belirlenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdullatif, Muhammed İsmail. Ecâzü'l Teşrih der Kuran. Tehran: Akide kütüphanesi, 2017
- ACKU: Sayı 138, fermanı Hamid Kerzai Reis Cumhur İslami Afganistan, "Kanuni Cezai Afganistan". Kabil: Vizâratı Adliye, 2013.
- ACKU: Sayı 214, Ferman Burhandın Rabbani Reis Devleti Cumhur-ı İslami Afganistan. Islahatı Kanuni Cezai Afganistan. Kabil: Vizâratı Adliye, 1994.
- ACKU: Sayı 3309, Ferman-ı Emareti İslami Afganistan. Sakal kesme ve kısaltma. Kabil: Vizâratü'l Adliye, 1996.
- ACKU: SY. 547. Şûra'yı İnkılab-i, Cumhur-ı Demokratik Afganistan. Islahatı Hukuki. Kabil: Vizâratü'l Adl, 1991.
- Adil Sarhani, Celaledin Kıyası. Tatbik-i Hukuk-i Ceza-i Umumi. İran: Kum Üniversitesi araştırma ve akademik, 2012.
- Ahmed b. Hanbel. Câmi'u'l-Ulûm. Mısır: Dâru'l-Felâh li-Bahsi'l-İlmî ve't-Tahkîk, 2009.
- Alemgir, Muhammed Evreng. el-Fetâva'l-Hindiyye. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1310.
- Aliyyü'l-Kârî, Ebü'l Hasen Nureddin Ali b. Sultan Muhammed Ali. Fetû bâbi'l-İnâye. Beyrut: Daru'l-Erkam, 1979.
- Allah Verdi, Abdurrahman. Müslman Azdid Gâhi Ayat ve Rivayet. Tehran: Akide kütüphanesi, 2012.
- Âşur, Ahmed İsa, Dr. Muhammed İbrayım. Fıkh'ı Âsan Der Mezhebi İmam Şafii. Tahran: Akide Kütüphanesi, 2014.
- Aynî, Bedreddin Mahmud b. Ahmed. el-Binâye şerhu'l-Hidâye. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2000.
- Bâbertî, Muhammed b. Muhammed. el-İnâye Şerhu'l-Hidâye. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1970.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl el-Câmi'u's-Sahîh. Muhammed Züheyr el-Nas. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422.
- Buhûtî, Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn el-Keşşâfî'l-Kınâ' an Metni'l-İknâ'. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1982.
- Cessâs, Ahmed b. Ali Ebû Bekr. Ahkâmu'l-Kur'an, Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1405.
- Cessâs, Ahmed b. Ali Ebû Bekr. Şerhu Muhtasari't-Tahâvî. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 2010.

- Cevziyye, İbnü'l-Kayyim. İğâsetü'l-lehfân min meşâyidi's-şeytân. Beyrut: Müessesetü'l-Vakfî, 2004.
- Colin, Imber, Murteza Bedir. Şeriattan Kanuna Ebussuud ve Osmanlı'da İslami Hukuk. İstanbul: Tarih vakfı yurt, 2004.
- Cürcânî, Seyyid Şerîf, et-Ta'rîfât. Beyrut: Daru'l Kütübî'l İlmiyye, 1983.
- Cüveynî, İmâmü'l-Haremeyn Ebü'l-Meâlî. Nihâyetü'l-Matlab fî-Dirâyeti'l-Mezheb. Riyad: Daru'l-Mihnâc, 2007.
- Dakik, Kanun mal Muhammed Rahim. Kodu Cezai Afganistan. (Kabil: Şirpur Adliye Vezarat, 2017.
- Desûkî, Muhammed b. Ahmed. Hâşiyetü'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-kebîr. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- Dr. Hasan Ferhoudniya, Abdulkadir Av'da. Hukuki Cezai İslami ve Kanuni Örfî. Tahran: Şirketi Tahkiki Beynelmilelli, 2010.
- Ezherî, Muhammed b. Ahmed. Tehzîbü'l-luğa. Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 2001.
- Fahim, Ahmet. ez-Mevadi Kodu Ceza. Kabil: Mahkamah-i Cumhuri İslam-i Afganistan, 2019.
- Feyyûmî. el-Misbâhu'l-münîr fî garîbi's-Şerhi'l-kebîr. Mısır: Mustafa Halebî, ts.
- Feyyûmî, Hassan b. Ali. Fethu'l karîb el-Mücibü Ale'l Tergîb ve't-Terhîb. Riyad: Daru'l Selam, 2008.
- Gubar, Mir Gulam Muhammed. Tarhi Ahmet Şah Baba. Peşavur: Daniş Kütüphanesi, 1997.
- Habibi, Abdulhay. Cünbiş-i Meşrûtiyet Der Afganistan. Kum: Neşriyeh-i İhsanı, 1993.
- Haccâvî, Ebü'n-Necâ Şerefüddîn Mûsâ. el-İknâ fî-Fıkhı'l İmam Ahmed b. Hanbel. Beyrut: Daru'l-Marife, ts.
- Hafîd, Ebü'l-Velîd İbn Rüşd el-Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Mukteşid. Kahire: Daru'l-Hadis, 2004.
- Hasan Ali al-Şazlı. "Al-Cinayat fî alfıkhıl İslam'ı Dirasata Mukarınata Beynel fıkhıl İslam'ı Valkanun". 23. Kahire, Dara-L Kitabil Camı Yayınları, 1987.
- Hattâb, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed. Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Hâfîl. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1992.
- Hazret Gül, Hüsam, Abdul vâsi Kandahar. Temessükül-Kudât. Kabil: vizâratü'l-Adl, 2007.

- Heyet. el-Mevsûatü'l-fıkhiyye el-Kuveytiyye. Kuveyt: Vizâratü'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmî, 2015.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn. Reddû'l-Muhtâr 'ale'd-Dürri'l-Muhtâr. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1966.
- İbn Bâbeveyh, Şeyh Sadûk. Men lâ Yahduru'ül-Fakîh. Kum: Defteri İntişaratu'l İslamî, 1413.
- İbn Cüzey, el-Kelbî Ebü'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed b. Muhammed. el-Kavânînu'l-Fıkhiyye. Beyrut: Darü'l-Fikr, ts.
- İbn Kudâme, Ebu Muhammed Muaffak al-Din Abdullah b. Ahmed b. Muhammed. el-Kâfi fî fıkhi'l-İmâm Ahmed. Daru'l Kitabî'l İlmiye Yayınları, 1994.
- İbn Kudâme, Muvaffakuddîn. el-Mukni. Riyad: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- İbn Kudâme, Muvaffakuddin. el-'Umde fî'l-Fıkhi'l-Hanbelî. Dimaşk: el-Mektebetü'l-Arabiyye, 2004.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mûkerrem. Lisânu'l-Arab. Beyrut: Dâru Sâdır, 1414.
- İbn Nuceym, Zeyneddin. el-Bahrü'r-Râik şerhu Kenzi'd-dekaik. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İslâmiyye, 1759.
- İbn Rüşd el-Hafîd, Ebü'l-Velîd. Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Mukteşid, Kahire: Daru'l-Hadis, 2004.
- İbnü'l-Hümmam, Kemâleddin. Fethu'l-kadîr ale'l-Hidâye. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1970.
- İbnü'l-Hümmam, Kemâleddin. Şerhu Fethu'l-Kadîr. Suudi Arabistan: Vizâratü'l-İrşad, 2009.
- İsfahânî, er-Râgıb Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed. el-Müfredât,. Beyrut: Daru'l-Kalem, 1412.
- İslam ve İhsan hizmetidir.(İİH) İslam ve İhsan (E.T. 13 Eylül, 2022. islamveihsan.com).
- Karâfî, Şihâbüddîn ez-Zehîra, ed. Se'id A'râb. Beyrut: Daru'l-Garbi'l-İslamiyye, 1994.
- Kâsânî, Alâaddün Ebî Bekir b. Mesud. Bedâiu's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986.
- Kefevî, Ebü'l-Bekâ. el-Külliyât. Beyrut: Daru'r-Risaletü'n-Nâşirûn, ts.
- Kelvezânî, Ebü'l-Hattâb. el-Hidâye elâ Mezhebi İmam Ahmed. Kuveyt: Müessisetü'l-Gerâse, 2004.
- Kemalpaşazâde, Şemseddin Ahmed b. Süleyman. el-İzâh fî şerhi'l-Islâh. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2007.

- Kuran ve Meali, (KM) "İslam ve İhsan"(E.T. 9 Eylül 2022), <https://www.kuranvemeali.com>
- Khwajamir, Mehtarkhan. Afganistan’da İslam Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Doktora Tezi, 2015.
- Kıylık, Mustafa Harun. “İslâm Hukuku’nda Katl-Makâsıd İlişkisi”. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 19/2 (2019), 496-524.
- Kolektif, Kolektif. Dini Kavramlar Sözlüğü. İstanbul: Şafak Gazetesi Yayınları, 2009.
- Kudûrî, Ebü’l-Hüseyn. el-Muhtasar. Beyrut: Daru’l-Kütübil İlmiyye, 1997.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. el-Câmi’ li Ahkâmî’l-Kur’ân. Kahire: Dâru’l-Kutubi’l-Mısriyye, 1964.
- Kuşa, Cafer, Hâmid Gulam. Mücazat’i Katl Amd-i Der Hukuki Cezai Afganistan. İran: Şehit Behiştî Üniversitesi, Cilt 2, Sayı 7, 2014.
- Lâhim, Abdülkerim. el-Mutli’ alâ Dekâiki Zâdi’l-Müstakni’. Riyad: Dâru Künûzi İşbiliyyâ, 2011.
- Mağribî, Hüseyin b. Muhammed. el-Bedrû’t-temâm şerhu Bulûğî’l-Merâm. Beyrut: Dâru’l-Hicr, 2008.
- Makdisî, Ebü’l-Ferec Şemsüddîn Abdurrahmân eş-Şerhu’l-Kebîr. Kahire: Müessesetu Kurtuba, 1995.
- Mâverdî, Ebü’l-Hasen. el-Ahkâmü’s-Sultâniyye. Beyrut: Daru’l-Fikr, 1984.
- Mekârim Şîrâzî. Tefsir-i Nemüne. Tahran: Dâru’l-Kitâbi’l-İslâmiyye, 1995.
- Merğînânî, Burhaneddin. el-Hidâye fi-şerhi Bidâyeti’l-mübtedî. Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, ts.
- Mugniyeh, Muhammed Cevad. “Kur’an-ı Kerim, Tefsiri-Al Keşşafi”. Furkan Süresi 25/63. Tahran, Darıl-Kitabil-İslamiye yayınları, 1424.
- Mutarrizî, Ebü’l-Feth Burhâneddin. el-Muğrib fî tertîbi’l-Mu’rib,. Halef: Mektebetü Üsâme b. Zeyd, 1979.
- Nar Âyan, Au Una Max Rettig Raj. Mebadi Hukuki Cezai Afganistan. Kabil: Projeh-i Âmozuşi Hukuki Afganistan ve Şirketi Hidemati Elit, 2017.
- Nesâî, Ebü Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali. Sünen-i Nesâî. Kahire: Mektebetü’l-Ticaretü’l Kübra, 1930.
- Râfiî, Abdülkerim b. Muhammed. el-Azîz Şerhu’l-Vecîz. Beyrut: Daru’l- Kütübi’l-İlmiyye, 1997.

- Râzî, Muhammed İbn Abi Bekir İbn Abdul Kâdir. Muhtârü's-Sihâh. Beyrut: el-Mektebetü'l Asrî, 1999.
- RC. SY. 763 Şûra'yı İnkılab-i Cumhur-ı, Demokratik Afganistan. Islahatı Cezai. Kabil: Vizâratı Adliye, 1987.
- Remlî, Şemseddin. Nihayetü'l-Muhtâc. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1984.
- Resuli, Muhammed Eşref. Hukuki Cezai Umumi. Kabil: Neşri Vace Enstitüsü, 2019.
- Sahnûn, Abdüsselâm b. Saîd. el-Müdevvenetü'l-Kübrâ. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.
- Serahsî, Şemsü'l Eimme Ebu Bekir Muhammed b. Ahmed. el-Mebsût. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993.
- Süyûtî, Celaleddin. Cem'u'l-Cevâmi. Kahire: el-Ezher, 2005.
- Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs. el-Ümm. Beyrut: Daru'l-Mârifet, 1990.
- Şâmî, Abdurrahman. el-Keffârât: Ahkâm ve Davâbit. Kuveyt: Vizâratü'l Evkaf, 2018.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali. Neylû'l-evtâr. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1993.
- Şîrâzî, Ebû İshâk. el-Mühezzebe fî fıkhi'l-İmâm eş-Şâfiî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Şîrâzî, Ebû İshâk İbrahim b. Ali. et-Tenbîh fî fîrû'î'l-fıkhi's-Şâfi'î. Beyrut: Mektebetü'l-Âlem, 1983.
- Şîrbînî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed el-Hatib. Muğni'l-Muhtâc. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.
- Şûra'yı İnkılab-i Cumhur-ı Demokratik Afganistan. Islahatı Kanuni Afganistan. Kabil: Vizâratü'l-Adl, 1979.
- Tayyar, Abdullah b. Muhammed. el-Fıkhu'l-Müeyesser. Riyad: Medâru'l-Vatan, 2011.
- Tevhit Han, Muhammed Sadır. Hukuku Cezai Umumi Afganistan. Kabil: Max Planck Enstitüsü Rehberi, 2015.
- Tüveycirî, Muhammed b. İbrahim b. Abdullah. Muhtasarü'l-fıkhi'l-İslâmî fî dav'i'l-Kur'ân ve's-sünne. Suudi Arabistan: Daru Esdâi'l-Müctema, 2010.
- Üdeh, Abdülkâdir. et-Teşri'u'l-cinâ'iiyyü'l-İslâmî. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l Arabiyye, 1998.
- Yakut, Esra. "Tanzimat Dönemi'ne Kadar Osmanlı Hukuku'nda Ta'ziri Gerektiren Suçlar ve Cezaları". Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları 2006.
- Zakir, Muhammed Afzal. Şerhi Kodu Cezai Afganistan. Kabil: Bunyadi Asiya, 2019.

Zebîdî, el-Hüseyni Muhammed Murtaza. Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs. Kuvet: Vizâratü'l-İrşâd, 2001.

Zeylaî, Abdullah b. Yusuf. Naşbü'r-Râye li-Taḥrîci Eḥâdîşi'l-Hidâye. Beyrut: Müessesetü'l Ruyân, 1997.

Zühayli, Vehbe. el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu. Şam: Dâru'l-Fıkr, 1989.

Kanuni Cezai 1976. Afganistan. Kabil: Vizâratı Adliye, 1976.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Sayed Kefayatullah AMIRI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Takhar Üniversitesi
Fakülte	Şeriat (İlahiyat)
Bölümü	Talimatı İslami (İslam Hukuku)
Makale ve Bildiriler	
1. Amiri, Kifayatullah. "Afganistan Ceza Hukukunda Cinayet Eylemi ve İslam Hukuku ile Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi". Cukurova 8th International Scientific Researches Conference Full Text Book. ed. Kübra İrday Demir vd. 618-630. IKSAD Publications, 2022.	